

**T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE KADIN FUTBOL LİGLERİNDE MÜCADELE EDEN
SPORCULARIN SALDIRGANLIK VE SOSYAL KARŞILAŞTIRMA
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

**Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Pelin AYDIN

Kütahya

2017

**T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE KADIN FUTBOL LİGLERİNDE MÜCADELE EDEN
SPORCULARIN SALDIRGANLIK VE SOSYAL KARŞILAŞTIRMA
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

**Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Pelin AYDIN

**Danışman
Doç. Dr. Mehmet ACET**

**Kütahya
2017**

ONAY SAYFASI

Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne:

Pelin AYDIN'ın hazırladığı “Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Programında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(Tarih 08/11/2017)

İmzalar

Jüri Başkanı: Doç. Dr. Ali KIZILET

MARMARA ÜNİVERSİTESİ SBF Öğretim Üyesi

.....

Danışman: Doç. Dr. Mehmet ACET

DPÜ BESYO Öğretim Üyesi

.....

Üye: Doç. Dr. Yağmur AKKOYUNLU

DPÜ BESYO Öğretim Üyesi

.....

ONAY:

Bu tez Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Muhammet DÖNMEZ

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans öğrenimimin başından itibaren her konuda emeği olan, tezimin hazırlanmasında ve araştırmalarımın planlanıp yürütülmesinde, bilgi birikimini ve güvenini benden esirgemeyen, tez süresince değerli yorumlarıyla yol gösteren ve her türlü katkıyı sağlayan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Mehmet ACET'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca verilerin analizi ve yorumlanmasındaki katkılarından dolayı sayın Doç. Dr. Gökhan ÇALIŞKAN'a teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımın her aşamasında varlığı ile bana onur ve güç veren kıymetli aileme, lisans eğitimim ile hayatıma girerek her daim destekçim ve akıl hocam olan kıymetli Yrd. Doç. Dr. Mihri Barış KARAVELİOĞLU'na, her zaman yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen değerli arkadaşlarım Dilek ve Gizem'e teşekkürü ve minneti birer borç bilirim.

Bu tez herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

ÖZET

AYDIN, P. “Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2017. Bu çalışma, 2015-2016 sezonunda “Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi”, amacıyla yapılmıştır.

Çalışma evrenini 2015-2016 sezonunda Kadın Futbol 1. Lig, 2. Lig ve 3. Ligde mücadele eden takımlardan 244 sporcu oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların kişisel bilgilerinin belirlenmesi için kişisel bilgi formu yer almaktadır. İkinci bölümde sosyal karşılaştırma, üçüncü bölümde ise saldırganlık ölçeği yer almaktadır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi için SPSS 20 Windows paket programı kullanılmıştır. Katılımcıların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma puanlarının kadın futbolcuların bireysel ve ailesel faktörlerine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla T testi ANOVA ve MANOVA analizlerine yer verilmiştir. Elde edilen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı hesaplardan TUKEY testi kullanılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi $P < 0,05$ olarak alınmıştır.

Yapılan istatistiksel analizler sonucunda sporcuların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma puanları ile bireysel ve ailesel faktörleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır ($p > 0,05$). Buna ek olarak; annenin eğitimi ve ailenin geliri ile sporcuların saldırganlık puanları arasında istatistiksel açıdan fark vardır. ($P < 0,001$)

Sonuç olarak; kadın futbolcularda ailesel faktörlerden annenin eğitimi ve aile geliri saldırganlık puanlarına etki etmekte, anne eğitimi yükseldikçe ve ailenin geliri arttıkça sporcuların saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Futbol, Saldırganlık, Şiddet, Sosyal Karşılaştırma.

ABSTRACT

AYDIN, P. “Research of The level of Social Comparing and Violence of the Sportsmen who played at Turkish Woman Football Leagues at the season 2015-2016” Dissertation of Post graduate master degree, Kütahya, 2017. This dissertation has been made for purpose of the “Research of The level of Social Comparing and Violence of the Sportsmen who played at Turkish Woman Football Leagues at the season 2015-2016”

The field of research consists of 244 sportsmen who played at 1. , 2. , and 3th of Woman Football Leagues at 2015-2016 season. The survey which serves as a data collector in this research contains 3 parts. In the first part there is a personal information inquiry for the sake of identify participants. Social comparison in the second part and aggression in third part.

To evaluate the data SPSS 20 Windows program was used. T Test ANOVA and MANOVA analysis is used to understand if the violence and social comparing points of participants is changed by women football players’s personal and familial factors. TUKEY test as a Complementary calculating is used to detect between which groups meaningful differences arise. The Standard of Significance’s taken as $P < 0,5$.

As a result of statistical analysis, there is no significant correlation between violence and social comparing points of sportsmen and personal and familial factors ($p > 0,05$). Added to that there is statistical difference between the education of mother and income of the family and violence points of sportsmen ($P < 0,001$).

As a result; the familial factors such as, education of mother and family income affect woman football players’s violence points and while the education of mother and the income of family is increase, sportsmens level of violence is increase either.

Keywords: Woman, Football, Aggression, Violence, Social Comparing.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	2
1.3. Problem Cümlesi	2
1.3.1. Alt Problemler	2
1.4. Hipotezler	3
1.5. Araştırmanın Varsayımları	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Spor	5
2.2. Futbol	6
2.3. Kadın Futbolu	8
2.4. Dünyada (FIFA) Kadın Futbolunun Gelişimi	11
2.5. FIFA ve Kadın Futbolu	16
2.6. UEFA ve Kadın Futbolu	17
2.7. Türkiye’de Kadın Futbolunun Gelişimi	18
2.7.1. Türkiye Kadın Futbol Ligi.....	19
2.7.1.1. Birinci Lig	19
2.7.1.2. İkinci Lig	20
2.7.1.3. Üçüncü Lig	20
2.7.1.4. Genç Kızlar Türkiye Şampiyonası	20
2.7.1.5. Yıldız Kızlar Şampiyonası	20

2.7.1.6. U15 Ligleri	20
2.7.2. Türkiye’de Kadın Milli Takım	21
2.7.2.1. U15 Kadın Milli Takım	21
2.7.2.2. U17 Kadın Milli Takım	22
2.7.2.3. U19 Kadın Milli Takım	22
2.7.2.4. A Milli Kadın Takım	22
2.7.3 TFF’nin Kadın Futbolunu Geliştirme Çabaları	22
2.7.4. Grassroots Kapsamında Kadın Futbolu	23
2.7.5 Türkiye’deki Kadın Futbolcuların Fizyolojik, Sosyo-Kültürel ve Sosyo- Ekonomik Özellikleri.....	25
2.8. Saldırganlık	27
2.8.1. Saldırı, Saldırganlık ve Şiddet kavramı	27
2.8.2. Saldırganlık Çeşitleri	30
2.8.2.1. Bireysel Saldırganlık	30
2.8.2.2. Kitlesele Saldırganlık	30
2.8.2.3. Tamamen Şiddet İçeren Saldırganlık	31
2.8.3. Saldırganlığın Kavramsal Çerçevesi.....	31
2.8.3.1. Seyirci.....	31
2.8.3.2. Taraftar	32
2.8.3.3. Fanatik	32
2.8.3.4. Holigan	33
2.8.3.5. Atılganlık	34
2.8.4. Saldırganlık Türleri.....	34
2.8.4.1. Amaçsal saldırganlık	35
2.8.4.2. Araçsal Saldırganlık	35
2.8.4.3. Emir Altında Saldırganlık.....	35
2.8.4.4. Düşmanlık İçeren Saldırganlık	35
2.8.4.5. Kendine Yönelik Saldırganlık	36
2.8.4.6. Dışa Yönelik Saldırganlık	36
2.8.5. Saldırganlık (Teorileri) Kuramları.....	36
2.8.5.1. İçgüdü Kuramı	36
2.8.5.2. Sosyal Öğrenme Kuramı	37
2.8.5.3. Biyolojik Kuram	38

2.8.5.4. Engellenme Saldırganlık Kuramı	38
2.8.6. Saldırganlığın Spordaki Görünümü	39
2.8.7. Futbolda Şiddet ve Saldırganlık	41
2.8.8. Saldırganlık İle İlgili Araştırmalar.....	42
2.8.8.1. Alan İle İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar	42
2.8.8.2. Alan İle İlgili Yapılan Uluslararası Çalışmalar	45
2.9. Sosyal Karşılaştırma Kavramı.....	46
2.9.1. Sosyal Karşılaştırma Kavramı İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	46
2.9.1.1. Benlik Kavramı	46
2.9.1.2. Benlik Çeşitleri	49
2.9.1.3. Benliğin Oluşumu.....	50
2.9.1.4. Benliğin Gelişimi.....	50
2.9.1.5. Olumlu Benlik Gelişiminin Önemi	52
2.9.1.6. Sosyal Karşılaştırma Kuramı.....	53
2.9.1.7. Sosyal Karşılaştırma ile İlgili Bilimsel Çalışmalar	55
2.9.1.7.1. Alan İle İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar	55
2.9.1.7.2. Alan İle İlgili Yapılan Uluslararası Çalışmalar	58
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	61
3.1. Araştırma Deseni.....	61
3.2. Çalışma Grubu	61
3.3. Araştırma Tekniği ve Protokol.....	61
3.4. Veri Toplama Araçları	61
3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi.....	62
4. BULGULAR.....	63
5. TARTIŞMA	72
5.1. Hipotez 1: Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri	72
5.2. Hipotez 2: Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri	73
5.3. Hipotez 3: Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri. 73	
5.4. Hipotez 4: Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri	73

5.5. Hipotez 5: Sporcuların Sosyal Karşılaştırma Ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki	74
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
6.1. Sonuç.....	75
6.2. Öneriler	77
KAYNAKÇA	78
EKLER.....	88
Ek-1: Kişisel Veri Formu	88
Ek-2: Saldırganlık Ölçeği.....	89
Ek 3- Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (Skö)	91
Ek-4: Veriler.....	92

TABLolar DİZİNİ**Sayfa**

Tablo 4.1: Kadın futbolcuların bireysel faktörlerine göre saldırganlık puanlarına ait MANOVA analizi sonuçları.....	63
Tablo 4.2: Kadın futbolcuların yaş ve okul başarılarına göre saldırganlık ölçeği ve alt boyutlarına ait ANOVA sonuçları.....	64
Tablo 4.3: Kadın futbolcuların bireysel faktörlerine göre sosyal karşılaştırma ölçeklerine ait ANOVA analizi sonuçları	66
Tablo 4.4: Kadın futbolcuların ailesel faktörlerine göre saldırganlık puanlarına ait MANOVA analizi sonuçları.....	66
Tablo 4.5: Kadın futbolcuların anne eğitimi ve aile gelir düzeylerine göre saldırganlık ölçeği ve alt boyutlarına ait ANOVA sonuçları	67
Tablo 4.6: Kadın futbolcuların anne ve baba sağ-vefat durumlarına göre sosyal karşılaştırma ölçeğine ait t testi sonuçları	70
Tablo 4.7: Kadın futbolcuların ailesel faktörlerine göre sosyal karşılaştırma ölçeklerine ait ANOVA analizi sonuçları	70
Tablo 4.8: Kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma düzeylerinin saldırganlık puanlarına etkilerine regresyon sonuçları	71

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1: Avrupa’da kadın futbolcu sayısının gelişimi.	16
Şekil 4.1: Saldırganlık ile okul başarısına ait TUKEY test sonuçları.....	65
Şekil 4.2: Atılgnalık ile Anne eğitimlerine ait TUKEY test sonuçları	68
Şekil 4.3: Yıkıcı saldırganlık ile Aile gelirlerine ait TUKEY test sonuçları	69
Şekil 4.4: Edilgen saldırganlık ile Aile Gelirlerine ait TUKEY test sonuçları.....	69

KISALTMALAR

FA:	İngiltere Futbol Federasyonu (The Football Association)
FIFA:	Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
UEFA:	Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
TFF:	Türkiye Futbol Federasyonu
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
TDK:	Türk Dil Kurumu

1. GİRİŞ

Futbolun geçmişten günümüze baktığımızda, en popüler branşlar arasında olduğu şüphesizdir. Gerek olumlu, gerekse olumsuz olaylar ile sürekli gündemde olan ve çok geniş topluluklara hitap eden bir spor dalıdır. Dolayısıyla çocuklardan yaşlılara, erkeklerden bayanlara kadar herkesin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bu ilgiye bakıldığında futbolun kadınlar tarafından sevilerek benimsendiği görülmektedir (65).

Bu doğrultuda günümüze baktığımızda futbolun içerisinde artık kadınların da varlığından söz etmek mümkündür. Her ne kadar erkek futbolu bazı unsurlar yönünden farklılık gösterse de, çağımızın gerektirdiği zorlu yaşam koşulları, ekonomik sıkıntılar gibi insanlarda strese yol açan faktörler sahaya da yansımaktadır. Medyada sıklıkla yer alan sporda şiddet olayları, gerek sporcuların saha içerisinde, gerekse taraftarların saha dışında sergiledikleri saldırgan tutumlarını gözler önüne sermektedir. Bireylerin saldırgan tutumlarının altında yatan en temel unsur benlik algısı (kendilik algısı)'dır. Benlik algısı bireyin sadece kendi davranışlarından ibaret olmadığını, çevresinde bulunan insanlarla olan iletişim ve birbirlerine sergiledikleri tutumlarından da etkilendiğini belirtmektedir (96). Benlik algısı ile saldırgan tutumlar arasındaki ilişkinin bilimsel bir çalışmayla ortaya koymanın gerekliliği aşikârdır. Futbolda erkek sporcular üzerine yapılan çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır.

Ülkemizde kadın futboluna olan ilginin her geçen gün artması, bu artışla birlikte kadın futbolcular üzerine yapılan bilimsel çalışmalarda ivmelenme kazanmıştır. Kadın futbolunun ülkemizde gelişme aşamasında olması nedeniyle bilimsel çalışma sayısının da yeterli olmadığı ifade edilebilir. Bununla birlikte kadın futbolcuların sahalarda istenmedik davranışları sergiledikleri de gözlemlenmektedir. İstenmeyen bu davranışların altında yatan nedenler tam olarak bilinmemekle birlikte kadın futbolcuların benlik algıları ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkilerini ortaya koyan bilimsel çalışmaların yeterli sayıda olmadığı ifade edilebilir.

Kadın futbolcuların benlik algılarının bir bilimsel çalışmayla ortaya konması kadın futbolcular hakkında bu alandaki idareci, antrenör ve bilim adamlarına bilgi sunacaktır. Aynı zamanda kadın futbolcuların istenmedik davranışlar sergilemelerinin altında yatan nedenleri belirlemenin bu olumsuz örneklerin önüne

geçmede fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Kadın futbolcular üzerine yapılacak bilimsel çalışmaların bu alandaki gelişime katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bundan dolayı yapılan bu çalışmanın amacı Türkiye’de Kadınlar Futbol Liglerinde mücadele eden kadın sporcuların benlik algıları ile sporda şiddet eğilimlerinin incelenmesidir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma 2015-2016 sezonunda “Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi” amacıyla yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmadan elde edilecek bulgular ile;

1. Türkiye Kadınlar Futbol Liglerinde Mücadele Eden Kadın Sporcuların Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri ortaya konulacaktır.
2. Türkiye Kadınlar Futbol Liglerinde Mücadele Eden Kadın Sporcuların Sporda Saldırganlık Eğilimleri ortaya konulacaktır.
3. Türkiye Kadınlar Futbol Liglerinde Mücadele Eden Kadın Sporcuların Sosyal Karşılaştırma Düzeylerini etkileyen faktörler ortaya konulacaktır.
4. Türkiye Kadınlar Futbol Liglerinde Mücadele Eden Kadın Sporcuların Sporda Saldırganlık Eğilimleri etkileyen faktörler ortaya konulacaktır.

1.3. Problem Cümlesi

“Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi,” konulu tez çalışması ile *Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi* amacıyla yapılmıştır. Elde edilen bilimsel kıstaslar ölçüsünde ortaya konması açısından bu çalışma önem arz etmektedir.

1.3.1. Alt Problemler

1. Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırmaları Arasında Bir Fark Var mıdır?
2. Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri Arasında Bir Fark Var mıdır?

3. Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırmaları Arasında Bir Fark Var mıdır?
4. Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri Arasında Bir Fark Var mıdır?
5. Sporcuların Sosyal Karşılaştırmalarının Saldırganlık Düzeyleri Üzerinde Bir Etkisi Var mıdır?

1.4. Hipotezler

Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi,

1. Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri Arasında Bir Fark Yoktur.
2. Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırmaları Arasında Bir Fark Yoktur.
3. Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri Arasında Bir Fark Yoktur.
4. Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırmaları Arasında Bir Fark Yoktur.
5. Sporcuların Sosyal Karşılaştırmalarının Saldırganlık Düzeyleri Üzerinde Bir Etkisi Yoktur.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

1. Bu araştırmada literatür taramasından elde edilen bilgiler ile örneklem grubundan sağlanan veriler doğru ve yeterli olarak kabul edilmiştir.
2. Çalışma için geliştirilen veri toplama yöntemi amaçlanan hedefler için yeterli ve uygun kabul edilmiştir.
3. Uygulanan istatistiksel yöntemler araştırmaya uygun şekilde seçilmiştir.
4. Bu araştırmada kullanılan veri toplama yönteminin Türkiye kadın futbol liglerinde mücadele eden sporcuların sosyal karşılaştırma ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesinde yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma bulguları 2015-2016 Türkiye kadın futbol liglerinde mücadele eden 244 sporcu ile sınırlıdır.

2. Bu araştırma, araştırmacının zaman, maddi imkân ve ulaşabildiği kaynaklarla sınırlıdır.
3. Bu araştırma İpek İlter Kiper (1984) tarafından geliştirilen Saldırganlık Envanteri ile sınırlıdır.
4. Bu araştırma, Gilbert, P., Allan, S., & Trent, D. (1991) tarafından geliştirilen Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ) dilimize uyarlayanlar: Şahin, N. H., Durak, A. ve Şahin, N. (1993) sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Spor

Spor, geçmişten günümüze bakıldığında insanoğlunun hayatında sürekli yer alan bir olgudur. Gerek hayatta kalma mücadelesinin getirdiği zorunluluklar, gerekse fiziksel bir aktivite olarak, bir şekilde insanın yaşamında var olmuş ve var olmaya devam edecektir. Hareket içgüdüğü insanın tabiatında doğuştan itibaren vardır. Bu içgüdüden yola çıkarak, günlük hayatımızın büyük çoğunluğunda harekete muhtaç bir varlık olduğumuz çok açıktır. Tüm bunlara bakıldığında, hareket en temel gereksinme olarak kabul edilir. Fiziksel etkinlik yaşamı devam ettirebilmek için gereklidir. Durağan modern hayat, bu açıdan bakıldığında sporu daha da önemli kılmaktadır. Spor, eğitimin kopamayacak bir parçasıdır. Bütün organizmayı kapsar ve temel felsefesini zihin-beden bütünlüğünden alır. Sportif faaliyetler büyüme ve gelişme açısından temel esaslardandır. Çünkü insan organizmasının gelişmesi büyük kas gruplarının katıldığı fiziksel etkinliklere bağlıdır (78).

Sporu tanımlamak için, oldukça geniş kapsamlı bir çerçeveden bakmak ve ele almak gerekir. Sözlüklerden bilim insanlarına kadar herkes, sporun tanımı ile ilgili pek çok fikir öne sürmüştür.

Bir tanıma göre spor kavramı “eğlenme, gevşeme, rahatlama” (Erdemli, 1997) anlamlarını ifade ederken, bu ve bunun gibi sporun çok çeşitli tanımları vardır. H. Neusel’e göre spor “boş zamanları değerlendirme, dinlenme, kendini iyilik halinde bulundurma veya performansını artırmak için oyun ya da yarışma şeklinde düzenlenen her türlü motor aktiviteleri içine alan bir eylem türüdür (4). Spor, insanın yaşadığı tabii çevreyi beşeri çevre haline getirirken, kazandığı kabiliyetlerini geliştiren, belirlenen kurallar çerçevesinde araçlı olarak veya araçsız, bireysel veya toplu olarak boş zaman faaliyeti kapsamı içinde ya da tüm zamanını alacak şekilde meslek olarak yaptığı, sosyal etkisi olan, toplumla bütünleştirici, ruh ve bedeni geliştiren, rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (30).

Spor, bireylerin bedensel kabiliyetlerini, becerilerini ve aklını kullanarak çeşitli yarışmaları içeren, kurallara sıkı sıkıya bağlı, evrensel kültürün bir parçası, dünyada dili, dini, ırkı birbirinden farklı insanları birleştiren toplumsal bir etkinlik olarak da ifade edilebilir (58). Tüm bunlar göz önüne alındığında spor; fiziksel beceri gerektiren ve mükemmeli arayışı, rakiple ya da insanın kendisiyle yarışmasını,

yarışırken kurallara bağlı kalmasını, seyirci gibi etkenleri de bünyesinde bulundurmaktadır. Spor ile beraber insanoğlu; bedenindeki enerjiyi, kaslarını, dűşünsel yeterliliklerini, algı kapsamını, karar verme yeteneğini, toplumsal özelliklerini de kullanması gerekir. Yani bu özelliklere bakıldığında, sporun fiziksel, psikolojik ve aynı zamanda toplumsal yönlerinin olduğunu da gösterir.

Bu tanıma bakarak “spor, hayatın dinamik unsurlarını içinde bulunduran toplumsal bir olay olmasının yanı sıra, belirli kurallara bağlı kalarak işleyen sosyal bir olaydır” (110) açıklaması yapılabilir. Kurthan Fişek ise; “Spor, sadece içinde yapıldığı toplumun değil, içinde yapıldığı dünyanın da çelişkilerini, zıtlıklarını, sürtüşmelerini, sorunlarını istemsizce kapsayan, yansıtan bir olaydır” demiştir (43).

İnsanın toplum kurallarına uygun olacak şekilde yaşaması, birbirleriyle olan ilişkilerinin güzel yansımalarını verebilmesi, yardımsever, insan haklarına karşı saygılı, dürüst davranması, zeki, psikolojik ve beden yapısı itibariyle sağlıklı olması ile ilişkilidir (100). Yine başka bir kaynağa bakıldığında, spor; insanın öz varlığı olan beden ve psikolojik sağlığını direk olarak etkiler. Zihinsel olarak da daha uyanık, disiplinli ve bilinçli olunmasını sağlar. Bireylerin, motorik açıdan daha güçlü, kuvvetli ve dayanaklı, iş verimi yüksek, becerikli, yaratıcı ve üretken olmasına katkı sağlar. Sosyal olarak kurallara ve yasalara uyan, birbirlerine karşılıklı saygı duyan, yanlışları tasvip ve kabul etmeyen, doğruları güzelleri ise alkışlayan; yeniliği başarıyı, gerçeği araştıran insanların yetişmesini ve böylelikle çağdaş toplumun oluşturulmasını sağlar (128). O zaman spor yalnızca bir aktivite olmaktan çıkıp, insanlar ve toplumlar üzerinde ruhsal, toplumsal etkileri olan bir olgu halini almıştır diyebiliriz. Bu etkiler hak aramayı ve hak yememeyi, paylaşmayı, yarışarak kurallara uymayı, kazanma ve kaybetmeyi, yeni sosyal çevre edinmeyi kapsamaktadır.

İnsan bütününi oluşturan fiziksel, zihinsel ve ruhsal faaliyetlerin gelişimini sağlayan, kazanma ve haz duyma içgüdülerinin tatminini amaç edinen, kazandıran faaliyetlerin tümü spordur. Geçmişte “idman” olarak kullanılan bu terim, günümüzde yaygın olarak “spor” diye tabir edilmektedir.

2.2. Futbol

Futbol, hiç şüphesiz, günümüzün en popüler sporlardan biridir. Hem amatör olarak hem de profesyonel olarak milyonlarca kişi futbol ile yakından ilgilenmektedir. Sadece sporcu olarak değil, aynı zamanda seyirci olarak da

milyonları kendisine çeken futbol, günümüzde başlı başına büyük bir endüstri haline gelmiştir.

Futbol, 11 kişiden meydana gelen 2 takım arasında oynanan, kendine ait kuralları olan ve yine kendisine ait top ile oynanan takım ve mücadele sporudur (7).

Futbolun tanımı şöyle de yapılabilir: “Futbol, on birer kişilik iki grup arasında dikdörtgen bir sahada oynanan takım oyunudur. Fiziksel özelliklerin yanı sıra, psikolojik olarak da kişinin kendine güven kazanmasını sağlar. Sosyal açıdan ise, doğal bir iletişim aracıdır”.

Köksaldı (2002) futbol ile ilgili olarak şunları söylemiştir; “Futbola basit bir oyun denir, ama takım ve başarı değerlendirmelerinin temelini skor kriterine oturtacak kadar basit değildir. Taktik dizilişten önce futbolcular arasında uyumun yakalanması, bireysel alt yapılarının geliştirilip hemen hemen aynı seviyeye taşınması gibi yan parametreler vardır. Kimilerinde fizik, kimilerinde oyun estetiği ön plana çıkar. O günkü koşullar, rakibin yapısı, futbolcuların psikolojik hali de maçtan maça değişkenlik gösteren diğer unsurlardır” (76).

Futbol her ne kadar bir oyun olarak kabul edilse de, gençlere ruhen ve fiziken kazandırdığı sağlık ve ayrıca sosyolojik, psikolojik açıdan gelişimlerine yaptığı katkılar da göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir (66).

Futbol sadece Avrupa ve Amerika’da değil, tüm dünyada en başarılı ve popüler spor dalıdır. Futbolun en çok İngiltere’de yaygınlık gösterdiği düşünülmekte ve bu sebeple İngiltere bugünkü anlamda oynanan futbolun ana vatanı olarak düşünülmektedir. Bu yargı da herkes tarafından doğru olarak kabul edilmektedir. Fakat bu yargının yanında daha eski dönemlere gidilecek olunursa, 3. yüzyılda Çin’de, Antik Yunan’da ve Roma’da futbola benzer, topla oynanan çeşitli oyunlar olduğu da bilinmektedir. Maya ve Azteklerin de futbola benzer oyunları sıkça oynadıkları düşünülmektedir. Avrupa için ise futbolun geçmişinin ortaçağa dayandığı söylenmektedir. Fransa’da halkın futbola verdiği isim o zamanlar “la houle”, İtalya’da ise “calcio” olarak bilinmekteydi. İngiltere’nin Londra Belediye Başkanlığının ilk defa 1314 yılında oyunlar için bir sertifika verdiği söylenmektedir (61).

Kapsamlı ve düzenli bir kural düzeni olmadan, top ile oynanan günümüz oyunlarının bütün Avrupa ülkelerinde yaygınlık gösterdiği tarih 19.yy'a kadar dayanmaktadır. Bu durum 19.yy'ın ortalarında İngilizlerin girişimi ile değişmiştir. Bu girişimden sonra futboldaki aşırı şiddet ve saldırganlıklar yasaklanmış, futbol daha güvenilir ve saygın hale getirilmeye çalışılmıştır. İngiltere'de açılan okulun iki amacı bulunmaktaydı; geliştirmekte olan orta sınıfa ait erkek öğrencilerinin disiplin problemleri üzerinde durmak ve onlara bir değer kazandırmak. Futbolda bu amaca hizmet eden araçlardan biri olarak kullanıldı ve öğrenme planının içine dahil edildi (99). Oluşturulan ilk düzenli ve sistemli kurallar 1848'de Cambridge'de oluşturulan kurallar olmuştur (99).

Geçen 10 yıl içerisinde futbol bütün dünya geneline yayılmış bir hal almıştır. Futbol bugün dünyadaki en popüler spor dalı olarak yerini korumaktadır. 2006 yılında 207 Ulusal federasyon arasında yapılan bir ankete göre bugün dünya çapında, 301.000 futbol derneğinde kayıtlı 38 milyon futbolcu bulunmaktadır. Futbol oynayan insanların toplam sayısının ise 265 milyon olduğu düşünülmektedir (99).

2.3. Kadın Futbolu

Futbola geçmişten günümüze baktığımızda, en popüler branşlar arasında ilk sırada olduğu şüphesizdir. Gerek olumlu, gerekse olumsuz olaylar ile sürekli gündemde kendine yer edinen ve çok geniş kitlelere hitap eden bir spor dalıdır. Dolayısıyla çocuktan yaşlıya, erkeklerden bayanlara kadar herkesin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Bu ilgiye bakıldığında kadınlarda futbolunun orijinal halinin Avrupa olduğu göze çarpmaktadır (65).

Artık çağımız gereği bayanlar evlerinde oturup iş yapıp çocuk bakmaktan ziyade, sosyal alanda iş ve söz hakkına sahip bireyler halini almışlardır. Eskilerden beri kafalarda yer edinen o klişe deyişler, artık raflardaki yerini almış ve bayanlar hayatın her alanında boy gösterir olmuştur. Buna en bariz ve gözle görünür örneklerden birisi de futboldur. Bu noktada bayanlar birçok duvarı yıkarak, kendilerini sporun cazibesine kaptırmış ve pek çok alanda kendilerine yeni kulvarlar açmışlardır.

Kendimizi bildik bileli futbolun bir erkek oyunu olduğu, bayanların elinin hamuruyla erkek işlerine karışmaması gerektiği bizlere ısrarla lanse edilen bir durum haline gelmiştir. Bayanların spor içerisindeki yeri, hem fiziksel engellerden, hem de

kültürel geri kalmışlıktan dolayı hep engellere karşı mücadeleyle edinilmiş bir yerdir ve bu özel mücadele tarih boyunca devam etmiştir (9). Bayanlar her zamanki tutum devam ettirilerek, futbolda da uzun bir süre uzak tutulmuşlardır. Hem cinsleri ve özellikle karşı cinsleri tarafından gariptenen bayan futbolcular daha çok Afrika, Amerika (Kuzey ve Güney), Asya ve Avrupa'da bu ayrımcı tutumu fazlasıyla yaşamışlardır (102).

Dünyada süregelen bilinen en eski sportif etkinlik olan antik olimpiyatlarda, bayanların seyirci olarak dahi olimpiyatlara katılmalarına izin verilmezdi (74). Eski Yunan'da bayanları spordan dışlayan düşünce, 20. Yüzyılın başlarında da devam ettirilmiş, modern olimpiyat oyunlarının kurucusu kabul edilen Fransız Baron Pierre de Coubertin'in olimpiyatlarda yalnızca erkeklerin yarışmasını savunan yaklaşımı da spor kültürünün erkek egemenliği üzerine kurulmasına ciddi bir şekilde zemin hazırlamıştır. Dünya sporunun ilerlemesinde ve yaygınlaşmasında önemli bir yeri olan Coubertin, bayanların her türlü sporu icra etmelerini fakat yarışmalara alınmalarını savunmuştur (46). Coubertin'in bu tutucu yaklaşımının etkisi belli bir düzeyde kalsa da, günümüze kadar gelen tarihsel sürece bakıldığında kadınların spora katılımda erkeklerin fazlasıyla gerisinde kaldığını söyleyebiliriz.

Tarih boyunca kadınlar ve erkekler çeşitli unsurların etkisiyle farklılaştırılmışlardır (129). Futbolun bir bayana yakışmadığı ve kaba durduğu, fiziksel açıdan elverişsiz olduğu çoğu kesim tarafından dile getirilse de, günümüzde artık çok da fazla anlam ifade etmemektedir. Erkekler ve bayanlar arasında fiziksel farklılıkların ve özelliklerin bulunduğu elbette ki bilinen bir gerçektir. Fakat bu farklılıklar sadece biyolojik, fizyolojik veya ruhsal olmamakla beraber, aynı zamanda kültürel ve sosyolojiktir (39). Geleneksel toplumlara bakıldığında pek çok faaliyetin kas kuvvetine dayanması ve cinsellikle üremenin bir bütün olması, kadın ve erkeğin farklılaşmasına, böylelikle erkeklerin daha güçlü ve egemen bir konumda olduğu bir yapıyı ortaya çıkarmıştır (129).

Ve işin üzücü yanı, bu tür iddaalar sadece erkekler tarafından değil, kendi cinsleri tarafından da dile getirilmekte ve yadırganmaktadır. Eline futbol topu alıp oynamak isteyen kız çocukları, aileleri tarafından sert bir tepkiye maruz kalabiliyor, erkek ve kız arasındaki adaletsiz ayrımcılıkla erken yaşta tanışmış oluyorlar. Bugün

kadın futbolunun erkek futbolu kadar gelişmemiş olmasındaki en önemli faktör bu adaletsiz ayrımcılıktır.

Tarih boyunca kadınlar, erkekler tarafından, belli başlı rollerle sınırlı tutulmaya ve daraltılmaya çalışılmıştır. Anne, ev hanımı, bakire kız gibi statülerle sınırlandırılmaya çalışılan kadınlar, pek çok ülkede, sosyolojik, kültürel, ailevi ve ekonomik sebepler yüzünden futbol ile oyuncu olarak ilgilenememişlerdir (116). Toplumumuzda, cinsiyete bağlı ve dayalı iş bölümü doğal olağan ve kabul görmektedir. Kadının tabiatı gereği, duygusal olduğu kabul edilerek onlara öğretmenlik, hemşirelik gibi işler uygun görülmektedir. Kadının iş seçiminde, yetenekleri ve zekâsından çok eşine, evine ve mutfağına ayıracağı zamanının olması, iyi anne ve iyi bir eş olabilmek için sorumluluklarını yerine getirmeye zamanının kalması ve evinin huzurunu sağlayabilmesi gibi unsurlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Futbolu sadece erkek oyunu olarak algılayan ve bayanlara uygun olmadığını düşünenler, bunun sebebini bayanların psikolojik ve fizyolojik özelliklerinin futbol oynamaya müsait olmadığı düşüncesiyle ifade etmektedirler. Günay ve Yüce bu durumun kadın ve erkeğe toplumda biçilen belli başlı rollerle ve geleneksel yapıdaki muhafazakâr tutuculukla ilgili olduğunu vurgulamaktadırlar. Yapılan bazı araştırmalar kadınların psikolojik, fizyolojik ve sosyal açıdan futbol oynaması için herhangi bir sorunun olmadığını ortaya koymuştur (56).

Özellikle son zamanlarda hem dünyada hem de ülkemizde futbol oynayan ve futbol etkinliklerine katılım gösteren bayanların sayısı gittikçe artmaktadır. Bu artışla birlikte federasyon tarafından geçmişte rafa kaldırılan bayan ligleri tekrar düzenlenmiştir. Beraberinde milli takımlar tekrar canlanmış ve kategoriler halinde boy göstermiştir. İlginin artmasıyla bayanlar da olimpiyatlarda yer almıştır. Gözle görülür şekilde olan bu gelişmeler ile bayanların ilgisi futbola karşı iyice artmıştır (88).

Kadın futbolundaki görülen gelişim süreci her ülkede farklılık göstermektedir. Bu farklılık gerek kültürel gerekse toplumsal açıdan ele alınabilir. Bizim ülkemizde futbol ve kadın futbolu ne yazık ki boşa harcanan zaman, oyalanma olarak görülmekte ve ciddiye alınmamaktadır. Hal böyle olunca, istenilen noktaya gelinememekte ve aksine uzaklaşmaktadır. Kadın futbolunda gelişimin

sağlanabilmesi için FIFA'ya üye olan tüm ülkelerin federasyonlarının gerekli desteği vermeleri gerekmektedir (42).

Elbette ki sadece federasyonların işbirliği ve gereken önemi vermeleri yeterli olmayacaktır. Burada devreye basın ve yayın girmektedir. Sporun geneline bakıldığında görülen erkek egemen yapı, spor medyasının yapısına da yansımış, sporla ilgili haberlerin objelerinin neredeyse çoğunun erkeklerden oluşması; spor medyasındaki muhabir, yazar, editör gibi görevlerin de çoğunlukla erkekler tarafından yürütülmesi sonucunu doğurmuştur (89).

Medyadaki bu egemen yapı kırılarak değiştirilmeli ve bayanların bu alandaki varlığını kanıtlayabilecek en önemli unsurlardan biri olduğu unutulmamalıdır. Bayanlarla ilgili olan maç ve müsabakalar sadece kavga çıktığı zamanlarda televizyonlara yansıtılmamalı, aksine olumlu yanlarıyla gündeme gelmelidir. Hedef kitleler üzerinde pozitif yönde düşüncelerin gelişmesinde son derece önemlidir.

2.4. Dünyada (FIFA) Kadın Futbolunun Gelişimi

Gelişim, tek taraflı değil evrensel boyutta düşünülmesi gereken pozitif bir süreçtir. Buradan yola çıkarak dünyada futbolun gelişimini kapsamlı bir şekilde ele almak gerekmektedir. Modern futbolun tasarımı özel futbol okuluna kayıtlı erkek üyelerden ortaya çıkmıştır. Bu okul, öğrencilere belirli erdemleri ve değerleri kazandırmak amacıyla hizmet veriyordu. Futbolda vücut dilinin en iyi şekilde öğrenilmesi için bir araç olarak kabul ediliyordu. Futbolun başlangıç zamanlarında sadece belli bir kısım eğitim görüyordu, 19. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde bu durum değişmiştir. Yalnızca erkekler değil bayanlarda futbola olan ilgisini göstermeye başladı. Fakat bayanların futbol dünyasında kendilerine yer bulması ve kabul görmesi, bu oyunun sadece onların tekelinde olmadığını göstermesi, 100 yılı aşkın bir sürede gerçekleşecektir (125).

Sporda hakim olan, sözü geçen erkek egemen yapı, geride bıraktığımız yüzyılda daha baskın şekilde hissedilirken, artık günümüzde bayanların sporu izlemeye olan ilgisinde de bir artış görülmektedir. Futbol senelerdir sponsorların erkek hedef kitleye mesajlarını en iyi ulaştırdığı köprü olma niteliğine sahiptir. Fakat FIFA'nın verileri, bayanların erkek hakimiyetinde olan futbol izleyiciliği konusunda harekete geçtiklerini göstermektedir. 2002 senesinde Kore ve Japonya'da yapılan FIFA Dünya Kupası'nda Japonya'daki maçlarda tribünlerin %51'ini erkekler,

%49'unu kadınlar doldurmuştur (95). Amerika Birleşik Devletleri'nde spor pazarlaması üzerine yapılan bir araştırmada, erkekler kadar bayanların da gazetelerdeki spor haberlerini ciddi şekilde takip ettiği ortaya çıkmıştır (17).

1.Dünya Savaşı ve sonrasındaki senelerde bayan futbolu düşünülmedik şekilde altın çağını yaşadı. Bu duruma sebep olan etken ise erkeklerin savaşta olmalarıydı. Evlerinin ve ailelerinin geçiminden de artık bayanlar sorumluydular. Savaş her şeyi etkisi altına aldığı gibi futbolu da etkiliyordu. Futbol oynamak insanlara her şekilde fayda sağlıyordu. Hem sağlık açısından önemli bir faaliyet hem de savaşta olan erkekler için maçlar aracılığıyla para toplanabiliyordu. O dönemde İngiltere'de klasik rol ilişkilerinde değişiklikler oldu. Erkekler o dönem savaşa katılmak zorundaydı. Bu nedenle onların günlük ve çalışma hayatındaki görevlerini kadınlar devraldı. Hem dışarıda hem çalışma hayatında kadınlar daha çok faaliyet gösteriyorlardı. Hatta erkeklerin boş zaman faaliyetlerini de kadınlar icra eder hale gelmişlerdi. Futbol bu zaman dilimi içinde en popüler istihdam alanlarından biri haline gelmişti. W.B Dick ve John Kerr'in makine fabrikasında çalışan bazı kadınlar "Dick Kerr'in Kadınları" adlı bir futbol takımı kurmuşlardır (92).

Bayan futbol takımlarının ana yapısının yani gerçek örgütlenmesinin 1. Dünya Savaşı sırasında silah fabrikalarında çalışmakta olan kadınların oluşturduğu da söylenebilir. Bu oyunlardan elde edilen kazançlar hayır amaçlı kullanılırdı. Hem de kadınlar bir şekilde vatana hizmet etmiş ve futbola uyumları sağlanmış olurdu. Bu aynı zamanda kadın oyuncuların vatanseverliğinin de bir göstergesiydi (92).

Bayan futbolu, bitkin olan halka savaş sırasında moral ve yurtseverlik depolamada yardımcı oluyordu. Bu nedenlerle İngiliz Futbol Derneği de o zamandan sonra Dick Kerr'in Kadınları takımını desteklemiştir. Bu durum hem sağlık açısından insanlara iyi geliyordu hem de zorlu savaş günlerinin ağırlığı birazda olsa unutulmuş oluyordu (81).

Kadınların futbol tarihi düşünülenin aksine erkeklerin ki kadar eskidir. Dünyadaki ilk kadın futbol derneği 1888 yılında genç kadınlar tarafından Londra'da kurulmuştur (92). Kadınların kısa pantolon ile koşmaları o zamanlarda ahlaki bir endişe uyandırmıştı. Bu durumdan kaygılanan bazı kesimler bu durumu İngiliz futbol derneği ile de paylaştılar. Konu ile ilgili bir takım önlemler alınmaya başlandı ve "altın çağ" olarak adlandırılan bu dönem, 1921 tarihinde Futbol Birliği'nin kadınlara

futbolu adeta yasaklaması ve onlara futbol oynamak için çok küçük bir alan bırakmasıyla sona ermiştir (92).

Kadın futbolunun hızla büyümesinin ardından aynı hızlı bir düşüş izledi. Bu durumun asıl sebebi ise, gerekli koşulların ortadan kalkması olmuştur. Erkekler savaştan geldiler ve kadınların yerine tekrardan fabrikalardaki yerlerini alıp çalışmaya başladılar. Kadın futboluna olan ilgide zaman içerisinde azaldı ve halk tarafından yerini kaybetmeye başladı. Zaman içerisinde kadın futbol federasyonunun maliyesi ile ilgili usulsüzlükler belirlendi ve kadın futbolu, 1921 FA (İngiltere Futbol Federasyonu) tarafından maçlardan men edildi. 1902 yılından önce olduğu gibi bu yasağa karşı tüm üye kulüpler kadın futboluna destek verdiler. Örgütlü kadın futbolu yasağı 50 yıl boyunca devam etti (81).

İlk kadın futbol oyunu 1888'de İskoçya'da Ivenness'te Pfister tarafından oynandı. 1892'de İskoç Futbol Derneği Glosgow'da kurallara dayalı bir oyun gerçekleştirdi (92). Daha sonra ise bu yasaklar kalkmış ve özellikle Dick and Kerr Ladies kadın futbol takımı büyük başarılarla imza atmıştır (104). Kulüp olarak ele alındığında ise ilk kadın futbol kulüpleri, 1890'lı yıllarda Londra'da kurulmaya başlandı. Bu kulüpler içerisinde Londra'nın bir takımı olan Preston'dan bir takım büyük ses getirmiş ve önemli bir takım olmuştur (65).

İngiltere dışındaki ülkelerdeki kadınların futbol ile tanışmaları 20.yy'ın ilk yıllarında olmuştur. Fransa'da 1902 senesinde sadece kadınlar tarafından kurulan Femina Kadın Futbol Kulübü oluşturulmuştur. Avusturya'nın oluşturduğu ilk kadın futbol takımı 1923'tedir. İsveç'te kadınların futbol oyunu ile buluşma tarihi ise 1918'dir. Çekoslovakya'nın kadın futbol takımı 1930'lu yıllardan beri vardır. Avrupa dışındaki ülkelerde kadın futbolu ile tanışan ilk ülke Çin'dir. Bu ülkede 1920'li yıllarda kız okullarında kadınlar kendi aralarında maç yapıyorlardı. Avustralya'ya baktığımızda 1940'lı yıllarda kadın futbolu oldukça popüler olmuştur. Güney Afrika'da kadınların futbol oynaması 1930'lu yıllardan bu zamana geleneksel bir hal almıştır (125).

Çeşitli engellemelere maruz kalmalarına rağmen kadınlar 19.yy'ın sonlarında futbol oynamaya başlamışlardır. Bazı ülkelerde diğerlerine göre daha fazla direnmek durumunda kalmışlardır (92).

Almanya’da ilk kadın futbol takımı ise 1930 yılında kurulmuştur. Almanya’da kadın futbol takımı tamamen istenmeyen ve estetiğe çok uygun olmayan bir yapı olarak görülmüştür. Buna rağmen birçok takım oluşturulup birbirine karşı mücadele etmiştir. 1955 yılında Alman Futbol Derneği, kadın futbolunun gelişimini sona erdirmiş ve birleşimini yasaklamıştır. Yani kadın futbol takımı kurmak veya var olana üye olmak bu tarihte yasaklanmıştır. Bu karara uymayan dernekler ise Alman Futbol Derneği tarafından tolere edilerek faaliyetlerine müdahale edilmemiştir. 1957 yılında Alman Futbol Derneği kadın futbolunun reddini onaylamıştır. 1970 yılına gelindiğinde ise bu karar tekrar aşılarak kadın futbolcular tarafından dernek kurulmuş ve böylece 30.10.1970 yılında Alman Futbol Derneği tarafından kadın futboluna resmen izin verilmiştir (48).

Almanya’da kadın futbolunda 2001 yılıyla beraber ciddi girişimler olmuş ve başarılar elde edilmiştir. O yıl Almanya kendi ülkesinde Avrupa şampiyonu olmuştur. Böylelikle Alman kadın futbolundaki başarı basın tarafından da fark edilmiştir. Son olarak alman kadın futbol takımı 4. kez FIFA WM Kadın futbol şampiyonasında şampiyon olunca ciddi anlamda bir gelişme kaydetmiş oldu. FIFA Kadın Futbolu WM 2011, bu spor olayı kadın futbolunun Almanya’daki gelişimi için dönüm noktasıdır. Kadın futbolunun Almanya’da tanınıp bilinir hale gelmesi uzun zaman almıştır. “Futbol ve kadın” bu iki kavram aslında tam olarak 20. yüzyılda yan yana bahsedilir bir hal almıştır. Öncesinde bu iki kavramın birlikte kullanılması çokta uygun görülmemiştir. Ancak kadın futbolunun popülerliği Avrupa ve Amerika’da 1930 ve 1940’lı yıllarda azalmaya başlamıştır. Bu dönemlerde önemli bir varlık gösteremeyen kadın futbolu 1957 yıllarına gelindiğinde Almanya’da tekrar hareketlenmiş, bu tarihte Almanya’da resmi olmayan bir şampiyona düzenlenmiştir. 1970 ve 1980 yıllarında düzenlenen Olimpiyat gelişim programı sonrasında kadın futbol takımlarına her yıl 15 bin kadın sporcu katılmaya başlamıştır. Bu yıllardan sonra birçok ülkede futbol kulüpleri güçlü kadın futbol takımları kurmaya başlayarak kadın futbolunun gelişip ilerlemesinde büyük katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca 500’ün üzerinde üniversite kadın futbol takımı kurmuş ve uluslararası şampiyonalara katılmışlardır (80).

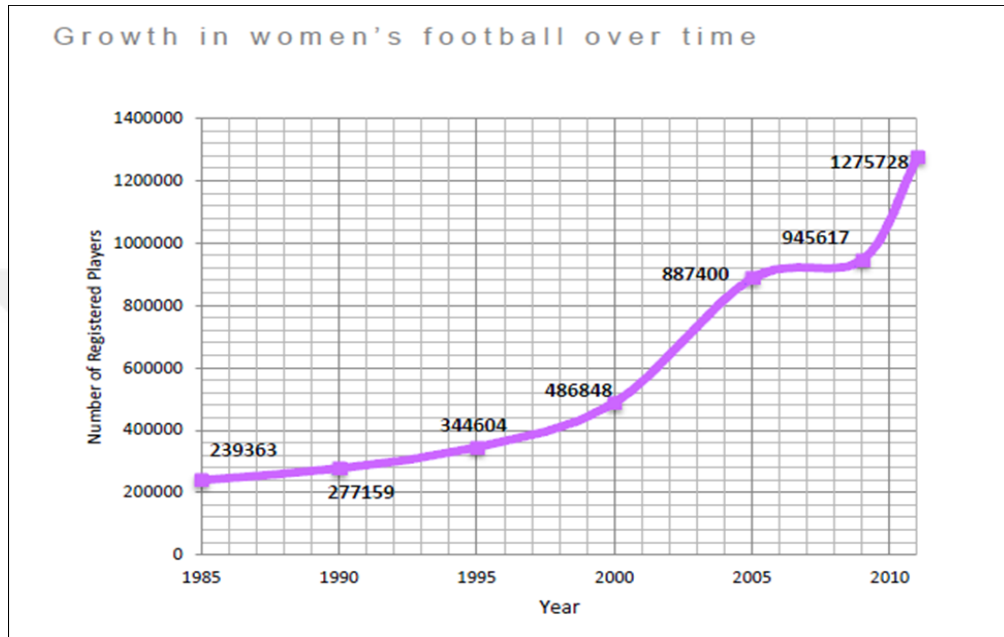
Bu gelişmelerin sonrasında Avrupa’da bayan futbol kulüplerinin sayısı artmış, 1980-1991 yılları arasında 188’den 321’e ulaşmıştır (116). Kadın futbolunun

doğduğu yer Avrupa olmasına rağmen daha sonraki süreçte Amerika ve Afrika kıtasında da önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Kızılet'e (72) göre bu durumun sosyolojik ve sportif sebeplerinin yanında en önemli nedenin kadınların bu spora aktif olarak katılma isteklerinin bulunmasıdır. Amerika'da kadınları futbol oynamaya yönelten sebeplerin başında futbol müsabakalarının televizyondan verilip izlenmeye başlamasıdır. Dünya kupalarını televizyondan izleyen kadınlar, kendi ülkesinin milli formasını giyerek ülkelerini dünya çapında temsil etmek için büyük istek duymuş ve futbol oynamaya başlamışlardır (80).

Dünyada kadın futbolu ile ilgili olarak ilerleme ve gelişmeler şöyledir (72);

- Brezilya'da Coca - Cola firmasının sponsorluğunda 1997 yılında profesyonel bir lig kurulmuştur.
- Avustralya'da 1984 yılında kadın futbolcu sayısı 4711 ile 1999 yılında bu sayı 58 bin olmuştur. Avustralya'da 1996 -1997 sezonunda 6 takımdan oluşan ulusal bir kadın futbol ligi kurulmuştur.
- Japonya'da 1988'de Japon Futbol Birliği'nin kurulması L ligi adında 8 takımdan oluşan bir profesyonel lig kurulmuştur.
- Afrika kıtasında zenci ırkın sporculara tanıdığı adale yapısı bu ülkelerde kadın futbolcuların daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Afrika'da Kadın futbolunda en kuvvetli takımlar Nijerya ve Gana takımlarıdır.
- Norveç'te kadın futbolcu 84.000'dir.
- Futbolun en başarılı olduğu ülkelerden biri olan Almanya'da kadın futbolcu sayısı 900.000 civarındadır.
- Birleşik Amerika'da ise kadın futbolcu sayısı 2 milyon civarındadır.
- 1997 yılında İsveç'te futbola kaydolan 200.000 oyuncudan 4000'i kadındır. İsveç'te ikinci en büyük spor branşı kadın futboludur.
- 1991 yılına gelindiğinde 65 ülke kadın futbol takımlarını kurmuştur.
- İlk Kadınlar Futbol Dünya Kupası 1991 yılında Çin'de düzenlenmiştir. 510 bin kişinin tribünlerden izlediği bu şampiyonanın maç başına seyirci ortalaması ise 19.615 olmuştur (116).
- Kadın futbolu 1996 yılında Atlanta Olimpiyatlarında tam madalyalı spor branşı kabul edilmiştir. Olimpiyatlarda final mücadelesi 80 bin taraftar önünde Amerika ve Çin arasında oynanmıştır.

Lissa, “Futbolcu olmak, Kadın olmamak anlamına gelmez” diyerek, tüm dünyada kadın futbolcuların genç kızlara; “futbolcu olmak daha güzel kadın olmaya yardım etmektedir” anlayışını benimsetmeye çalıştıklarını söylemektedir. Lissa’ya göre, bütün bu gelişmelere rağmen Kadın futbolu halen en düşük seviyede bulunmaktadır (80).

Şekil 2.1: Avrupa’da kadın futbolcu sayısının gelişimi.

Kaynak: Türkiye Futbol Federasyonu Kadın Futbolu Panel Sunumları 2014.

2.5. FIFA ve Kadın Futbolu

FIFA kadın futbolunun gelişimi için tüm üye ülkelerin federasyonlarına çağrı yapmakta ve kadın futbolun gelişmesi için misyon geliştirmiştir. FIFA’nın kadın futboluyla ilgili misyonu şöyle sıralayabiliriz;

- a. Kadın futbolcuların antrenman yapmalarını sağlamak.
- b. Oyun kalitesini arttırmaya çalışmak.
- c. Kadın futboluna olan ilgiyi artırmak.
- d. Gelecekteki ilerleme için potansiyel yaratmak.

FIFA tarafından 1991 yılında düzenlenen Kadınlar Futbol Dünya Kupası o günden itibaren erkek futbolunda olduğu gibi her 4 senede bir düzenlenmektedir. İlk düzenlenme yeri Çin’dir. İkincisine 1995 yılında Norveç ev sahipliği yapmıştır.

Üçüncüsü ise 1999 yılında ABD’de gerçekleştirilmiş ve birçok medya tarafından takip edilmiştir. Şampiyon takım ev sahibi olan ABD olmuştur. Burada dikkat çeken bir unsur, 1998 yılında oynanan erkekler Dünya Kupası karşılaşmalarından fazla seyircinin bayan maçlarına ilgi göstermesi olmuştur. Yaklaşık 90 bin seyirci tarafından final maçı izlenmiştir (88). Son olarak Dünya Kupasını 2015 yılında 3. Kez Amerika Birleşik Devletleri kazanmıştır.

2.6. UEFA ve Kadın Futbolu

2003-2004 sezonuna kadar devam eden UEFA Kadınlar Kupası, bu tarihte son buldu ve 3 yıl süreyle yalnızca alt yaş kategorilerinde karşılaşmalar yapıldı. O dönemde ligin iptaliyle ilgili çok spekülasyon yapıldı. 3 yıllık suskunluğun ardından UEFA sopası Türkiye çemberine de ilk kez giriş yaptı. UEFA’nın da çabalarıyla 2006 yılında lig tekrar kurulmuş ve UEFA Kadınlar Kupası olan ismi UEFA Kadınlar Şampiyonlar Ligi olarak yeniden düzenlenmiştir. 2006 yılından itibaren kesintisiz olarak gerçekleştirilen Kadınlar UEFA Kadınlar Şampiyonlar Ligi 2009–2010 sezonuna kadar final maçı rövanşlı oynanmakta iken bu sezondan itibaren tek maç üzerinden oynanmaya başlamıştır.

Avrupa Kadınlar Futbol Şampiyonası, UEFA'ya üye ülkeler arasında, kadın milli takımları düzeyinde düzenlenen her 4 yılda bir oynanan futbol turnuvasıdır. 1984 yılında Kadın Futbolu için “Avrupa Yarışması” adıyla düzenlenmeye başlanmıştır. 1990 yılında statüsü değiştirilmiş ve 1991 yılında turnuvanın ismi bugünkü halini almıştır. Bu yeni statü yalnızca 1991 ve 1995 yılındaki turnuvalarda kullanılmış, 1995 yılından itibaren erkek futbol turnuvalarında kullanılan statü, kadın futbol turnuvaları için de kullanılmaya başlanmıştır.

İlki 1984 yılında düzenlenen Avrupa Kadınlar Futbol Şampiyonası’nda İsveç şampiyon olmuştur. 2005 yılında İngiltere’de düzenlenen şampiyonada, finalde Norveç’i 3-1 yenen Almanya şampiyon olmuştur. 2009 yılında Fillandiya’da düzenlenen şampiyonada, finalde İngiltere’yi 6-2 yenen Almanya olmuştur. Yapılan son Avrupa Kadınlar Futbol Şampiyonası olan ve 2013 yılında İsveç’de düzenlenen şampiyonayı, finalde Norveç’i yenen Almanya olmuştur. Almanya şimdiye kadar yapılan sekiz şampiyonadan yedisinde şampiyon olmuş, 1993 yılında yapılan Avrupa Kadınlar Şampiyonası’nı ise Norveç kazanmıştır.

2.7. Türkiye’de Kadın Futbolunun Gelişimi

Ülkemizde sonradan atağa geçen en popüler branşlardan bir tanesi kadın futbolu olmuştur. Geçmişle günümüz kıyaslandığı zaman aradaki gözle görünür fark ciddi anlamda dikkat çekmektedir. Bayanların her branşta boy göstermesi, futbolda da etkisini sürdürmekte ve ülkemizin hemen hemen her bölgesinde bayan futbol takımları boy göstermektedir.

Türkiye’de kadın futbolunun tarihçesine baktığımızda ise ilk adımı atanın 1971 yılında “İstanbul Kız Futbol Takımı” olduğu görmekteyiz (73). 1982 yılında firma bazında kurulan "Dinarsu Bayan Futbol Takımı" ile ivme kazanan bayan futbolu, 1993 yılında lige katılan 16 takım, 4 gruba ayrılarak, 1. olan takımlar yarı final oynadılar. Yarı finali kazanan Acarlar ve Dinarsu bayan futbol takımları, Türkiye Şampiyonası finalini, Ankara'da Başbakanlık Kupası maçından önce oynadılar. Maç, Dinarsu'nun şampiyonluğuyla sonuçlandı. 1994-1995 yılında bu kez 22 takımın, 4 gruba ayrılarak katıldığı lig düzenlendi (1). Dinarsu, mücadele ettiği ligde 1998 yılına kadar bayanlar futbolunda rakipsizdi (62).

2000–2001 futbol sezonunda düzenlenen Türkiye deplasmanlı bayanlar futbol birinci liginde toplam 12 takım mücadele etmiştir.

Bayan futbolu, kulüplerde yaşanan belli bir gelişim sürecinden sonra çeşitli finansal, idari ve sosyal problemler sonucu ivme kaybetmeye başlamıştır. Ligde boy gösteren takımlar arka arkaya kapanmış ve bu sürecin sonunda 2003 yılı itibariyle bayanlar futbol ligi durdurulmuştur. Aynı zamanda milli takım faaliyetleri de askıya alınmıştır. 2005 yılına kadar federasyon tarafından düzenlenen turnuvalarla devam eden bayan futbolu (119), 2005 yılında 19 yaş altı futbolcuların oynadığı ve 8 takımın katıldığı mini bir turnuva ile yeniden canlandırma çalışmalarına başlanmıştır. Bu turnuvada şampiyon Ankara Gazi Üniversitesi Spor Kulübü olmuştur. Bu turnuva sonunda U–19 bayan futbol milli takımı kurulmuştur.

2005-2006 futbol sezonunda, 15 takımın katılarak mücadele ettiği ve 3 grup şeklinde oynanan deplasmanlı bayanlar ligi kurulmuştur. Bu ligde 1987 ve daha küçükler oynayabilmektedir. Bu ligin sonunda şampiyon takım ise güçlü kadrosu ile Ankara Gazi Üniversitesi Spor Kulübü olmuştur. 2006-2007 futbol sezonunda 16 takımın katılımıyla ve yaş sınırlamasının büyütülmesiyle, büyükler kategorisi bayanlar futbol ligi yeniden düzenlenmiştir. Bu ligde şampiyonluğu kazanan takım

yine Ankara Gazi Üniversitesi Spor Kulübü bayan futbol takımı olmuştur. Ayrıca bu yıl içinde yıldızlar kategorisi turnuvası da düzenlenmiştir. 2007-2008 futbol sezonunda bayanlar futbol ligi büyükler kategorisi 25 takımın katılımıyla düzenlenmiş ve şampiyon son iki yılda olduğu gibi değişmemiş, yine Gazi Üniversitesi Bayan Futbol Takımı olmuştur. Ülkemizde bayan futbol ligi, Türkiye Futbol Federasyonu Amatör İşler Departmanlığına bağlıdır. 2005 yılında ülkemizdeki lisanslı bayan futbolcu sayısı 300 iken, 2007-2008 futbol sezonunda bu sayı 500-600 civarındadır. Bu da ülkemizde bayan futbolunun çok yavaş gelişim gösterdiğinin çok açık kanıtıdır (49).

Ülkemizde 2005 yılından itibaren üniversiteler arasında salon futbol müsabakaların düzenlenmiş ve her yıl planlı bir şekilde devam ettirilmektedir. 2006 yılında üniversiteler arasında düzenlenen plaj futbol maçlarının başlaması, 2006 yılında ilköğretimde yıldızlar kategorisi bayan futbol maçlarının başlaması, 2007 yılında hem ilköğretim hem de liseler arası bayan futbol maçlarının düzenlenmesi, bayan futbolunun gelişiminin hızlanmasına ve kızlarımızın futbola olan ilgilerinin artmasına neden olmuştur.

2008 yılından itibaren bayan futbol milli takımlarımızda üç kategori bulunmaktadır. Bunlar; A milli takım, (U 19) 19 yaş altı milli takımı ve (U 17) 17 yaş altı milli takımımızdır. Uluslararası resmi müsabakalarda bayan futbol milli takımlarımızın başarısı bulunmamaktadır. Fakat ülkemizi Şili’de düzenlenen 20. Liseler Futbol Şampiyonasında temsil eden, Ankara Kayabayazıtöğlü Lisesi bayan futbol takımı Dünya 3. Olmuştur (49).

2.7.1. Türkiye Kadın Futbol Ligi

2.7.1.1. Birinci Lig

2006 yılından bu yana kesintisiz bir şekilde 1. ligde şampiyon olan takım, ülkemizi Avrupa Kadınlar Şampiyonlar Ligi’nde temsil etmektedir. Statüde belirtilmiş kurallar çerçevesinde lig sonuncusu başarısız olan takımlar, erkek liginde olduğu gibi bir alt lige düşmektedir. Birinci ligde bulunan kulüpler, Genç Kızlar ve Yıldız Kızlar kategorilerinde takım kurmak ve resmi organizasyonlara katılmak zorundadırlar.

2015-2016 sezonu içerisinde Türkiye Kadınlar Birinci Lig’inde toplamda 10 takım mücadele etmiştir. Bu sezonda şampiyon olan takım ise Konak Belediye Spor’dur.

2.7.1.2. İkinci Lig

Kadınlar 2. Ligi’nde yer alan takımların U17 ve U15 yaş kategorilerinde takım kurmaları ve U17 ve U15 Türkiye Şampiyonalarından en az birine katılımları zorunludur. Statüde belirtilmiş kurallar çerçevesinde sezon sonunda başarılı olan takımlar 1. Lige yükselmektedir. Bu ligde başarısız olan takımlar ise bir alt lig olan 3. Lige düşmektedir.

2015-2016 sezonu içerisinde Türkiye Kadınlar İkinci Lig’inde toplamda 12 takım mücadele etmiştir. Bu sezonda şampiyon olan takım yeni alt yapısıyla Beşiktaş A.Ş. olmuştur.

2.7.1.3. Üçüncü Lig

Kadın liglerinin en alt seviyedeki organizasyonudur. Daha önceki senelerde kadın liglerinde üçüncü kategori bulunmamaktaydı. Yeterli sayıda kulübün olmayışından dolayı böyle bir ihtiyaç duyulmamıştır. Bugün bakıldığında ise ülkemizdeki bayan takımların sayısının arttığına en basit örneği, lig sayılarındaki artış ve taleptir. 2015 – 2016 sezonunda üçüncü ligde mücadele eden takım sayısı 11’dir. Şampiyon olarak ikinci lige çıkmaya hak kazanan takım ise Akdeniz Nurçelik Spordur.

2.7.1.4. Genç Kızlar Türkiye Şampiyonası

Türkiye’de kadın futboluna taban oluşturan ve alt yapıya katkı sağlayan en önemli organizasyonlardan biridir. 15-16 yaş kategorisindeki kızların katılımıyla gerçekleştirilmektedir (114).

2.7.1.5. Yıldız Kızlar Şampiyonası

Kız oyuncuların erken yaşta futbolla tanışmaları için yapılan ve 13-14 yaşındaki kız oyuncuların katıldığı şampiyona organizasyonudur (114).

2.7.1.6. U15 Ligleri

Kadın futbolunun en önemli noktası olan alt yapısında gerçekleştirilen başka bir önemli organizasyondur. Türkiye’nin farklı bölgelerinde düzenlenmekte olan bu

organizasyon Kız Futbol Eğitim Merkezleri ile desteklenmektedir. Kızlarımızın en erken yaşta futbolla tanışmaları için yapılan ve 13-14 yaş grubu kızların katıldığı şampiyona organizasyonudur. (114).

2.7.2. Türkiye’de Kadın Milli Takım

Ülkemizde kadın milli takım ilk kez 1995 yılında kurulmuştur. Kadın millilerimiz ilk mücadelelerini Romanya’ya karşı sergilemiş ve 8 Eylül 1995 tarihinde İstanbul’da oynanan bu karşılaşmada millilerimiz maçı 8-0 kaybetmiştir. Kadın millilerimizin ilk golü 1996 yılında Macaristan’a karşı olurken, ilk galibiyetlerini ise 1997 yılında deplasmanda oynadıkları Gürcistan’a karşı almışlardır.

Olumsuz bazı şartlar altında gelişimi açısından zaman kaybeden milli takımımız, bunun telafisi için bir takım çalışmalara girmiştir. Bu çalışmalardan en önemlileri, oynanan her müsabakayı önemle takip etmeleri ve alt yapıya sporcu taraması yapmaları olmuştur. Kategoriler açısından kadın milli takımlarımızın kurulma tarihleri;

- U-19 Kadın Milli Takımı: 2001 yılında kurulmuştur.
- U-17 Kadın Milli Takımı: 2006 yılında kurulmuştur.
- U-15 Kadın Milli Takımı: 2009 yılında kurulmuştur.

Gençlik Olimpiyat Oyunları ve çeşitli özel turnuvalara katılmakta olan takımımız Singapur’da düzenlenen 1. Gençlik Olimpiyat Oyunları’nda üçüncü olarak bronz madalya almış ve Türkiye’ye olimpiyat tarihinde ilk takım sporu madalyasını kazandırmıştır. U-15 kadın Milli Takımı, üst takımlara oyuncu yetiştirmek açısından oldukça önem taşımaktadır.

2.7.2.1. U15 Kadın Milli Takım

U-15 Kızlar Milli Takımı 2002 ve alt yaş gruplarından oluşur. Yaşları bakımından milli takımların geleceği niteliğini taşırlar. Kadın futbolu bu yaş gruplarıyla daha da geliştirecektir. Küçük yaşta sporcuların gelişimleri futbola katkıda bulunacağı gibi, ülkemiz açısından da büyük önem taşır.

Birçok kulüp, alt yapısında U-15 yaş grubuna yönelik çalışmalar yapmaya başlamıştır. Türkiye Futbol Federasyonu geleceğe yönelik planlar yaparken artık

bunu zorunlu tutmuştur. U15 Bayan Millilerimiz, I. Gençlik Olimpiyatları'nda 3. olmuştur (114).

2.7.2.2. U17 Kadın Milli Takım

2000 ve alt yaş grubundan meydana gelen milli takım kategorisidir. U-19 yaş grubundan sonra gelen milli takım kategorisidir.

2006 yılında kurulan U17 Kadın Milli Takımı Avrupa Şampiyonası elemelerine katılmaktadır (114).

2.7.2.3. U19 Kadın Milli Takım

1998 ve alt yaş grubundaki sporculardan oluşmaktadır. 2001 yılında kurulan U19 Kadın Milli Takımı, Avrupa Şampiyonası elemelerine katılmaktadır (114).

2.7.2.4. A Milli Kadın Takım

1995'te oluşturulan Kadın A Milli Takımı, Dünya Kupası elemeleri ve Avrupa Şampiyonası elemelerinde mücadele etmektedir (114). Özellikle yapılan kapsamlı çalışmalar ile yurtdışındaki Türk sporcular kamplara davet edilip, takıma kazandırılmaya çalışılmaktadır.

2.7.3 TFF'nin Kadın Futbolunu Geliştirme Çabaları

Futbolun daha geniş kitlelere ulaştırılması, gerek tribünlerde gerekse sahadaki cinsiyet ayrımının azaltılmasına yönelik çalışmalarını sürdüren Türkiye Futbol Federasyonu için kadın futbolu özel bir önem taşımaktadır. Türkiye'de kadınlarında futbolda var olduğunu gösteren, bunu kanıtlamak için işe girişen ve bu görevi üstlenen birimler vardır. Türkiye Futbol Federasyonu kendi bünyesinde bu konuya özel bir bölüm ayırmıştır.

Kadın liglerinin tekrar kurulmasının ardından TFF Futbol Gelişim Direktörlüğü tarafından yürütülen eğitim ve tanıtım çabaları sürdürülmekte ve Türkiye'de kadın futbolunun gelişimi konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Federasyon üniversitelerarası kadın futsal turnuvaları, liselerarası genç kızlar ve yıldız kızlar turnuvaları düzenlenmektedir. Bu turnuvalarda mücadele eden oyuncular federasyon tarafından izlenmektedir. Kadın futbolunun gelişiminin tam manasıyla sağlanabilmesi açısından TFF tarafından alt yaş kategorilerine önem verilmektedir.

TFF Kadın Futbolu Müdürlüğü tarafından lige ilk kez katılacak olan kulüplere antrenman malzemesi desteği sağlamaktadır. TFF ayrıca, liglere ve şampiyonalara katılan takımlara yaptıkları seyahatler ile ilgili olarak kilometre bazlı deplasman katkı payı ve konaklama ücreti desteği vermektedir (114).

Türkiye Futbol Federasyonunun Kadın Futbolu için hedeflerine bakıldığında aşağıdaki gibidir;

- a. Kadın futbolunda bilinirliği arttırmak ve birliği sağlamak.
- b. Kulüp alt yapılarına önem vererek oyuncu havuzu oluşturmak.
- c. Ülkemizdeki lisanslı kadın futbolcu sayısını arttırmak.
- d. Milli takımlarımıza oyuncu kazandırmak ve uluslararası alanda başarı elde etmek.
- e. Kadınlara futbol sayesinde kendilerini ifade etme imkanı vererek yeni kariyer olanakları yaratmak.
- f. Ülkemizdeki kadın antrenör sayısını arttırmak.
- g. Futbol dünyasında kadın yöneticilerin yer almasını sağlamak.
- h. Kadın liginde mücadele eden takımlarımızın UEFA Kadınlar Şampiyonlar Ligi'ne sürekli katılımını sağlamak ve başarı için gerekli desteği vermek.

Sponsor firmanın beklentilerini dikkate alarak kadın futbolunun her anlamda gelişimine katkı sağlayacak özel projeler geliştirip hayata geçirilmiştir. Bu projeler kapsamında belli illerde okullar seçilerek kızlara yönelik futbol çalışmaları için malzeme gönderilmiş ve bu okullar yakınlarındaki kulüpler ile entegre edilmiştir. Bu kapsamda okullara antrenman malzemesi desteği vermek suretiyle hem kız çocuklarına spor yapma hem de kulüplerde kadın futbolunun altyapısının gelişimine yönelik bir proje gerçekleştirilmiştir. Bu projeler şöyledir;

2.7.4. Grassroots Kapsamında Kadın Futbolu

İngilizce bir ifade olan "grass roots" Türkçe'de: "kök, kaynak, temel, halk, köylü, taban parti" anlamına gelmektedir. Grassroots, UEFA'NIN 2001 yılında Avrupa düzeyinde futbola kitlesel katılımı arttırmak için başlattığı bir programdır. "Herkes için Futbol, Her yerde Futbol" sloganıyla yola çıkan proje, her yaşta ve cinsiyetteki insanı futbol oynamaları konusunda teşvik ederek;

- a. Avrupa futbolunun alt yapısını oluşturmayı,
- b. Futbolun kitlesel katılımını arttırmayı,
- c. Futbolun standartlarını arttırmayı ve
- d. Grassroots liderlerinin eğitimini desteklemeyi amaçlamıştır (86).

Profesyonel olmayan ve elit olmayan tüm futbol oyunları futbolun kökü olarak kabul edilmektedir. Yani kısaca söylemek gerekirse, tüm çocukların oynadığı futbol kök futboludur. Kök çalışması adı da verilen Grassroots projesine, Türkiye’de dahil olmak üzere 52 ülke katılmıştır. Çocukların ve kadınların futbola kazandırılmasının amaçlandığı kök çalışması, hiçbir ayırım gözetmeksizin herkesin futbol oynaması felsefesini edinmiştir. Kök (grassroots) futboluyla, geleceğin oyuncularının, hakemlerinin, antrenörlerinin, idarecilerinin, futbol yetkililerinin ve hatta taraftarlarının yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Kök Futbolu (Grassroots) Şunları içermektedir (86);

- a. Amatör kulüplerde futbol
- b. Küçük çocukların oynadığı futbol
- c. Okullarda futbol
- d. Plaj futbolu
- e. Eğlence futbolu
- f. Şirket futbolu
- g. Şehirlerde futbol (dezavantajlı futbol)
- h. Ticari programlar
- i. Kapalı saha futbolu/futsal
- j. Engelli çocuklar için futbol
- k. Emektarlar futbolu

Grassroots'un İlkeleri (86);

- a. Herkesin oynama fırsatı vardır.
- b. Futbol her yerde oynanabilir.
- c. Ayrımcılık yoktur.
- d. Güvenlik önceliklidir.
- e. Önce oyuncular gelir.
- f. Skordan kendileri sorumludur.
- g. Fair-play'e saygı gösterilmelidir.

- h. Futbol düşünülenden daha ucuz bir eğlencedir.
- i. Aksiyonun dinamik, yalın, heyecan verici ve ödüllendirici olması gerekir.
- j. Kaleci olmayabilir.
- k. Hakem olmayabilir.
- l. Saha ebatları değişken olabilir.
- m. Skor - Board olmayabilir.
- n. Eğitici ve zorlayıcı değildir.
- o. Oyuncular pozisyonunu kendisi tespit eder.
- p. İlişkiler, takım çalışması ve becerilerin geliştirilmesi anahtar bileşendir.

2.7.5 Türkiye'deki Kadın Futbolcuların Fizyolojik, Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Kadınlar ve erkekler birçok alanda değişiklik gösterdiği gibi, fizyolojik açıdan da birbirlerinden oldukça farklı sonuçlar vermektedir. Bu sonuçları etkileyen pek çok unsur vardır. Kalıtım, çevre, fiziki koşullar, yaş, beslenme gibi etkenler dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır.

Kız ve erkek çocukların 10-12 yaşlarına kadar paralel büyüme ve gelişme gösterdiği gözlenmektedir. Ancak 12 yaş sonrası kadınlarda östrojen erkeklerde ise testosteron hormonunun fazla salgılanmasıyla cinsiyetler arasında farklılaşma belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bu farklılaşma fiziksel ve fizyolojik sistemlerde daha belirgindir (66).

Erkek ve kadın futbolcular arasındaki fizyolojik farklılıklar performanslarındaki gelişmelerinden anlaşılabilir. Genel olarak sporda ve futbolda performans seviyesinin nasıl belirlendiğini anlamakta büyük bir yarar vardır. Futbolda performans maksimal efor yaparken besin maddeleri ve oksijenin alınması, kan dolaşımı sayesinde kas dokularına götürülmesi ve kullanılması için gelişmiş kalp solunum sistemine bağlıdır ve erkek ve kadın futbolcularının performans seviyesini belirlemek için kalp-solunum sisteminin fiziksel ölçüm değeri gerekmektedir (115).

Bu değer maksimal oksijen kullanma özelliği VO₂ max olarak ifade edilir ve tıp ve spor biliminde önemli bir göstergedir. Üst düzey futbolcuların VO₂ max değeri 60 ve 70 arasındadır. Bayan futbolcular da, VO₂ max değeri yüzde 15 ve 30 arasında olup düşüktür. VO₂ max değerini belirlerken futbolcunun vücut ağırlığı da

önemlidir. Çünkü vücut ağırlığı yüksek olan futbolcu daha fazla efor sarf edecektir (115).

Vücut yağ oranlarına bakıldığında ise üst düzeyde erkek futbolcularda vücut yağ oranı %8 ve %12 arasındadır. Bu oran üst düzey bayan futbolcular da, erkek futbolculara göre daha yüksektir ve ortalama %16 ve %24 arasındadır (115).

Yapılan bazı araştırmalarda kadınların erkeklere göre daha farklı psikolojik ve zihni organizasyonlara sahip olduğu görülmektedir. Kadınların hedefleri, arzuları, duyarlılıkları ve genel olarak ruh halleri kendine özgü olması nedeniyle, toplumda farklı bir tutum ve tavır içerisindedirler. Bu durum cinsiyet sahiplerinin kişisel özellikleriyle yakından alakalıdır. Kadınlar, ilişkilerinde daha duygusal, destekleyici ve kişisel açıklık taraftardır. Erkekler ise, ilişkilerinde ikili gerekliliklere daha çok eğilirken nispeten şahsi olmayan dostluk ve topluluk ilişkilerine önem verirler. Kibarlık, acıma, sorumluluk ve adanmak ise kadınlarda daha çok gelişmiştir (39).

Türkiye’de kadın futbolcuların futbola başlamalarındaki sosyo-ekonomik nedenleri ile ilgili olarak yapılan bir araştırmada (49), Türkiye’deki Kadın futbolcuların demografik bilgileri incelendiğinde; Büyük kısmının 16-20 yaş aralığında lise öğrencisi olduğu, futbola 13-16 yaşlarında başlayanların sayısının fazla olduğu tespit edilmiştir. Çoğunun babalarının ilkökul mezunu olup, mesleklerinin serbest meslek olduğu, annelerinin ise yine ilkökul mezunu olup, işsiz (ev hanımı) olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre (49); Kadın futbolcuların, futbolu tercih etmelerindeki etken, arkadaş ve akran gruplarının ve beden eğitimi öğretmenlerinin etkisinin çok fazla olduğu tespit edilmiştir.

Kadın futbolcuların, futbolla ilgilenme sebepleri, arkadaşlarla beraber takım ruhu içinde hareket etmek, futbol branşını sevmek, futbolla uğraşp spor yaparak sağlıklı olmak, başarı ve kazanmaktan haz duymak gibi görüşlerin etkisinin çok fazla olduğu tespit edilmiştir. Maddi geliri artırmak ve para kazanmak görüşünün etkisinin ise çok az olduğu çıkan sonuçlar arasındadır (49).

Kadın futbolcuların büyük bir çoğunluğunun futboldan beklentisinin, milli takıma seçilmek, antrenör olmak, beden eğitimi öğretmeni olmak ve ilerde sporla ilgili üniversite seviyesinde eğitim almak olduğu saptanmıştır (49).

Ekonomik durumu orta düzeyde olan kadın futbolcuların, futbol branşını tercih etmelerindeki unsurlardan maliyetinin düşük olduğu görüşüne hiç katılmadıkları saptanmıştır. Ekonomik durumu iyi düzeyde olan kadın futbolcuların, futbol branşıyla uğraşma nedenlerinden, maddi geliri artırma görüşüne hiç katılmadıkları tespit edilmiştir. Ailelerinin ekonomik durumu iyi düzeyde olan kadın futbolcuların futbol branşını tercih etmelerindeki unsurlardan, anne, baba ve kardeşin futbola yönelmelerindeki etkisinin fazla düzeyde olduğu tespit edilmiştir (49).

Çoğunlukla öğrenim durumu lise olan kadın futbolcuların, futbol branşından beklentilerinden, ilerde üniversite düzeyinde eğitim görmek, görüşüne çok fazla katıldıkları tespit edilmiştir (49).

Sonuç olarak; Kadın futbolcuların, ekonomik durumları nasıl olursa olsun, maddiyatı arka planda bırakarak, futbolu sevdikleri için tercih ettikleri göze çarpmaktadır. Anne ve babalarının ekonomik durumlarının orta düzeyde olması, her ikisinin de eğitim düzeylerinin düşük olması, futbola yönelmelerini etkilemediği görüşünü meydana getirmektedir. Kadın futbolcuların, futbola yönelmelerinde, beden eğitimi öğretmenlerinin ve arkadaşlarının etkisinin, ailelerinden daha fazla olduğu görülmektedir (49).

Sonuç olarak; bayan futbolcuların, ekonomik durumları nasıl olursa olsun, maddiyatı arka planda bırakarak, futbolu sevdikleri için tercih ettikleri göze çarpmaktadır. Anne ve babalarının ekonomik durumlarının orta düzeyde olması, her ikisinin de eğitim düzeylerinin düşük olması, futbola yönelmelerini etkilemediği görüşünü meydana getirmektedir. Bayan futbolcuların, futbola yönelmelerinde, beden eğitimi öğretmenlerinin ve arkadaşlarının etkisinin, ailelerinden daha fazla olduğu görülmektedir (50).

2.8. Saldırganlık

2.8.1. Saldırı, Saldırganlık ve Şiddet kavramı

Geçmişten günümüze kadar saldırganlığın tanımı ile ilgili birçok görüş öne sürülmüştür. Saldırganlığı tanımlayan ilk kuram S. Freud ve K. Lorenz'in liderliğinde Psikanalitik Yaklaşım'dır (117). Freud'a göre insanlarda ön planda olan duygular cinsellik ve saldırganlıktır. Saldırganlığın, insanların fizyolojik ve cinsellik

gibi öncelikli ihtiyaçlarını karşılamakta engel ile karşılaştıkları durumlarda gelişen bir durum olduğunu benimsemektedir (63).

Bireyin, bilerek ve isteyerek çevresine psikolojik veya fiziki olarak zarar vermeye yönelik bir davranışta bulunması Saldırı (aggression) olarak ifade edilir. Saldırganlık (aggressiveness) ise; kişide, saldırı davranışı göstermeye yönelik olan ve nispeten süreklilik özelliği taşıyan bir eğilimi anlatır (64).

Saldırganlık, başkalarına bedensel veya sözel olacak şekilde yaralamayı ya da zarar vermeyi hedefleyen tutum olarak ifade edilir (2).

Başkalarını yaralama yönündeki fikir saldırganlık, bunu eyleme dökmek ise saldırı olarak tanımlanır (121).

Saldırganlık, insanoğlunun yaşadığı çevrede var olabilmesi ve bunu sürdürebilmesi için sahip olduğu bir yetenektir. Saldırı ise saldırganlığın işler hale gelmesidir. Tüm canlılar dünyada olup bitenler karşısında kendilerini savunmaya alacak şekilde saldırgan tutumlarda bulunmak zorundadır (31).

Yapılan tanımlara bakıldığında saldırganlıktan genel olarak fiziksel anlamda bahsedildiği ve saldırganlığın sadece fiziksel olarak zarar verme olduğu algısını oluşturabilmektedir. Oysa fiziksel saldırının dışında sözlü ve duygusal saldırganlıklar da bulunmaktadır. Duygusal saldırganlık karşındaki kişiyi duygusal yönden yaralayan, onda sıkıntı yaratan, psikolojik yönden örseleyen, güvenini azaltan amaçları kapsar. Sözel saldırganlık ise karşındaki insana zarar vermek, onu inciterek aşağılamayı amaçlar. Küfretmek, hakaret etmek, alay etmek amacıyla söylenen sözler bu niteliktedir (29).

Yapılan birçok kaynak taraması sonucunda, şiddetin tanımı ile ilgili çeşitli ifadeler olduğu dikkat çekmektedir. Bazı kaynaklarda şiddetin direk olarak fiziksel saldırı, bazı kaynaklarda ise fiziksel olmayan boyutlarda ele alındığı görülmektedir. Şiddet insanoğlunun hayatının tüm evrelerinde karşılaşılabileceği, dünyada ve ülkemizde hızla artış gösteren ciddi bir toplum sağlığı problemidir (52). Birçok literatür taramasında farklı anlamlar içeren şiddet, Latince “Violentia” kelimesinden gelmektedir (59). Türk Dil Kurumuna bakıldığında; Bir hareketin, bir gücün derecesi, sertlik, kaba güç, duygu veya davranışta aşırılık şeklinde ifade edilmektedir (123). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tanımında ise; insanın kendine veya

çevresindekilere karşı yaralama, fiziksel etki veya ölüm gibi sonuçlar doğuran davranışsal gelişim bozukluğudur (34).

Daha genel bir tanım yapmak gerekirse şiddet bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan davranış veya yaklaşımdır (124).

Hayatımızın akışına baktığımızda, günlük yaşanan olaylarla birlikte haber bültenlerinin en başında süregelen bir şiddet olgusu görmekteyiz. İnsanlar gerek iş gerekse özel hayatlarında çıkmaza girdiklerinde, özellikle son zamanlarda sıklıkla başvurdukları alternatif olarak şiddeti kullanmaktadırlar. Çözümünden uzak, anlayıştan ve uzlaşmadan yoksun olma durumu insanı belirsizliğe sürüklemekte ve bu da onda gergin bir ruh hali yaratmaktadır. Sporda antrenör, oyuncu, hakem ve tribüne duyulan sinir, aile içinde ebeveynlere biriken öfke, iş yerinde üstlere karşı beslenen olumsuz duygular gibi hayatımızı derinden sarsacak birçok duyguyla karşı karşıyayız. Bu durum beraberinde çok ciddi öfke kontrolünü getirmekte, hayata bakış açımızı değiştirecek köklü yeniliklere ihtiyaç doğurmaktadır.

Toplumların hızlı değişim zamanlarında ortaya çıkan ve giderek kuralsızlığa dönüşen bireysel ve toplumsal kargaşa durumu, saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin kaynağıdır. Ülkemizde çarpık kentleşme ve gelir dağılımındaki dengesizliğin giderek artması; ekonomik, siyasal ve toplumsal olarak kültürel bir çöküntü ve yozlaşmaya neden olmuştur. Bu olumsuzlukların yol açtığı bireysel anomi, bu alt kültürü oluşturan kitlelerde büyük bir öfke birikimine sebep olmaktadır. Bu kitleler de öfke birikimlerini ifade edebilecekleri en uygun ortam olarak spor alanları ve futbol maçlarını görmektedirler (5).

Şiddete eğilim gösteren kişilerin ortak özellikleri:

- Kıskançlık duygusu,
- Kaybetme korkusu,
- Korku ve endişe hali,
- Başkalarının duygularını bastırma veya kontrol etme isteği,
- İsteklerinde bencil olma, istediği olmadığında aşırı tepki gösterme,
- Kendi arzu, istek, duygu ve ihtiyaçlarını daha çok önemseme,
- Gerçekçi olmayan beklentilere girme,

- Aşırıya kaçan alınganlık,
- Özgüvenlerinin az olması,
- Sorunlarının nedenlerini kendinde değil dışarıda arama,
- Başkalarını suçlayarak sorunlardan kurtulma çabası,
- Kendilerini yeterince tanımama,
- Yanlış ve hatalarını inkâr etme,
- Sürekli haksızlığa uğradığına inanma,
- Duygusal gelgitler,
- Öğretici, yönlendirici, teşvik edici, baskıcı bir gruba ait olma gibi ortak özellikleri vardır.

2.8.2. Saldırganlık Çeşitleri

Saldırganlık çeşitleri psikolojik açıdan üç ana başlık altında ele alınmaktadır (2).

2.8.2.1. Bireysel Saldırganlık

İnsanoğlu, hayatta tümüyle birbirinden farklılık gösterdiği için her bir seyircinin de tamamen kişisel olarak göstermiş olduğu saldırganlık çeşididir. Bireysel saldırganlık kişinin kendisinden kaynaklanmaktadır. Saldırı eylemini gösteren kişi kararını kendisi alır ve kendisi uygulamaya döker (124).

Her bir seyircinin yalnız başına sergilediği saldırgan davranışlardır (2).

2.8.2.2. Kitlesele Saldırganlık

Birden çok seyircinin bir araya gelerek gösterdikleri saldırgan davranışlardır. Kitlesele saldırganlıkta bireyler grup gibi görünse de, birbirleriyle tanışma durumları nadiren görülmektedir. Karşıdaki grubun yabancı oluşu saldırganlığı tetiklemektedir. Bu saldırganlık çeşidinde, gruptaki kişileri çoğu dış etkenlerce motive edilmektedir. Kitlesele saldırganlıkta, kararlar sıklıkla daha üst makamlarca verilmekte ve verilen karar fazla kişi tarafından uygulandığı için suçluluk duygusu ve sorumluluk herkese dağılmaktadır. Kitlesele saldırganlığın ortaya çıkışında önemli etkenler sorumluluğu kişiler arasında pay etme, grupça davranma dayatması ve davranışları doğruymuşçasına haklı gösterme çabalarıdır. Kendi sahasındaki maçı kaybederek puan kaybeden takımın taraflarından oluşan bir grubun, maç sonrasında bir araya gelerek, kendi takımlarının oyuncularını protesto etmeleri kitlesele saldırganlığa örnek

olarak gösterilebilir (124). Kitlesele saldırganlığa sebep olan ve uygulanmasında etkili olan şartlar, bireysel şekilde gösterilenden çok farklıdır ancak her iki saldırganlık çeşidi de fazla yıkıcılık ve şiddet içermez. Bu iki saldırganlık türünde zarar nispeten azdır (2). Maçın bitişiyile genellikle saldırganlık da sona erer (124).

2.8.2.3. Tamamen Şiddet İçeren Saldırganlık

Bireyin karşısındaki kişi ve eşyaları tahrip etmeyi amaçlayan saldırganlık çeşididir (2). Bilim insanları farklı olan bu saldırganlık türünü “Holiganizm” olarak ifade etmektedir. Bu tür davranışlar sergileyen kişiler genellikle anti-sosyal kişiliğe sahip ve çevresine uyum sağlayamayan, psikopat tiplerdir (124).

2.8.3. Saldırganlığın Kavramsal Çerçevesi

2.8.3.1. Seyirci

Sporun her branşının kendi içinde ayrı ayrı kitleleri vardır. Futbol, bu kitleler arasında diğer branşlara göre oldukça büyük bir yere sahiptir. İzleyiciler, futbol maçlarına giderken başka kimliğe bürünmektedir. Futbol müsabakalarında, topluluk psikolojisine uyan seyirciler birbirlerini oldukça fazla etkilemekte ve bazen istenmeyen olaylara sebebiyet vermektedir (124).

Seyirci; teşkilatsız topluluklar, toplantı devamlılığı kısa olan ve gerçek bütünlüğü bulunmayan sosyal gruplar olarak ifade edilir (124).

Topluluk eylemlerine katılmayıp onları sadece seyreden, olumlu ya da olumsuz tepki belirtmeyen insanlara seyirciler denir (33).

Seyircinin özellikleri;

- Futbol seyircisinin üyeleri arasındaki belli ölçüde bir ilişki ve iletişim vardır. Bu takım taraftarlığına duyarlı bir ilişkidir.
- Taraftarlık sebebiyle müşterek bir düşünce vardır.
- Teşkilatlanma vardır.
- Futbol seyircileri heyecan kitlesi hüviyetinde olduğu için kolay provoke edilebilir, heyecan kitlesinin mantığı yoktur.
- Ancak futbol müsabakası Oyuncularının müeyyidelerinin caydırıcılığı sebebiyle temkinli davranışa da meyillidirler.

- Futbol seyircisi müdahale etmeye az, fili ve harekete çok kabiliyetlidir.
- Kitlede şuurlu şahsiyet kaybolur, şuur altı ile hareket eden şahsiyet hâkimiyet kazanır.
- Fikirler ve sirayet kaybolur, şuuraltı ile hareket eden şahsiyet kazanır.
- Fikirler sirayet yolu ile aynı istikamete yönelir.
- Telkin olunan fikirlerin hemen icrasına başlama isteği zuhur eder.
- Önceden tahmin edilen hareketleri vardır (tezahürat yapar, hakeme kızabilir, tepki gösterip maçı terk edebilir, slogan atabilirler (124).

2.8.3.2. Taraftar

Futbol, her zaman geniş kitlelere hitap eden bir branş olmuştur. İlk zamanlar kalabalık olarak oynansa da, daha sonra belirli kuralları olan modern bir oyun halini almıştır. Futbolun modernleşmesiyle, hedef kitlesinin oluşumu arasında ciddi bir ilişki bulunmaktadır (111).

Taraftarlık; bir fikirden, bir görüşten, düşünceden ya da birinden yana olma, ondan yana saf tutmadır (93).

Taraftar, takımını iyi günde ve kötü günde desteklemekten çekinmeyen gruptur. Takımının başarısıyla sevinen, yenilgisiyle kahrolan, hiçbir koşulda vazgeçmeyen topluluktur.

Taraftar, destek verdiği takımdan hiçbir şekilde maddi kazanç elde etmek için ilişkiye girmez ve sadece tüketen durumundadır. Takımla ilgili ekonomik gelirin büyük çoğunluğu taraftar grubunun üzerinden elde edilir. Takımların lisanslı ürünleri, maç biletleri taraftarlarca alınarak kulüplere destek olunur (111).

2.8.3.3. Fanatik

Fanatizm; bir kimseye ya da bir şeye aşırı şekilde coşku ve tutkuyla bağlanmaktır. Fanatik ise bir kimseye ya da bir şeye aşırı derecede coşku ve tutkuyla bağlanan kimse olarak tanımlanmaktadır. Futbol fanatizmi ise; gerçekleri görmezden gelme hastalığının sağduyunun yok olmasıyla sonuçlanan en ileri hali olarak ifade edilmektedir (23).

Fanatizm; insanı bir din, düşünce, parti uğrunda aşırılıklara sürükleyen kör tutku. Fanatik ise bir dine, davaya, partiye vb. aşırı bir tutkuyla bağlı olan kişidir (82).

Fanatik olmak bazen olumlu, bazen ise olumsuz anlamlar içerebilmektedir. Yani fanatiklik, bir taraftan bir takımı ölesiye sevmeyi ve ona sıkı sıkıya bağlı olmayı, sosyal bir onay çerçevesinde ifade ederken, öte yandan şiddeti de içeren aşırı davranışları da ifade eder (82).

Fanatikler, genellikle yanlarında tehlikeli aletler bulundururlar. Her an tartışmaya hazır bir şekildedirler ve maç önceleri sahanın etrafında gruplar halinde dururlar (54). Fanatiklerin tribünde sergileyebilecekleri davranışlar;

- Kazanmak için her şeyi kabul görürler,
- Gönülleri sadece takımlarının rengi, arması ve ismi için atar,
- Fanatikler, güzel oyuna değil, sonuca bakarlar,
- Takımları gol atınca aşırı şekilde bağırırlar,
- Gol yediklerinde aşırı tepkiler göstererek etrafa sataşırlar (54).

2.8.3.4. Holigan

Holigan kavramı, İngiltere’de yapılan futbol karşılaşmaları öncesinde, esnasında ve sonrasında ortaya çıkan şiddet olaylarına karışan kitleler için kullanılmıştır. Holigan kavramı İngilizcede ‘sokak serserisi’ olarak tanımlanmıştır.

Holigan, maçlara genellikle kavga etmek için katılan, alkolün etkisinde olan ve taraftar kitlesi içerisinde hem rakip taraftarlara hem de tuttuğu takımı destekleyenlere şiddet uygulayan kişiler olarak da tanımlayabiliriz.

Holigan olarak bilinen topluluklar, toplumumuzda suçlu olarak bilinirler. Son yıllarda futbol karşılaşmalarında artan şiddet olayları, suça karışanları terör suçlusu statüsüne sokma yasa çalışmaları dahi yapılmaya çalışılmaktadır (111).

Herkesçe savunulmayan, az sayıda kişilerce savunulan fikirleri benimseyen, psikolojik olarak sapkınlık gösteren kişilerdir. Genellikle fikirleri toplum tarafından dışlanır ve küçük görülür. Holiganlar için, takımlarının maçı kazanıp kaybetmesi önemli değildir. Onlar için yalnızca önemli olan kavga etmektir (124).

Holiganların belli başlı özellikleri;

- Zalimce davranışlar sergilerler,
- Başkalarının eşyalarına kasıtlı zarar verebilirler,
- Yangın çıkara bilirler,
- Sık sık yalan söyler ve gerekirse hırsızlık yapabilirler,
- Kendisinin ya da başkalarının güvenliğini hiçe sayabilirler,
- Fazla alkol kullanırlar,
- Pişmanlık ya da suçluluk duymama gibi özellikleri taşıdıkları görülmektedir (124).

2.8.3.5. Atılgnalık

Atılgnalık, oldukça yanlış anlaşılan ve karıştırılan bir kavramdır. Saldırgan olma ile çok ayrı anlamlara gelmektedir. İnsanların fikirlerini rahatça ifade edebilmesi de bir çeşit atılgnalıktır. Başkalarının hakkına girmeden, kendini doğru bir şekilde ifade edebilme ve savunma biçimidir (33).

Atılgnalık; bireyin fikir, inan ve temennilerini, başkalarının özlük haklarını zedelemeyen aktarabilme şeklidir (26).

2.8.4. Saldırganlık Türleri

Saldırganlık ile ilgili yapılan araştırmalar saldırganlığın birçok türünün olduğunu göstermiştir. Araştırmacılar saldırganlığı genel olarak aktif ve pasif saldırganlık olarak iki grupta incelemişlerdir (67). Gergen ve Gergen ise araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlıktan başka, etken (aktif) saldırganlık ile edilgen (pasif) saldırganlık ayrımında bulunmaktadır (117). Aktif saldırganlıkta zarar verme niyeti bir eylemle gerçekleştirilirken, pasif saldırganlıkta zarar verme niyeti eylemsiz bir şekilde gerçekleşmektedir. Aktif saldırganlıkta, birey kişiye gözle görülür bir şekilde zarar verme yönünde harekete geçmektedir. Sonuç olarak karşıdaki kişi bu hareket sonucu yara alarak zarar görmektedir. Pasif saldırganlıkta aktif saldırganlığa nazaran fiziksel bir zarar yoktur fakat kişi çevresinde yardıma ihtiyacı olan insanlara imkân olduğu halde yardım etmeyi görmezden gelmektedir.

Bu durumda kişi yasalardan ya da daha sonra karşısındaki bireyden zarar görme tedirginliği duyduğundan dolayı aktif olarak saldırganlık sergilememektedir (67).

2.8.4.1. Amaçsal saldırganlık

İnsan, dünyaya kendini gerçekleştirme dürtüsüyle gelmiştir. Bu doğrultuda diğer meslek dallarında olduğu gibi sporcular da kendi branşlarında kariyer yaparak yükselmeyi ve maddi olarak kazanç sağlamayı amaçlar (29).

Oyuncuların branşlarının gerektirdiği sertlikte ve kurallar çerçevesinde kazanabilmesi için rakibine uyguladığı davranışlar, saldırganlık belirtisi olarak algılanmamalıdır. Burada düşmanlık içeren bir tutum olmadığı gibi, bu tür davranışta bulunan sporcu, oyun kurallarının gerektirdiği şekilde cezalandırılır (57).

2.8.4.2. Araçsal Saldırganlık

Öğrenilmiş saldırgan eylemler, araçlı saldırı olarak ifade edilir. Sporda genellikle göze çarpan “araçlı saldırganlık” tır (2). Bir amaca ulaşabilmek için saldırı türü planlı olarak uygulanır. Araçlı saldırılar kurallara uygun olarak geliştirilebileceği gibi, kuralların dışına da çıkabilir (26). Burada amaç, iyi bir derece elde ederek rakibi geçmek, madalya kazanmak, rekor kırmak, kendini kanıtlamak veya kabul ettirmek gibi duygulardır (2). Araçsal saldırganlık, duygusal bir temele sahip olmayıp tamamen göreve ve amaca yönelik bir saldırganlık şeklidir (26).

2.8.4.3. Emir Altında Saldırganlık

Başarı, sporcular tarafından sadece kazanmak olarak algılanabilmektedir. Bu şekilde düşünen sporcular başarıyı elde etme uğruna saldırganlık davranışı sergilemektedirler. Bu tür davranışlar sahada ceza olsa bile, taraftar tarafından saldırgan tutumlar desteklenmektedir. Antrenör tarafından müsabakanın önemi ve kazanılması gerektiği sporcuya lanse edilerek, sporcunun emir altında gerçekleştirebilecekleri saldırgan eylemlerin sınırsız olduğunu göstermektedir (118).

2.8.4.4. Düşmanlık İçeren Saldırganlık

Bu saldırganlık türü, düşmanlık duygusu kapsamaktadır. Asıl amaç, başkasına zarar vermek, onu incitmektir. Düşmanlık içeren saldırganlığın kaynağında duygusal nedenler olup amacı tamamen hedefe zarar vermektir (26).

2.8.4.5. Kendine Yönelik Saldırganlık

Sporcuların kendilerine yönelik zarar vermek amacıyla yaptıkları davranışlardır. Kişilerin hedefleyip yapamadıkları durumlar karşısında özellikle bedenlerine yönelik sergilemiş oldukları davranışları kapsar. Golü kaçıran bir futbolcunun, gidip direğe tekme atması örnek olarak gösterilebilir (2).

2.8.4.6. Dışa Yönelik Saldırganlık

Kişinin etrafında bulunan bir kişiye zarar vermesidir. Saldırı hedefinde rakip takım, antrenör veya seyirci de olabilir (2).

2.8.5. Saldırganlık (Teorileri) Kuramları

Geçmişten günümüze, hayatımızın birçok evresinde saldırganlığa rastlanmıştır. Tarih boyunca süregelen bu davranışın nereden kaynaklandığını ve nasıl oluştuğunu açıklamak için çok farklı görüşler ve kuramlar ortaya konmuştur (26).

2.8.5.1. İçgüdü Kuramı

İnsan, hayatı boyunca tüm canlılar gibi hayatını devam ettirebilmek için çeşitli davranışlarda bulunur. Davranışların amacı bir eksikliğin ya da fazlalığın meydana getirdiği sıkıntı ve rahatsızlığın yok edilmesidir. İnsan davranışlarının birçoğu sonradan kazanılmıştır. Bu davranışların arkasında doğal ya da sonradan kazanılmış gereksinimlerden söz edilebilir. Bu gereksinimleri gidermek için insan bir takım amaçlara yönelecektir. Bireyi belli bir amaca yönelten iç uyarılara güdü adı verilir (26).

İçgüdü kuramı insan saldırganlığını ele alan ve açıklayan en eski kuramlardandır. Öncüsü Freud, saldırganlığı bir içgüdüyle bağlı olarak ortaya çıkan ve saldırı davranışında bulunmaya yönelik doğuştan gelen bir eylemdir şeklinde tanımlamaktadır (57).

İçgüdü doğuştan var olan, sonradan kazanılmamış, öğrenilmemiş, kalıplaşmış davranışları ortaya çıkaran iç güçlerdir. Bu kuram, saldırganlığın doğuştan gelen bir güdü olduğunu ileri sürmektedir. İçgüdü kuramının önde gelen temsilcisi Freud'a göre yaşam (eros) ve ölüm (thanatos) insandaki iki temel içgüdüdür. Eros, yaşamı devam ettirici bütün olumlu dürtüleri, Thanatos ise organizmanın, kendini yok

etmeye yönelen ölüm isteğinin var olduğunu açıklamaktadır. Yaşam içgüdüsünün en önemli türevi cinsellik, ölüm içgüdüsünün en önemli türevi ise yıkıcılık ve saldırganlıktır (29).

Freud'a göre, saldırganlık, tüm insan davranışları Eros ve Thanatos arasındaki karmaşık ilişkiden ve gerilimden doğmaktadır. Ölüm içgüdüğü eğer kısıtlanamazsa kişinin kendini tahrip etmesiyle sonuçlanır. Bu nedenle ölüm içgüdüsünü kısıtlayabilmek amacıyla insanlar değişik savunma mekanizmalarına başvururlar; bu savunma mekanizmalarıyla, örneğin yer değiştirme savunmasıyla bu enerji dışarıya aktarılır ve böylece saldırganlık ortaya çıkar. Freud'un bakış açısına göre, saldırganlık birincil olarak kişinin kendisini tahrip etmeye yönelik ölüm içgüdüsünün diğer insanlara yönlendirilmesinden kaynaklanmaktadır (45).

2.8.5.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramında; bireyi saldırganlığa yönelten güçlerin içsel olmaktan çok dışsal olduğunu savunmaktadırlar. Diğer kuramlarla karşılaştırıldığında bu kuram dış etkilere daha fazla önem vermektedir. Ancak kişi yalnız çevresel etkenlere tepkide bulunan güçsüz bir organizma değildir. Kişi ve çevrenin karşılıklı etkileşimleri bireyin sahip olduğu davranışları oluştururlar. Böylece hem çevre etkinlikleri davranışları şekillendirir, hem de çevre davranışlar tarafından etkilenir. Bu dinamik görüşler insanın saldırganlığını diğer sosyal davranışlar gibi hem çevreden kaynaklanan uyarıcı ve pekiştiricilerin etkisi hem de bilişsel kontrol etkisiyle öğrenildiğini savunur. Örneğin evde babasının televizyonda izlediği maç sonucu evde bulunan eşyaları sağa sola fırlatmasını gören çocuk bir gün sonra izlediği maçtan sonra aynı davranışı uygulayacaktır (118).

Bu kuram, saldırgan davranışların kaynaklarının çok çeşitli olduğunu, geçmiş deneyim ve öğrenmeden, dış durumsal etmenlere kadar yayılan çok geniş bir yelpaze içinde değerlendirilmesi gerektiğini, ayrıca saldırganlık ve şiddetin, nesiller boyunca öğrenilmiş bir davranış kalıbı olarak geçtiğini de savunmaktadır. Geçmişteki tecrübelerin saldırganlığın ne zaman, hangi durumlarda ve ne sıklıkla ortaya çıkacağını belirlediğini, çocukların model olarak aldıkları anne babalarının davranışlarından, nasıl davranması gerektiğini öğrendiklerini, aile ve dış çevreden edindikleri saldırgan modellere özenerek saldırgan davranışlar sergilediklerini ileri sürmektedir (118).

2.8.5.3. Biyolojik Kuram

Biyolojik kuram, tüm davranışlarımızın asıl kökünün beyin ve merkezi sinir sistemi olduğunu belirterek, saldırganlığın kaynağını ve oluşumunu beyindeki bazı yapılar ya da bazı maddelerle açıklamaya çalışmaktadır (22).

Bazı kuramcılar, kişiliğin belirli çizgi ya da özelliklerinin beyin özel bölümleriyle ilişkili olduğuna, saldırganlığa ilişkin özelliğin, beyin, kulağın hemen üstünde kalan bölümü ile ilgili olduğuna inanmaktadırlar. Böylece yıkıcı bir eğilimin teşhisi için kafatasının bu bölgesinde bir çıkıntı arama çabası içine girmişlerdir (22).

Birçok araştırmacı, saldırganlık konusundaki çalışmalarında, beyin değişik sinir bölgelerince denetlendiğini ima etmektedirler (118). Fromm'a göre beyin iç ya da dış ikili sistem olarak örgütlenmiştir. Özgül uyaranlar olmadıkça saldırganlık denge durumunda bulunur çünkü harekete geçirici ve engelleyici bölgeler birbirini nispeten kararlı bir denge durumunda tutar (45).

2.8.5.4. Engellenme Saldırganlık Kuramı

Saldırganlığın sebebini açıklayan bir diğer kuram Engellenme Saldırganlık kuramıdır. İlk ortaya atıldığı zaman “Saldırganlık hali her zaman, bir engellenme, sonucu ortaya çıkar” görüşü şiddetle eleştirilene uğrayınca her engellenmenin saldırganlığa yol açacağı görüşü değiştirilerek saldırganlık, “engellenme saldırganlığa yol açmaktadır” şeklinde tanımlandı. Pek çok örnekte engellenme biçimlerinin ardından saldırgan davranışlar gelse de engellenme ve saldırganlık arasındaki ilişkinin zannedilenden daha zayıf olduğu düşünülmektedir. Engellenme kaçınılmaz olarak saldırganlığa yol açmamakta ve saldırganlık her defasında engellenmenin ardından gelmemektedir. Bununla birlikte kuram sosyal ödül kazanmak için yapılan araçsal saldırganlık ya da kendini savunmak için yapılan saldırganlık gibi engellenme olmaksızın yapılan saldırgan davranışları açıklamakta da yeterli olmamaktadır. Şiddet eylemlerini insan etmeninden soyutlayarak salt çevresel etmenlere dayandırarak açıklamak sorunun çözümüne fazla yardım sağlamamaktadır (118).

2.8.6. Saldırıcılığın Spordaki Görünümü

Spor, amaçlı belli kurallara ve teknik yöntemlere bağı olan, yapanda olduğu kadar izleyenlerde de haz duyma ve coşku gibi ihtiyaçları gideren, sporcuları ve izleyenleri bütünleştiren bir etkinlikler kümesidir (26).

Sporda saldırganlık bir organizmaya zarar vermek üzere yapılan davranış türüdür diye tanımlanır. Sporda saldırgan davranışlar kişiden ziyade müsabakanın sonucuna tepki göstermek amacıyla yapılır. Yani sporcu ya da ilgili kişiler, saldırgan davranışlarla, gözdağı vererek, korkutarak sonucu lehine çevirmeye çalışırlar. Bu da spor müsabakalarında rakibe kaba kuvvet bulanarak karşılaşmanın sonucunu kendi lehine çevirme anlamında sporda şiddeti doğurur (124).

Bugün saldırgan davranış toplumumuzda huzursuzluk yaratan yaygın bir olgudur. Sertlik ve şiddet, anlam olarak birbirinden ayrılmaz şekilde iç içe geçmiş bir durumdadır. Saldırıcılığın bu yorumu, bugüne kadar saldırganlık için söylenmiş her şeyi etkilemekte ve elde edilen bulgular, saldırganlığın kötü ve kontrol altına alınması gereken bir davranış olduğuna ivedilikle işaret etmektedir. Her ne kadar saldırı, psikolojik yazında geniş şekilde varsayıma dayanan bir anlam, bir yapı olarak anlatılsa da saldırıyı, kullanıldığı şekliyle, kişinin bir diğere verdiğini bilinçli acı ve zarar olarak anlatabiliriz (22).

Sporda saldırganlık, sportif yarışma veya müsabaka esnasında bahsedilen olaya dâhil olan öğelerden (sporcu, antrenör, seyirci) bir veya birkaçının psikolojik, biyolojik ya da sosyal faktörlerden etkilenerek, spor dalına özgü belirlenmiş kurallarının dışına çıkarak, karşısındakine zarar vermek ya da bir hedefe ulaşmak amacıyla gerçekleştirdiği sözel ya da fiziksel eylemler olarak tanımlanabilir (26).

Spor müsabakaları ve rekabetin yaşandığı şartlar, saldırganlık gösterileri için uygun bir alt yapı oluşturur. Fakat rakibe zarar veren her davranışı da, saldırganlık olarak nitelendiremeyiz. Spor faaliyetlerindeki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler. Aynı hareket, değişik spor dallarında farklı şekilde değerlendirilir. Güreşte yapılan bir “el ense çekme” hareketini, hentbol da uygulamak mümkün değildir. Bir boks müsabakasında rakibe atılan bir yumruğun başka bir spor dalında tekrarı cezayı gerektirir. Beden temasının sıklığının artmasıyla birlikte, saldırganlığın görülme ihtimali de artar (118).

Karşılıklı temas halinde yapılan spor dallarından, belirli kurallar dâhilinde yapılan saldırganlık, anlayışlı olmayı gerektiren takımın faydasına olan ve spordaki özel durumdan doğan gerekliliklerdir. Kuralların ihlal edildiği ve rakibe zarar verme niyetiyle hareket edilmesi durumunda saldırgan davranıştan söz edilebilir. Saldırgan davranışların oluşmasında fiziksel yorgunluğun artması, skorun değişmezliğinin getirdiği gerginlik, rakip takımın fizik gücü ve performansının yüksek oluşu, en önemlisi de rakibin süregelen saldırgan davranışlarının hakem ya da seyirciler tarafından hoş görülmesi gerekmektedir.

Sporda saldırganlığın, genellikle engellenmeden kaynaklandığı söylenebilir. Bu engellenme, başarılı olma, güç kazanma, tanınma, prestij, üstünlük ve egemenlik sağlama gibi güdülerin önlenmesi sonucu oluşur. Eğer böylesi bir engelleyici, karşı bir saldırganlık oluşursa antrenör ve sporcu engellenmenin kaynağını birlikte tanımlayarak bu durumdan en yüksek yararı sağlamaya çalışmalıdırlar. Saldırgan enerjiyi amaca yönelik kullanmaması sporcunun, enerjisini boşa harcaması demektir (26).

Engellenmenin neden olduğu tepkilerin en önemlisi saldırganlıktır. Çünkü saldırganlık davranışı hem bireysel hem de eylemsel olabilir. Ancak bu tanımın sporda pek geçerliliği yoktur. Çünkü sporun temelinde, karşıt sporcuyu engelleme yatmaktadır. Bu engelleme, rakibi direkt olarak engelleme şeklinde olduğu gibi, ondan daha hızlı yönde daha usta olarak onun kazanma isteğinin önüne geçilmesi şeklinde olabilir. Bu nedenle bir yarışma için yarışma alanına çıkan bir sporcu engellemeyi başından itibaren kabullenmiştir. Bu nedenle, bu şekildeki engellemelere karşı kurallar dışına çıkmayı gerektiren saldırganlık davranışına başvuramaz. Aksi takdirde cezalandırılması gerekir. Sporda karşıt sporcuya zarar veren her sertliği ya da kural dışı hareketi hemen saldırganlık olarak nitelememek gerekir. Çünkü aşırı motivasyonun neden olduğu start telaşı durumlarında, bu durumun neden olduğu kassal gerginlik yüksek teknik gerektiren hareketlerin yapılmasını güçleştirdiğinden yaralanma tehlikesi artmaktadır. Aynı şekilde gerilimi yüksek olan rekabet olayının olduğu önemli maçlarda da kasıtlı saldırganlığa yönelik davranışlar olabileceği gibi kasıtsız sert hareketler de olabilir. Bu saldırganlık olayları ikili teması olmadığından saldırganlığı; topa sert vurma ya da ayaklarını yere vurma gibi davranışlarıyla belli ederler. Kondisyonu düşük sporcular, maçlarda

çabuk yorulurlar ve bu yorgunluğun ilk belirtilerinin başında sinirlilik ve saldırganlık dürtüleri gelir (22).

2.8.7. Futbolda Şiddet ve Saldırganlık

Futbol, diğer spor dallarına kıyasla dünyada geniş kitleler tarafından izlenen en yaygın takım sporudur. Başta Avrupa ve Güney Amerika ülkeleri olmak üzere neredeyse tüm ülkelerde çok sevilir ve izlenir. Şiddet ve saldırganlık kavramları ayrı başlık altında olarak ele alındığı için tekrar değinilmemiştir.

Şiddet ve saldırganlık ayrı olgu gibi görülse de, konu ile ilgili araştırmalara bakıldığında, şiddet ve saldırganlığın birbirinden bağımsız kavramlar olmadığı görülmektedir (33).

Dostluk, kardeşlik, sevgi ve barış değerlerini içinde bulunduran spor, günümüz şartlarında yaşanan şiddet ve saldırganlık olaylarıyla çelişmekte, bu evrensel değerlere ters düşmektedir. Sporda yaşanan şiddet olaylarının altında yatan en önemli unsur, sporun amacının insanlar tarafından tam olarak anlaşılmamış olmasıdır. Günlük hayatlarında yaşanan olumsuz durumların insanda yarattığı duygular, taraftar başlığı altında ya da oyuncu olarak spora yansımaktadır. Sporun, insanın kendini beyin olarak yenilemesine yardımcı olması gerektiği yerde, insanların öfkelerini dışarı attığı bir platform durumuna gelmiştir. Bu da gösteriyor ki, sporun taşıdığı değerler, insanlar tarafından anlaşılmamış ve benimsenmemiştir.

Futbolun, geniş kitleleri etkisi altına alabilme gibi bir özelliği vardır. Son yıllarda dünya çapında yaşanan çok ciddi taraftar, hakem ve oyuncu olayları meydana gelmektedir. Gerek resmi gerek özel karşılaşmalarda birçok sorun oluşmakta, sonucu saha içi ve saha dışına kadar taşmaktadır. Herkesçe bilinen bir gerçektir ki, futbol şiddeti içinde barındıran bir oyundur (124).

Taraftarın başarı beklediği ve başarıya odaklanan takımlarda meydana gelen yenilgiler sonucunda oluşan düş kırıklıkları seyirci ve oyuncu üzerinde olumsuz etki yaratıp, centilmenliğe uymayan davranışlar sergilemelerine sebep olmaktadır. Bu durum taraftar ve oyuncularda şiddet eğilimini artırmaktadır. Tribünler oyuncuyu kötü tezahüratlarla, oyuncu izleyicileri kötü performans ile doğrudan etkilemektedir. Karşılıklı güven ve inanç kaybı yaşanmaktadır. Özellikle genç taraftarların oluşturduğu gruplar yeterince gelişim göstermedikleri için taşkınlıklar yaşayıp,

saldırıcılık eğilimleri göstermektedir. Yapılan bir çalışmada, taraftar gruplarına katılanların, katılmayanlara göre daha saldırgan oldukları gözlenmektedir (18). Bu durumun grup psikolojisinden kaynaklandığı, taraftarların birbirlerinin üzerindeki etkilerinin ciddi boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır.

2.8.8. Saldırıcılık İle İlgili Araştırmalar

2.8.8.1. Alan İle İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar

Güler (2014) çalışmasında U14 yaş grubundan 200, U17 yaş grubundan 200, toplamda 400 futbolcunun şiddet eğilimleri ile sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada “Şiddet Eğilimi Ölçeği” ve “Sosyal Destek Düzeyi” ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonunda sporcuların yaşları ile şiddet eğilim durumları arasında; anne çalışma durumlarıyla, algılanan sosyal destek düzeyleri arasında; baba çalışma durumlarıyla, şiddet eğilim durumları arasında; baba eğitim düzeyleriyle, algılanan sosyal destek düzeyleri arasında; televizyonda izlenen program içerikleriyle, şiddet eğilim durumları arasında ve sporun hoşgörüyü artırma durumuyla, algılanan sosyal içerik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer demografik bilgiler ile şiddet eğilim durumu ve algılanan sosyal içerik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Eroğlu (2010) yaptığı çalışmada 981 öğrencinin şiddet eğilimlerini bazı değişkenler açısından incelemiştir. Çalışmada, öğrencilere “Saldırıcılık Envanteri” ve bilgi formu uygulanmıştır. Öğrencilerin şiddet eğilimleri, öğrencinin kendisi, ailesi ve okul ile ilgili durumlara göre analiz edilmiştir. Sonuç olarak, spor tatmininin hem stresi hem de şiddeti azalttığı ortaya konmuştur. Ayrıca, stres ile şiddet arasındaki ilişkinin pozitif olduğu tespit edilmiştir. Yani, sporcuların stres düzeyleri arttıkça şiddet düzeyleri de artmaktadır.

Kabak (2009) “Ergenlerde Spora Katılımın Saldırıcılık Davranışları Üzerine Etkilerinin İncelenmesi” isimli çalışmasında, toplamda 600 spor yapan ergenler ile spor yapmayan ergenlerin şiddet davranışlarını karşılaştırmıştır. Çalışmada “Saldırıcılık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyete ve ailenin aylık gelir düzeyine göre öğrencilerin saldırganlık puanları arasında istatistiksel anlamda bir fark olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin kızlara göre istatistiksel anlamda daha yüksek saldırganlık puanına, aile aylık geliri 600 tl ve aşağısında olan

öğrencilerin saldırganlık puanlarının diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Topuz (2008) çalışmasında 223 amatör futbolcunun şiddet düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonucunda futbolcuların genel olarak şiddet düzeylerinin orta seviyede olduğu, şiddet envanterine ait atılganlık ve edilgen şiddet alt boyut puan ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra, futbolcuların şiddet alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının yaş, oynadıkları mevki, eğitim düzeyleri, anne ve baba meslekleri, ailelerinin gelir düzeyleri, sahip oldukları kardeş sayıları, evde birlikte yaşadıkları kişi sayıları ve evde alkol kullanan biri olup olmadığı değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür).

Öztürk (2008) çalışmasında, ortaöğretim 9. sınıf öğrencilerinin şiddet düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Araştırmada ergenin şiddet davranışlarının cinsiyet, okul türü, okul başarısı, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, anne-baba tutumu, yaş, arkadaşlık ilişkilerinden memnun olup-olmama, öğretmenleriyle ilişkilerinden memnun olup olmama, aile yapısı ve devamsızlık durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sonuç olarak, 9. sınıf öğrencilerinin şiddet düzeylerinin cinsiyet, okul türü, okul başarısı, anne-baba eğitim düzeyi, gelir düzeyi, anne-baba tutumu, yaş, arkadaşlık ilişkilerinden memnun olup-olmama, öğretmenleriyle ilişkilerinden memnun olup-olmama, aile yapısı ve devamsızlık durumuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Ancak, anne ve babanın eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve aile yapısının 9.sınıf öğrencilerinin şiddet düzeyleri üzerinde önemli bir etkisi olmadığı ortaya konmuştur.

Kanoğlu (2008) araştırmasında, lise öğrencilerinin öfke düzeyleri ve öfke ifadelerini belirlemiştir. Çalışma 1072 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda yaş değişkeni açısından öğrencilerin öfke-dışa alt boyutunda istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir farklılaşma bulunmadığı ve aile tipine göre öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri ve öfke tarzı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Ailesinden arkadaşları ile ilgili kısıtlama gören öğrencilerin sürekli öfke düzeyleri, öfke tarzı alt boyutları puanları kısıtlama görmeyen öğrencilerin puanlarından istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı yüksek bulunmuştur.

Şahin (2007) çalışmasında psikolojik ihtiyaç düzeyleri (ilişki, yeterlik ve özerklik ihtiyacı) farklı lise öğrencilerinin şiddet düzeylerini; cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri okulun türüne, algıladıkları anne tutumuna, algıladıkları baba tutumuna, yaşamlarının çoğunu geçirdikleri yerleşim yerine, ailelerinde şiddet uygulanma durumuna, öğrenim gördükleri okuldan memnuniyet düzeylerine ve serbest (boş) zamanlarında yaptıkları etkinliğin türüne göre incelemiştir. Araştırma sonucunda, lise öğrencilerinin şiddet puanı üzerinde ilişki ihtiyacı düzeyi ile serbest zamanlarda yapılan etkinliğin türü, yeterlik ihtiyacı düzeyi ile öğrenim görülen okuldan memnuniyet düzeyi ve özerklik ihtiyacı düzeyi ile cinsiyet değişkenlerinin ortak etkisi anlamlı bulunmuştur. Cinsiyetin, algılanan anne tutumunun, algılanan baba tutumunun, ailede şiddet uygulanma durumunun, öğrenim görülen okuldan memnuniyet düzeyinin, ilişki ve yeterlik ihtiyacı düzeyinin öğrencilerin şiddet puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmuştur. Okul türünün, yaşamın çoğunun geçirildiği yerleşim yerinin, serbest zamanlarda yapılan etkinliğin türünün ve özerklik ihtiyacı düzeyinin öğrencilerin şiddet puanları üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Kurtyılmaz (2005) çalışmasında öğretmen adaylarının cinsiyete bağlı olarak şiddet düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkileri incelemiştir. 1437 öğrenciden toplanan veriler arasından, evrenin (3366 öğrenci) %25'ine karşılık gelen 853 öğrenci oranlı küme örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun şiddet davranışlarının orta düzeyde olduğu, erkeklerin şiddet düzeylerinin ise, kızlara göre önemli bir oranda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, şiddet davranışları ile iletişim becerileri, problem çözme becerileri ve akademik başarı arasındaki ilişkilerin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akademik başarı, yaş, iletişim becerileri ve problem çözme becerileri değişkenlerinin şiddet davranışlarını yordayıcılığı ele alındığında, sadece iletişim becerileri ve problem çözme becerilerinin şiddeti anlamlı olarak yordadığı ortaya konmuştur. İlgili değişkenlerin şiddet yordayıcılığının kızlara ve erkeklere göre değişmediği, hem kızlarda hem de erkeklerde iletişim becerileri ve problem çözme becerilerinin şiddeti yordadığı, akademik başarı ve yaş değişkenlerinin ise şiddeti yordamadığı saptanmıştır.

Yalçın (2004) çalışmasında ailelerinden algıladıkları destek düzeyleri farklı lise öğrencilerinin şiddet düzeylerini; cinsiyetlerine, sınıflarına, ailelerindeki tartışma ve kavga sıklığına, algıladıkları anne-baba tutumlarına, ailelerinin gelir durumunu algılama biçimlerine, ailelerinde şiddet uygulanma, okuldaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma, öğretmenlerinden memnun olma, babalarının alkol kullanma durumlarına göre incelemiştir. Araştırma sonucunda aileden algılanan destek düzeyi ile okuldaki arkadaşlık ilişkilerinden memnun olma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanları üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmuş, aileden algılanan destek düzeyi ile cinsiyet, sınıf, ailelerindeki tartışma ve kavga sıklığı, algıladıkları anne-baba tutumları, ailenin gelir durumunu algılama biçimi, ailede şiddet uygulanma, okuldaki öğretmenlerinden memnun olma ve babalarının alkol kullanma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanları üzerindeki ortak etkileri anlamlı bulunmamıştır. Aileden algılanan destek düzeyi, ailenin gelir durumunu algılama biçimi, ailede şiddet uygulanma, öğretmenlerinden memnun olma ve babalarının alkol kullanma durumu değişkenlerinin saldırganlık puanları üzerindeki temel etkileri anlamlı bulunmuştur.

2.8.8.2. Alan İle İlgili Yapılan Uluslararası Çalışmalar

Dervent (2007) spor ve şiddet ilişkisini tüm boyutlarıyla ortaya koyabilmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda spor yapan deneklerin spor yapmayanlardan daha atılgan olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yıkıcı, edilgen ve genel şiddet özellikleri açısından spor yapmayan ve spor yapan denekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanamamıştır. Cinsiyetlerine göre tüm deneklerde şiddet özellikleri açısından da anlamlı bir fark bulunamamıştır. Spor yapan kız deneklerin yapmayan kızlardan daha atılgan oldukları saptanmış ancak diğer şiddet özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Spor yapan kız ve erkek deneklerin atılganlık özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark belirlenmiş, kızların erkeklerden daha atılgan oldukları anlaşılmıştır. Spor yapan kız ve erkeklerin diğer şiddet özelliklerinin ise birbirlerine yakın olduğu belirlenmiştir. Spor yapmayan erkek ve kız deneklerin şiddet özelliklerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Babalarının eğitim düzeyi incelendiğinde spor yapan deneklerin yıkıcı şiddet envanter alt ölçeğinde anlamlı bir fark bulunmuş, babasının eğitim düzeyi ortaokul olan deneklerin daha fazla yıkıcı

şiddet özelliğine sahip oldukları tespit edilmiştir. Diğer şiddet özelliklerinde ise anlamlı bir fark bulunamamıştır. Babalarının eğitim durumlarına göre spor yapmayan deneklerden babalarının eğitim düzeyi lise olanların edilgen şiddet özelliklerinin diğer deneklerden daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Duque ve arkadaşları (2003) şiddetin yaygınlığını, farklı şiddet türleri arasında örtüşme olup olmadığını ve diğer ülkelerde ele alınan değişkenlerle şiddet arasındaki ilişkileri Latin Amerika’da araştırmıştır. Çalışma 15-60 yaşları arasında toplam 3007 kişiyle yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre erkeklerin ve 15-24 yaş arasındaki deneklerin daha şiddet içeren davranışlar içerisinde olduklarını bulunmuştur. Ayrıca bütün şiddet türlerinin birbiriyle örtüştüğü görülmüştür. Fiziksel olarak şiddet davranışında bulunan, bıçak ya da silahla şiddet uygulayanların hemen hemen hepsi sözel şiddete de başvurduklarını ifade etmişlerdir.

Green ve arkadaşları (1996) iletişim ağ yoğunluğu ve şiddet arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda yüksek yoğunluklu ağ içinde bulunan erkeklerin dolaylı şiddeti doğrudan şiddetten daha fazla kullandığı görülmüştür. Kadınlarda ise iletişim ağı yoğunluğunun hem dolaylı hem de doğrudan şiddetle ilişkili olmadığı, kadınların dolaylı şiddeti doğrudan şiddetten daha fazla kullandıkları belirlenmiştir.

2.9. Sosyal Karşılaştırma Kavramı

2.9.1. Sosyal Karşılaştırma Kavramı İle İlgili Kuramsal Açıklamalar

Sosyal karşılaştırma Ölçeği; kişilerin kendilik (benlik) algılarını, başkasıyla kıyasladığında kendisini çeşitli boyutlarıyla nasıl gördüğüne ilişkin algılarını ölçmektedir. Benlik kavramı kapsamında, benliğin oluşumu, benliğin gelişimi ve benliğin önemi hakkında bilgiler verilmektedir. Benlik ve benlik algısı kavramı ile ilgili bilgiler verildikten sonra “Sosyal Karşılaştırma Kuramı” ile ilgili açıklamalar yapılmış ve sosyal karşılaştırma ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan bilimsel araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

2.9.1.1. Benlik Kavramı

Türk Dil Kurumu benlik kavramını “bir kimsenin öz varlığı, kişiliği, onu kendisi yapan şey, kendilik, şahsiyet, kendi kişiliğine önem verme, kişiliğini üstün görme, kibir, gurur şeklinde tanımlamaktadır” (123).

Kişinin insan olarak dünyaya gelmediğini, sosyal hayatta yer edindikçe bu özelliği elde ettiğini, sosyal hayata da çoğunlukla ailesi ve yakın çevresiyle girdiği ifade edilmiştir. İnsan, kişisel gelişiminin bütünlüğünü sağlayabilmek için sosyal ve kültürel çevresine bağımlıdır (36).

Kişisel gelişimde bütünlük sağlanmadığında kişi depresif davranışlarda bulunarak kendine kızma, aşağılama, kötüleme ve yıkıcı davranışları gösterir ve çevresi de bu saldırganca davranışlardan etkilenir (10).

Ergil'e göre benlik kimliği, "ben" ve "kendim" unsurlarından meydana gelir. "Ben" kavramı, her çocukta kendiliğinden ve dinamik olan davranış deposudur. Burada olan davranışta bulunma, ilk olarak organize değildir. Sonucuna bakmadan çocuğu her yöne yönlendirmeyi amaçlar. "Kendim" kavramının gelişmesi ise belirli bir süreç gerektirir. "Kendim" alanı, "ben"i kontrol altına almayı amaçlar ve çocuk deneyimler elde ederek "ben"in söylediklerini yapmaması gerektiğini anlamaya başlar. Bu devrede anne etkindir. Çocuğuna yapmaması gereken noktalarda "hayır" diyerek itiraz eder. "Kendim" kavramı önce anne ve sonrasında tüm çevresidir. Çocuk bunların hepsini sindirerek bilincinin bir parçası haline getirir. "Kendim" kavramındaki "ben"in davranışlarını denetleyen birer kontrol mekanizmasıdır. "Ben" ise, bireyin diğerlerinin davranışlarına olan tepkisidir. "Kendim" ise, kişinin, diğerlerinden görüp özümlediği örgütlenmiş tutumdur. Örgütlenmiş davranışlar "kendim"i meydana getirir ve kişi "ben" olarak tepkide bulunur. "Ben" ile "kendim" arasında bir denge kurulmazsa çocukta çekingenlik görülür. Çocukta sınırlama meydana gelirse "ben"in gelişimine izin verilecek ve çocuk özdenetimini kazanamayarak bencil olacaktır. Birey bencil olmaya başladığında zamanla öfkeli bir hal alacak ve başkalarıyla olan iletişimi zarar görerek sosyal yeteneklerinden mahrum kalacaktır. İnsanlar arasında iletişime mani görülen etkili bir his olan öfkedir (126). İnsanlarda öfke yaratan haller kişiden kişiye değişmekte, her bireyin ortaya çıkan öfkeyle başa çıkma ve yansıtma şekli farklılıklar içermektedir. Eğer bireyin insanlarla olan ilişkileri pozitif ve dengeliyse, öfkeye sebep olan olayları rahat bir şekilde aşabilmektedir (79). Öfke, psikolojik olarak ve depresif açıdan ele alındığında ciddi bir problem olarak görülmektedir (91).

Birey öfkeli haldeyken, doğru bir şekilde kendisini anlatamayacak ve çatışma çözme becerilerini elde edemeyecektir (108). Bu bilgilere bakılarak, "ben" ve

“kendim” tam anlamıyla gelişen insan benliğinin doğal, normal ve zorunlu olarak birbirini bütünleyen parçaları olarak ortaya konulmuştur (36).

Ergil’e göre benlik, hem kendi davranışlarının hem de başkalarının davranışlarının hedefi halindedir. Bireyin ve diğer insanların kendisi hakkında düşündükleri oldukça önemlidir. Bunların hepsi benlik oluşumunda etkin rol oynayan unsurlardır. Birey bu noktada, diğer insanların fikirlerine ihtiyaç duymaktadır (36).

Başka bir kaynakta benlik, bireyin yaşantı yoluyla ve kişilerle olan iletişimi sonucunda onu başkalarından ayrı kılan bilinçli bir psikolojik süreçtir. Benlik zamanla gelişip güç kazandıkça, kişilik de güç kazanmaktadır (75).

Safran ve arkadaşları, bireyin kendilik algısının sadece kendisinin davranışlarından ibaret olmadığı, çevresindeki diğer insanların bu zaman içerisinde oldukça etkili olduğunu belirtmektedir (96).

Baymur’a göre birey, kendi bakış açısı ve kendine has fikirlerinden meydana gelmektedir (13). Ona göre benliğin içerdiği sorular:

- Ben kimim ve neyim?
- Ben ne yapabilirim?
- Kendimde ne tür yeterlikler var?
- Benim için değerli olan şeyler nelerdir?
- Ben hayatımda neleri yapıp neleri yapmamalıyım?
- Ben hayattan ne istiyorum?

Bu sorulara bakıldığında kişinin kendini anlamaya ve tanımaya çalıştığı, hayata dair değer yargılarını, duruşunu kavramak istediği görülmektedir (13). Kişinin fiziksel algılaması spor yapmak istemesi ve katılımıyla ilişkili olan diğer bir etkidir. Fiziksel ben (physical self) ya da fiziksel algılama (physical self perception) bireyin kendine olan güveni ve benlik kavramının bir diğer önemli unsurudur (44).

Genel olarak baktığımızda bu bilgiler doğrultusunda “Kişiler arası tarz, kendilik algısı, öfke ve depresyon” kavramlarının birbiriyle etkileşim halinde olduğu anlaşılmaktadır. Kaynaklarda depresif insanların iletişim becerilerinin daha düşük olduğu ve diğerlerine göre daha sık iletişim sorunuyla karşılaştıkları, kendilerine bakış açılarının negatif yönde olduğu vurgulanmaktadır. Tüm bu etkenlere

baktığımızda kişiden kişiye değişen iletişim türleri, farklı iletişim stilleri meydana gelmekte ve psikoloji sağlığı bakımından önemli etkileri bulunmaktadır (108).

2.9.1.2. Benlik Çeşitleri

Bedensel benlik (beden imajı) kavramı (physical self-concept); bedensel ve sosyolojik olarak bireyin kendi görünüşüyle ilişkilidir. Bireyin şimdiki veya önceki tecrübeleri kadar, hayali tecrübelerini de kapsayabilir. Bedene ilişkin benlik kavramı, beden gerçeğe görünüşüne gerçekten benzeyip benzemediğine ilişkin zihinde yer alan algılarla ilgilidir. Sosyal benlik kavramı; ırksal-etnik, kültürel ve dinsel benlikleri kapsar. Bireyin kişiliği ile sosyal çevre arasında bağ kurmasında önce aile, sonra öğretmenler ve arkadaş grupları etken olmaktadır. Bilişsel benlik kavramı; kişinin çevresinde gelişen olaylardan anlam çıkarmaları ve bu anlamların farkında olmasıyla ilgilidir. Akademik benlik kavramı; akademik kabiliyet, başarı ve güdülenmeyle ilişkilidir (70).

Cevher ve Buluş (1997)'a göre akademik benlik saygısı; kişinin benlik duygusu birbiriyle ilişkili birkaç etkenden meydana gelir. Benlik saygısı ve benlik algısı kavramlarının anlamlarına baktığımız zaman birbirlerinden olsalar da, kişinin kendi hakkındaki duyguları, birbirine çok yakındır. Akademik benlik kavramı matematik, fen, İngilizce vb. alanlara ayrılmaktadır. Akademik olmayan benlik kavramının ise sosyal, duygusal ve fiziksel benlik kavramları olarak ayrıldığını ifade etmektedir. Ayrıca fiziksel benlik kavramının da fiziksel yetenek ve fiziksel görünüş olarak ayrıldığını belirtmektedir (19). Akademik benlik kavramının, bireyin kendi akademik yeteneklerinin ne olduğuna ve akademik alanlarda performans konusunda kendini nasıl algıladığına işaret ettiği de belirtilmektedir. Akademik benlik saygısının, sınıf içinde çocuğun diğer arkadaşları arasında kendi öğrenme kabiliyetini nasıl gördüğü olarak tanımlanabileceğini ifade etmektedir. Akademik benlik saygısı, çocuğun okul ortamında çevresiyle etkileşime girmesi ve çevreyi dikkatle incelemesi sonucunda etkili bir şekilde değişikliklere uyum sağlayışını gösterir. Sosyal benlik; aile, arkadaş ve çevredeki diğer insanlarla iletişim kabiliyeti, insanların sorularını alma, ilişkileri başlatma, sürdürme ve sona erdirmeye, çatışmalarla başa çıkma ve çözüm yolları bulma, otoriter ve diğer kişilerle ilişkiler, grup içinde çalışma, başkalarına yardım etme ve olumsuz duygularla başa çıkabilmek için diğerlerinden yardım alma davranışlarını içermektedir (19).

2.9.1.3. Benliğin Oluşumu

Milli Eğitim Bakanlığı'nca öğretmenlere hazırlanan el kitabında özellikle çocuğun benlik algısı oluşumunun doğuştan gelen bir özellik olmayıp, sosyal ve fiziksel çevrede zaman içerisinde deneyimlerle oluştuğunu ifade etmiştir.

Dünyaya yeni gelen bir bebeğin, anne ya da ona bakacak kimseler tarafından ihtiyaçlarının giderilmesi beklentisiyle ilişki kurduğu, beslenirken veya uyutulurken annesinin suratını ve hareketlerini algıladığı, böylelikle zihninde şemalar oluşturduğu ve bu ilk sosyal ilişkiler sayesinde benlik algısının oluştuğu vurgulanmıştır. Bebeğin ihtiyaçları zamanında karşılandığında, sevgi ve ilgi gördüğünde, çevresi tarafından kabul gördüğü duygusunu yaşar ve “olumlu benlik algısı” geliştirir (15). Bu noktada önem arz eden nokta, bebeğe bakan kişinin yüz ifadesi ve mimikleridir. Bebek, dünyaya geldiğinde kendisinin de ayrı bir varlık olduğunu kavrayamasa da, zamanla birkaç ay içerisinde annesiyle kendisinin ayrı birer varlık olduklarını fark edebilir. Ayrılık kaygısı yaşadığı kısa ayrılıkları fark etse de, için sistemli bir ilişki görmek ister. Ancak 2 ile 3 yaşları arasında kendi hareketlerinin bilincine varır. Bu dönemde dil gelişiminde de kendisinin farkında olduğunu belirten ifadelere rastlanılır. İsmi biliyor ve oyuncaklarını işaret ederek “benim bebeğim” diyebilir. 3 ila 5 yaşları arasında “sen kimsin” gibi bazı sorulara cevap verebilir. Kimi fiziksel özelliklerini belirtebilir (15).

2.9.1.4. Benliğin Gelişimi

Okula başlama yaşları, benlik algısının en fazla geliştiği dönem olarak bilinir. Çocuğun yaşlılarıyla birlikte olması, yaşlılarından aldığı geri bildirimler, okulda kazandığı yeni bilgiler, okuldaki başarısı, evde gördüklerinden farklı olarak başka bir yetişkin olan öğretmen ile ilişkileri benlik algısının gelişiminde rol oynar. Okul başarısı, birinci sınıfta çocuk henüz çok küçük olduğu için pek önem arz etmezken, sonrasında benlik algısının gelişimini oldukça etkiler. Çocuk eğer olumlu bir benlik algısına sahip ise; dikkatlerini toplamaları daha kolay, okul başarıları da daha yüksek olmaktadır. Ters durumlarında ise; okul başarısı düşük olan çocuklarda korku, okula gitmek istememe, başarılı çocukların yanında kendilerini küçük görme gibi davranışlar görülür. Bu çocukların dikkatlerini toplamaları oldukça zordur. Bununla beraber akademik olarak başarısızlık göstererek, kendilerini yetersiz hissedip olumsuz benlik algısı geliştirmektedirler. Başarı, benlik algısı kavramı, öğrencinin

bulunduğu ortam içerisindeki arkadaşlarıyla kıyaslandığında kendini nasıl gördüğünün göstergesidir. Bu kavramın oluşma sebebi, okulda alınan notlar ve öğrencinin çevresindekilerden aldığı geri bildirimlerdir. Bu sebeple okulda meydana gelen yaşantılar olumlu bir benlik algısının oluşmasına, bu durum ise bireyin olumlu bir genel benlik algısı oluşturması açısından oldukça önemlidir (15).

Okuldaki başarı, ergenlik döneminde de benlik algısı oluşumunda önemli rol oynar. Benlik algısıyla ilgili yapılan araştırma sonuçlarına göre özellikle “başarı benlik algısında” kız ve erkekler arasında değişikliklerin bulunduğu belirlenmiştir. Bayanların yüksekokul başarılarına karşın erkek akranlarından daha düşük “başarı benlik algısına” sahip oldukları belirlenmiştir (15).

Ergenlik döneminde bazı davranışlar okul başarısından daha çok ön plandadır. Burada en çok dikkat çeken nokta dış görünüş ve değişen beden imajıdır. Akranları tarafından kabullenilme “sosyal benlik algısının” oluşumunda rol oynamaktadır. Bunların haricinde ergenin anne-babası ve arkadaşlarıyla olan ilişkileri genel benlik algısı oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Bu ilişkiler sürekli ve pozitif ise gencin benlik algısı da pozitifdir. Olumlu benlik algısına sahip olan bir genç, sosyal ilişkilerinde yardımsever, yapıcı, yaratıcı ve saldırgan olmayan bir davranış modeli sergiler.

Baymur (1997)’a göre benlik; bazı deneyimler elde edilen bir oluşumdur. Başlarda çocuğun kendi varlığının bilincinde olmadığını ve benliğinin doğduğu andan itibaren yaşadığı birçok olay sayesinde çevresindeki kişilerin etkisiyle yavaş yavaş oluştuğunu ifade etmiştir (13). Bu süreçte insanlarla olan ilişkiler oldukça önemlidir. İlişki içinde olunan insanların, benliğin oluşmasında katkısı çok büyüktür. Örneğin bireyler tarafından önemli olan kişilerin onları beğenip beğenmemeleri, onlarla övünmeleri ya da onlardan utanmaları, bu kişilerin onlar hakkındaki fikirleri, bireyin benlik oluşumunu etkiler. Devamlı kendisine çirkin, aptal, tembel denen çocuğun bu özellikleri benimseme olasılıkları olabilir. Buna karşın kendisini değerli bir birey olarak gören kişiler arasında yer alan çocuk kendisinde bu tür iyi özellikler geliştirmeye başlar (13).

Özet olarak; benlik, acı ve tatlı yaşanan deneyimler sonucunda öğrenilen ve sürekli gelişmeye devam eden bir kavramdır. Hayatı boyunca kişinin başından geçen

her olay, yaşanan her hadise, benliğin gelişimine ve değişimine bir şeyler katmaktadır (13).

2.9.1.5. Olumlu Benlik Gelişiminin Önemi

Anne-baba-çocuk üçgeni, çocuk açısından bakıldığı zaman ciddi boyutta etkiler yaratmaktadır (15). Bu ilişkiler iyi ve kuvvetliyse, çocuk kendisini değerli bir varlık olarak görür. Yeterince gelişmeyen aile ilişkileri sonucunda çocukta yetersizlik, kabullenilmeme gibi olumsuz duygular görülmektedir. Bu duygulara sebebiyet veren faktörler, ailelerin çocuk üzerindeki eğitim şeklidir (15).

Aile tutumları arasında en önemlisi olan demokratik eğitim tarzı, çocuğun kendini olumlu algılamasına katkı sağlar. Çocuğun anne-babası ile güvenli bir ilişki içinde olması, kendini değerli görmesine sebep olur. Aile çevresinde isteklerini gerçekleştirme şansı verilmesi ve çocuk zorluklarla karşılaştığı zaman destek olunması, çocuğa güvenilmesi ve kuralların açıklayarak koyulması da "kendine güveni" geliştirmektedir (15). Diğer yandan anne-babanın tutarlı davranması ve çocuğun ihtiyaçlarının dikkate alınması fazlasıyla önemlidir.

Genele bakıldığında çocuklar okula olumlu benlik sistemleri ile başlarlar. Zamanla anne-babaların, öğretmenlerin kazandırdıkları çocuğun benlik algısı üzerinde etki gösterir. Okul çağında çocuğun başarısı, bedensel görünümü diğer arkadaşları ile kıyaslanmamalıdır. Her birey tektir ve kendine has özellikleri vardır. Çocuğun arkadaş ortamlarına dahil olması takip edilmeli ve desteklenmelidir (15).

Çocuk açısından aile ve öğretmenler birer rol modelidir. Yaptıkları davranışlar çocuk tarafından özümсенir ve taklit edilir. Çocuk ne görüyorsa, aynı duygu ve davranışları bilinçaltına yerleştirir.

Benlik; bireylerin içinde, onları gözetleyen, yargılayan, değerlendiren ve davranışlarını düzene koyan ve bireyi yöneten bir güç olarak değerlendirildiği için, bireyin hayatındaki başarıları üzerinde büyük etkisi vardır (13). Birey kendisini ne olarak görüyorsa, hayatına o yönde şekil verir. Bu bakımdan ele alındığında, bireylerin hayatlarında başarılı ve mutlu olmaları için olumlu bir benlik gelişimine çocukluk evresinden itibaren özen gösterilmelidir.

Köknel (1995)'e göre birey, hayatta karşılaştığı sorunlar karşısında çözüm üretemiyorsa bunun önemli bir sebebi benlik zayıflığıdır (75). Rogers (1983)'da

benliğin kişinin dünyayı ve kendi davranışını algılamasını etkilediğini, bu sebepten de güçlü ve olumlu benlik algısı olan kişilerin dünyayı zayıf benlik algısı olan bireylerden çok farklı nitelendirdiklerini ifade etmiştir (94).

- Gerçekçi bir benlik algısına (yüksek öz-saygı) sahip kişilerin ileriye dönük beklentileri gerçekçi ve ulaşılabilir hedeflerden oluşmaktadır.
- Bu kişiler strese karşı daha dirençlidirler ve hayatlarında karşılaştıkları stresli problemleri çözmede daha başarılıdırlar.
- Gerçekçi benlik algısına sahip kişiler çalışma hayatlarında işlerine kendi görüşleriyle yaklaşarak, işleri konusundaki perspektifleri, işleri ile ilgili durumları iyi anlamak, kavramak ve başarılı olmak olarak belirlemektedir.
- Gerçekçi benlik algısına sahip kişiler algı ve kanaatlerine güvenirlere.
- Farklı fikirler ve yeni düşüncelere açıktırlar ve bu konudaki eğilimlerini kendi kararları belirler.

Gerçekçi olmayan bir benlik algısına sahip bireyler ise:

- Ne kendilerine ne de başkalarına güvenmezler.
- Yeni yaşantı ve fikirlere endişe ile yaklaşırlar.
- Kendileriyle yüzleşmekten kaçınırlar.
- Devamlı ve sebepsiz bir şekilde başkalarını kızdırmama duygusunu yaşarlar.
- Dikkat çekmekten kaçınırlar ve sosyal ilişkiler kurmada başarısızdırlar.
- Bu bireyler dostça ilişkiler kuramazlar ve çevre onlar için güvenilmezdir.
- Kendi kararları yoktur, daima başkaları tarafından kullanılırlar ve riskli kararlar almazlar (15).

2.9.1.6. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

Sosyal Karşılaştırma Kuramı, benlik kavramının ifade edilmesinde oldukça önemlidir. Kişinin kendiyle ilgili fikir elde edebilmesi ve fikirlerini muhafaza edebilmesi için kendisini başkalarıyla kıyaslama sürecine girer (41). Bireyler bazı fikirlere başkalarının açısından kıyaslama yaparak sahip olurlar. Bu kıyaslama yukarı doğru ya da aşağı doğru şeklindedir. Kişi kendisini, özellikleri bakımından çok üst seviyede bireylerle kıyasladığında “yukarı doğru sosyal karşılaştırma”, alt seviyede bireylerle karşılaştırdıklarında ise “aşağı doğru sosyal karşılaştırma” yapmış olurlar (41).

Festinger (Festinger, 1954) sosyal karşılaştırma kuramında bazı sorulara cevap aramıştır. Bu sorular:

- a) İnsanlar neden kendilerini diğer insanlarla karşılaştırma yoluna giderler?
- b) İnsanlar kendilerini kimlerle karşılaştırırlar?
- c) Sosyal karşılaştırmanın bireyler açısından önemi nedir?

Festinger (41)'a göre bireyler kendisiyle ilgili bir sonuca ulaşamadığında, kendisini etrafındaki insanlar ile karşılaştırma eğilimi gösterirler. Kıyaslama süreci içerisinde çok alt veya çok üst seviyede bireyler de seçebilirler. Böyle bir durumda ortaya farklı sonuçlar çıkabilmektedir. Bireyler kendilerine çok üst düzeyde hedefler seçtiği zaman, gelişimleri daha fazla olur ancak hedeflerine ulaşamazlarsa özgüven kaybı yaşayabilirler. Alt düzeyde hedefler seçtiğinde de özgüven duygusu gelişir fakat bireysel gelişimi az olabilir.

Sosyal karşılaştırmayla alakalı Brewer (16) beş ana grup kimliği teorisi ortaya koymuştur. Sosyal karşılaştırma kuramı da grup kimliği teorilerinden biri olarak kaynaklarda ayrıca yer edinmiştir. Festinger'ca (41) ortaya atılan sosyal karşılaştırma teorisinden önce 1950 yılında küçük gruplarda iletişim ve fikir birliği üstüne yoğunlaşmış bir teori ortaya atılmıştır. Bu teorisinde Festinger'in amacı gruptaki kişilerin birbirine benzeyen tutum, değer ve davranışlar sergileme sebeplerini göz önüne sermektir. Bu sebeplerden biri insanların kendisi hakkındaki inançları ve dünya görüşleri hakkında kişisel bir geçerlik hissine girmeleridir.

Brewer (16) insanların bilginin ve öğrendiklerinin pek çoğunun tecrübeyle ilgili olmadığını ifade etmiştir. Örneğin duvarların katı, buzun soğuk olduğunun kolaylıkla anlaşılabilirliğini, ancak sosyal grup ya da sosyal davranışlarla ilgili neyin doğru neyin yanlış olduğunun ise anlaşılmasının zor olduğunu belirtmiştir. Bu noktada insanların fikirlerinin doğruluğunu "sosyal gerçeklik" testi yapmak yoluna gittiklerini de belirtmiştir. Bu açıdan, doğruluğunun kanıtlanmasına ihtiyaç duyulan fikirler, aynı fikirlere sahip başka gruplarla paylaşıldığında kişilere geçerli ya da uygun hissi vermektedir.

Brewer (16) kişilerin fikirlerinin gerçeklik ya da doğruluğu hakkında şüpheye düştiklerinde daha çok bu fikirleri kabul edilir ya da doğru kılan desteklere ihtiyaç duyacaklarını belirtmiştir.

Köknel (75) bu davranışı özdeşleşme olarak açıklamış ve gelişen çocuk ve gencin, toplumda yer bulabilmek adına benliğine örnek olarak yakınlarından, çevresinden bir ya da birkaç kişiyi seçerek onların davranışlarını benimsemesi olarak ifade etmiştir.

Silah (103) grup içinde meydana gelen kişilerarası iletişimin, insanın kendi hakkındaki duygu ve düşüncelerinin doğrulanmasının sebebinin oluşturduğunu, her bireyin kişiliğiyle alakalı bazı bilinmezlerini algılayacağını ve bu bilinmezlere cevaplar arayacağını ve insanın kaygılarını yok edebilmek amacıyla diğer insanlara danışacağını vurgulamıştır.

İnsanların üstünde çok durmadan, düşünmeden kendilerini başkalarıyla başkalarını da diğer insanlarla karşılaştırdıklarını ve bu karşılaştırmaları yaparken içeriksel ayrıntıları göz önünde bulundurmadıkları için karşılaştırmalarının genellikle hatalı olduğunu vurgulamaktadır. Bu hatalı karşılaştırmaların aşağıda sıralanan yollarla yapıldığı belirtilmiştir:

- İlgili davranışın önyargılı seçilmesi;
- Karşılaştırılacak davranışlar için önyargılı ölçütler belirlenmesi;
- Yapılan davranışın arkasındaki gerçek amaç ile ilgili yeterli bilgi sahibi olunmaması;
- Yapılan davranışın temsil ediciliği konusunda yeterli bilgi sahibi olunmaması;
- Öğrenme yoluyla sağlanmış gelecekte yapılacak davranışın özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmaması;
- Yapılan davranışın anlamının kavranmasında problem yaşanması ve
- Karşılaştırmalar yapılmasına yol açan güdüler hakkında yeterli bilgi sahibi olunmaması biçimindedir (15).

2.9.1.7. Sosyal Karşılaştırma ile İlgili Bilimsel Çalışmalar

2.9.1.7.1. Alan İle İlgili Yapılan Ulusal Çalışmalar

Bilbek (2012), BESYO ile Eğitim Fakültesi'nde okuyan 270'i kadın, 224'ü erkek, toplamda 494 öğrencinin sosyal benlik algı düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında, Veri toplama aracı olarak Sosyal Karşılaştırma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 1. ve 4.

sınıf öğrencilerinin sosyal benlik algısı puanlarının 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden daha yüksek, hobisi olanların, olmayanlara oranla daha yüksek, arkadaş grubu olanların olmayanlara oranla daha yüksek, okudukları bölümden memnun olan öğrencilerin, memnun olmayanlara oranla daha yüksek, bölümü isteyerek seçenlerin, seçmeyenlere oranla daha yüksek, akademik başarı düzeyi iyi olanların zayıf olanlara oranla daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, sosyal benlik algısı puanlarının aktif spor yapıp yapmama durumlarına, aileleri ile birlikte yaşama durumlarına ve flörtlerinin olup olmama durumuna göre ise değişiklik göstermediği ortaya çıkmıştır.

Şahin ve arkadaşları (2008) kişilerarası çatışma çözme yaklaşımları, kişilerin benlik algısı ve kontrol odağı arasındaki ilişkileri incelemek amacı ile 345 üniversite öğrencisi üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, kişilerin kendilik algılamaları olumlu, yüzleşme davranışlarının da arttığı, yüzleşme yaklaşımının toplam varyansının %16.1’lik kısmının, kişilerin kendilik algısı tarafından açıklandığını, kişilerin kendilik algısıyla, bir diğer çatışma çözme yaklaşımı olan kendini açma yaklaşımı arasında bir ilişkinin olduğunu, kişilerin kendilik algıları olumlu oldukça, çatışma çözme süreçlerinde kendilerini daha fazla açtıklarını ve kendilik algıları olumlu ve iç kontrol odaklı kişilerin, çatışma çözme süreçlerinde pozitif ve yapıcı çözüme ulaşmada, daha etkili yaklaşımlar benimsedikleri tespit edilmiştir.

Sayiner ve arkadaşları (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin benlik algılarını çeşitli değişkenlere göre incelemiştir. Toplam 317 üniversite öğrencisinin katıldığı bu çalışmada “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği” kullanılmıştır. Öğrencilerin sosyal karşılaştırma ölçeğinden aldıkları puan cinsiyetleri, yaşları, okudukları fakülte, bölüm, sınıf ve kaldıkları yer göz önünde bulundurularak bu değişkenlere göre öğrenciler arasında bir fark olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmacılar genel olarak öğrencilerin kendilerini olumlu algılama eğiliminde olduklarını bulmuşlardır. Buna ek olarak üniversite öğrencilerinin kendilerini sabırsız ve hakkını arayıcı olarak algılama eğiliminde oldukları ortaya konmuştur. Cinsiyet göz önüne alındığında kız öğrencilerin benlik algılamasında “başarılı” özelliğinin, erkek öğrencilerin ise “cesur” özelliğinin daha ön planda olduğu bulunmuştur. Öğrencilerin benlik algıları yaşlarına göre incelendiğinde ise yetersiz-yeterli, sevilmeyen biri, sevilen biri, yalnız-yalnız değil, antipatik-sempatik maddelerine

yönelik 18–19 yaş ile 20 yaş ve üstü öğrencilerin görüşlerinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır.

Demir ve ark. (2006) başhemşirelerin yönetim becerilerini algılamaları ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile 39 başhemşireye sosyal karşılaştırma ölçeğinin de içinde bulunduğu 4 ölçek uygulamışlardır. Araştırmacılar, başhemşirelerin sosyal karşılaştırma gösterge çizelgesi puan ortalamalarının olumlu benlik şemasına denk geldiğini bulmuşlardır. Ayrıca başhemşirelerin yönetim becerileri gösterge çizelgesi puan ortalamaları ile problem çözme becerileri gösterge çizelgesi puan ortalamaları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı, medeni durumları, yaş ortalamaları, çalışma yılı ortalamaları ile hem başhemşirelerin yönetim becerileri gösterge çizelgesi puan ortalamaları hem de problem çözme becerileri gösterge çizelgesi puan ortalamaları arasındaki ilişkinin de istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ortaya çıkmıştır.

Erözkan (2004) lise öğrencilerinin kendilerini diğer bireylerle kıyaslamaları bağlamında, sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey ve yaşanan yer açısından karşılaştırmışlardır. Çalışma sonucunda araştırmacı sosyal karşılaştırma ve cinsiyet arasında bir fark olmadığını, depresyon ve cinsiyet arasında ise anlamlı bir fark olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte sosyal karşılaştırma ve sınıf düzeyi arasında bir fark olduğunu, üçüncü sınıfta öğrenim gören bireylerin ortalamalarının, ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarından ve birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ortalamalarından daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Öksüz ve arkadaşları (2004) üniversite öğrencilerinin alkol kullanım durumları ve alkol kullanım davranışının belirginleştiği sosyo-ekonomik durum ile sosyal karşılaştırma özelliklerinin belirlenmesini amaçlayarak 313'ü erkek ve 327'si kız öğrencilerden oluşan toplam 650 öğrenciye Sosyal Karşılaştırma Ölçeği uygulamışlardır. Alkol kullanımı ile ilgili çeşitli bulguların yanında, istatistiksel olarak anlamlı olmamasına karşın Sosyal Karşılaştırma Ölçeği sonucuna göre “Düşük Benlik Şeması”na sahip öğrencilerde hiç alkol kullanmama oranı %34,4 ve “Yüksek Benlik Şeması”na sahip öğrencilerde ise %24,3 bulunmuştur.

Berkem (2001) tüplü dalış kursiyerlerinin ruhsal özellikleri ve bu özelliklerin eğitimlik seviyesine gelme sürecindeki etkilerini incelediği çalışmasına 43 öğrenci

ve 23 eğitimci denek olarak katılmıştır. Çalışmada psikoloji alanında kullanılan çeşitli ölçekler yanında sosyal karşılaştırma ölçeği ile ilintili bulgular eğitimcilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamalarının öğrencilerin ortalamalarından anlamlı olarak farklı ve yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca eğitimcilerin sosyal karşılaştırma puanları ile durumluk kaygıları arasında negatif, öğrenilmiş güçlülük puanları arasında pozitif ilişki olduğu açığa çıkmıştır.

2.9.1.7.2. Alan İle İlgili Yapılan Uluslararası Çalışmalar

Corning ve arkadaşları (2006) yemek yeme bozukluğu belirtisi gösteren ve göstermeyen kadınların sosyal karşılaştırma davranışlarını incelemiştir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda iki grup arasında sosyal-bilişsel süreç açısından fark olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmada ilk olarak günlük yaşamda sosyal karşılaştırma yapma eğiliminin fazla olmasının yemek yeme bozukluğunun bir göstergesi olduğu bulunmuştur. İkinci olarak araştırmacılar bu iki grup arasında kadınların kendi vücutlarını başka kadınların vücut şekilleri ve boyutları ile karşılaştırma açısından da fark olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Değer verme eğiliminin de yemek yeme bozukluğunun göstergesi olabileceği vurgulanmıştır. Son olarak araştırmacılar özsaygının da vücut ile ilgili sosyal karşılaştırmalarda ve yemek yeme bozukluğu durumu arasında arabulucu görevi gördüğünü açıklamıştır.

Dibb ve Yardley (2006) yardımlaşma grupları içinde sosyal karşılaştırmaların kronik hastalıklara kendilerini alıştırmaları üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu araştırmışlardır. Araştırmaya 301 Meniere hastası (bu hastalık iç kulakta bulunan ve dengeden sorumlu sıvılardaki basınç artışının neden olduğu ve en önemli bulgusunun ataklar halinde baş dönmesi olduğu bir hastalıktır) denek olarak katılmıştır. Araştırma kapsamında ankete ek olarak bazı belirleyici değişkenler (yaş, cinsiyet, yaşam şartları, yardımlaşma grubu üyelik süresi, özsaygı, iyimserlik ve hastalıkla ilgili kontrol algısı), tetikleyici değişkenler (baş dönmesi ciddiyet düzeyi, kulak çınlaması, duyu kaybı ve kulakta dolgunluk hissi) ve her bir yardımlaşma grubu içerisindeki sosyal karşılaştırma mekanizması ile ilgili bilgiler de toplanmıştır. Sosyal karşılaştırma değişkenleri yardımlaşma gruplarının kaynakları ne derece kullandıkları ve diğer üyelerin deneyimleri hakkında bilgi alınmasının olumlu ya da olumsuz duyguları tetikleyip tetiklemediği hakkında bilgileri içermiştir. Çalışma ile ilgili kesitsel sonuçlar olumlu sosyal karşılaştırmaların, tüm diğer değişkenler kontrol

edildiğinde daha iyi düzeyde kendini alıştırma ile ilintili olduğunu, olumsuz sosyal karşılaştırmanın ise kendini alıştırma üzerinde olumsuz etsinin olduğunu ortaya koymuştur.

Strahan ve ark. (2006) fiziksel görünüş ile ilgili kültürel normların/standartların sosyal karşılaştırma ve kişinin kendi imajı/görüntüsü ile ilgili fikirleri üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu araştırmak amacı ile iki çalışma yapmıştır.

İlk çalışma bulguları kadınların kendi görünüşlerini betimlerken, erkeklere oranla daha olumsuz olduklarını ve daha fazla üstünlük karşılaştırması yaptıklarını ortaya koymuştur. Buna ek olarak kadınlar gerçek olmayan hedeflerle (örneğin modeller) erkeklere oranla daha fazla karşılaştırma yapmışlardır. Araştırmacıların fiziksel görünüşe dair kültürel normlarla ilgili ikinci çalışmaları sonucunda ortaya çıkan bulgularda, kültürel normlar göze batmadığında, deneklerin emsallerini daha konuyla ilişkili bulmuşlar ve emsalleri ile karşılaştırma yapmışlar ve daha çok emsallerinden olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Buna karşın kültürel normlar belirgin olduğunda denekler profesyonel modelleri uygun bulmuşlar, kendilerini modellerle karşılaştırmışlar ve modellerle karşılaştıklarında kendilerini kötü hissetmişlerdir.

Antony ve ark. (2005) sosyal fobi alanında sosyal karşılaştırma sürecine ilişkin çalışmaları kapsamında sosyal fobi rahatsızlığı olan 59 kişi ve kontrol grubu dâhilinde rahatsızlığı olan 58 kişilik denek grubu ile çalışmışlardır. Çalışmada deneklerin sosyal karşılaştırma süreçleri günlük kullanımı yardımı ile belirlenmiştir. Araştırma sonucunda iki grup arasında 2 haftalık çalışma süresince yapmış oldukları toplam karşılaştırma sayısı açısından bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak, sosyal fobi rahatsızlığı olan deneklerin daha fazla üstünlük karşılaştırması (bireyin kendisini diğer insanlarla karşılaştırmaması, daha alt seviyede görmesi) yaptıkları ve anlamlı düzeyde daha az seviyede azaltıcı karşılaştırma (bireyin kendisini diğerleri ile karşılaştırdığında daha üstün görmesi) yaptıkları bulunmuştur.

Dijke ve Poppe (2003) sosyal karşılaştırmanın eşit olan ve olmayan güç ilişkisi üzerindeki etkisini araştırmak amacı ile ilkinde 93 ikincisinde 145 denegın dahil olduğu iki çalışma yapmıştır. Araştırmacılar, Festinger'in Tarih ortaya attığı "insanlar, güç söz konusu olduğunda kendilerini diğer insanlara göre az miktarda daha üstün görmeyi tercih ederler" teorisinden yola çıkarak grup ortamında çalışan deneklerle yaptıkları ilk çalışmada bu sosyal karşılaştırma teorisini destekleyici

bulgular elde etmişlerdir. İkinci çalışmada ise grup içerisinde eşit, eşit olmayan ve aşırı derecede eşit olmayan güç düzeyine sahip 145 denek ilk çalışmada olduğu gibi sıralama söz konusu olduğunda sosyal karşılaştırma teorisini destekleyen sonuçlar ortaya koymuşlardır. Güç düzeyleri benzerlik gösteren denekler arasındaki güç farkı, güç düzeyi düşük olan deneklere oranla daha fazla ortaya çıkmıştır.

Neighbors ve Knee (2003) benlik yönetimi ve sosyal karşılaştırmanın sonuçları ile ilgili bir çalışma yapmıştır. Çalışmalarında bireylerin benlik yönetimlerindeki bireysel farklılıklar üzerinde sosyal karşılaştırmanın etkisi üzerinde durmuşlardır. 79 üniversite öğrencisinin denek olarak katıldığı çalışmanın bulgularında; kendi kendini idare etme konusunda zayıf olan öğrencilerin olumsuz deneyimler yaşadığı ve kendilerinden daha iyi performans sergileyen deneklerle eşleştiklerinde özsaygılarının azaldığı ortaya konmuştur.

Furnham ve Dowsett (1993) sosyal karşılaştırma ve eşsizlik yanılığası konusunda araştırma yapmak üzere 51 kız 48 erkek denek üzerinde anket uygulamıştır. Bu araştırmalarında araştırmacılar eşsizlik derecesi ve eğilimi konusunda gruplar arasında cinsiyet açısından bir fark olacağı varsayımı üzerinde durmuşlardır. Çalışmada erkeklerin kızlara oranla fiziksel özellikler ve sosyal olarak kabul edilebilir kişilik özellikleri açısından daha fazla derecede eşsizlik yanılığısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kızlar ise kendilerini kişilik özellikleri açısından fiziksel özelliklere oranla ortalamanın üzerinde olarak değerlendirmişlerdir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma Türkiye’de kadınlar futbol liglerinde mücadele eden kadın sporcuların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin İncelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde çalışma süresince izlenen bilimsel yöntem açıklanacaktır

3.1. Araştırma Deseni

Araştırma deseni tasarlanırken ilgili literatür incelenmiş ve çalışmanın amacına uygun olduğu düşünülen nicel araştırma yöntemlerinden tarama araştırması (cross-sectional/survey) tekniği ele alınmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışmaya 2015-2016 sezonunda Türkiye Kadın Futbol 1. Lig, 2. Lig ve 3. Ligde mücadele eden takımlardan 244 sporcu katılmıştır. Ulaşılan 244 sporcundan anketlere eksik cevap verdiği tespit edilen 14 anket çalışmaya dahil edilmemiştir. Toplamda 230 anket çalışmada kullanılmıştır. Türkiye Futbol Federasyonu Kadın Futbolu Geliştirme Departmanı ile yapılan görüşmeler sonrasında lisanslı kadın futbolcu sayısının 3579 olduğu belirtilmiştir (114).

3.3. Araştırma Tekniği ve Protokol

Çalışmanın yapılabilmesi için Türkiye Kadın Liglerinde (1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig) mücadele eden takımlarla irtibata geçilmiştir. Takımların uygun olduğu tarihler de randevu alınmış ve alınan randevu tarihinde araştırmacı tarafından sporculara gerekli kırtasiye malzemesi tedarik edildikten sonra yüz yüze görüşme yöntemi ile anket hakkında bilgi sunularak sporcuların dikkatli şekilde veri toplama araçlarının doldurmaları sağlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Araştırmacı tarafından çalışmada yer alacak sporcuların kişisel bilgi dağılımlarının belirlenebilmesine yönelik kişisel bilgi formu yer almaktadır.

İkinci bölümde, Gilbert, Allan ve Trent (1991) tarafından geliştirilen; Türkiye uyarlaması. Şahin, Durak ve Şahin tarafından yapılmış (1993) olan “Sosyal

Karşılaştırma Ölçeği” kullanılmıştır (97). Ölçek; iki kutuplu 18 maddenin 6’lı boyut değerlendirmesinden oluşmaktadır. Ölçekte yüksek puanlar olumlu benlik şemasına, düşük puanlar olumsuz benlik şemasına işaret etmektedir.

Üçüncü bölümde ise, İpek İter (Kiper) tarafından 1984 yılında geliştirilen saldırganlık envanteri 30 maddeden oluşmakta ve üç alt testi içermektedir. Bunlar, yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlıktır. Envanterde yer alan her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir. Envanterin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasıyla ilgili literatürde birden çok geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada 2013 yılında Şenyüzlü tarafından yapılan çalışmada elde edilen geçerlilik ve güvenilirlik testi katsayıları esas alınmıştır.

Şenyüzlü’nün yaptığı çalışmada (2013) envanterin “Yıkıcı Saldırganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,833; “Atılganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,805 ve “Edilgen Saldırganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,800 olarak bulunmuştur. Envanterin tümüne ilişkin elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise 0,931 olarak hesaplanmıştır.

3.5. Verilerin Değerlendirilmesi ve Analizi

Verilerin değerlendirilmesi için SPSS 20 istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi aşamasında Katılımcıların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma puanlarının kadın futbolcuların bireysel ve ailesel faktörlerine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla T testi ANOVA ve MANOVA analizlerine yer verilmiştir. Elde edilen anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı hesaplardan TUKEY testi kullanılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi $P < 0,5$ olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümünde kadın futbolcuların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma puanlarının kadın futbolcuların bireysel (eğitim, okul başarısı, gelir düzeyi) ve ailesel faktörlerine göre değişip değişmediğini belirlemek amacıyla T testi ANOVA ve MANOVA analizlerine yer verilmiştir. Futbolcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma puanları bağımlı değişkenleri, bireysel ve ailesel faktörler bağımsız değişkenleri oluşturmuştur. Analizlere ait sonuçlar aşağıda verilmiştir.

A. Bireysel Faktörler

1. Saldırganlık

Tablo 4.1: Kadın futbolcuların bireysel faktörlerine göre saldırganlık puanlarına ait MANOVA analizi sonuçları

	Wilk's λ	F	Hipotez	Hata SD	P	h_p^2
			SD			
Eğitim	.935	1.689	9	545	.088	.022
Okul Başarısı	.726	6.322	12	590	.000	.101
Gelir Düzeyi	.962	.733	12	590	.720	.013

Tablo 4.1'de MANOVA analizi incelendiğinde kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Okul Başarısı ($\lambda = .726$, $F_{12,590} = 6.322$, $P < .001$) değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Ancak, eğitim ve gelir değişkenleri saldırganlık puanlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır ($P > 0.05$). Elde edilen anlamlı farklılıkların hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla, ANOVA analizi yapılmıştır. Analize ait bulgular Tablo 4.2'de sunulmuştur.

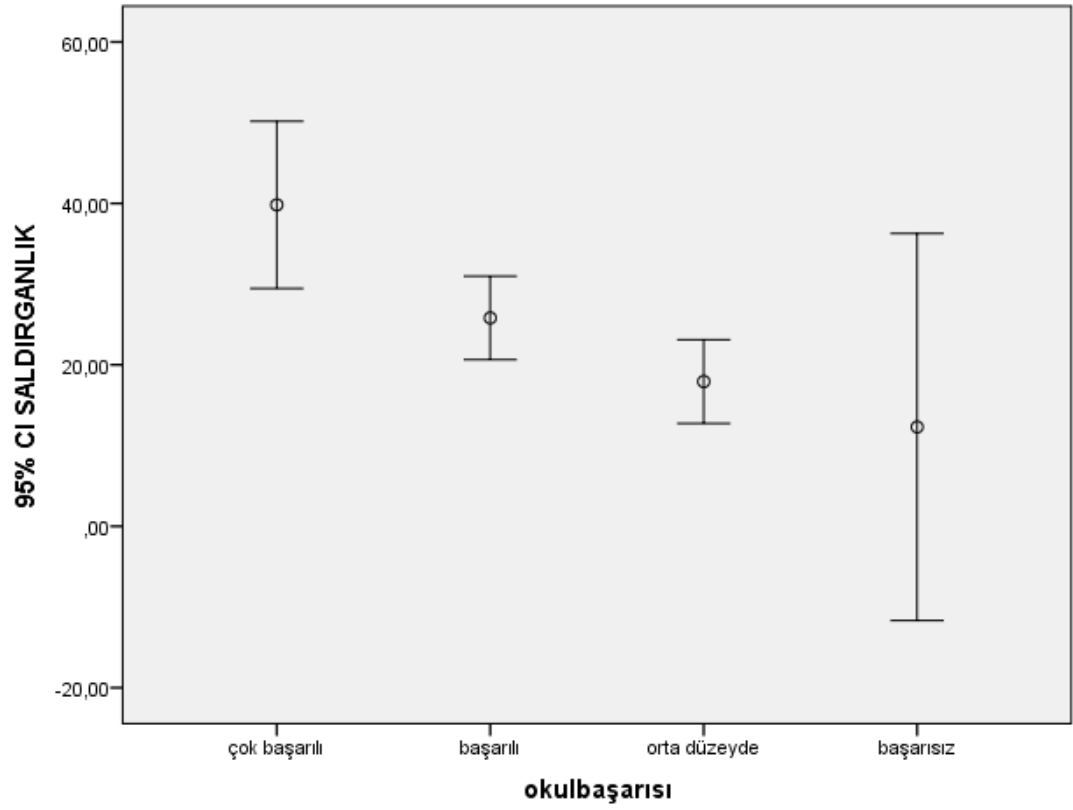
Tablo 4.2: Kadın futbolcuların yaş ve okul başarılarına göre saldırganlık ölçeği ve alt boyutlarına ait ANOVA sonuçları

Değişken		SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ									
		Yıkıcı Saldırganlık			Atılgenlik			Edilgen Saldırganlık			
		\bar{x}	F	Sig	\bar{x}	F	Sig	\bar{x}	F	Sig	
Okul Başarısı	Çok başarılı	43.9±10.1**	14.964	.000	14.6±11.4	.985	.400	43.3±14.3*	6.033	.001	
	başarılı	31.9±11.6	1-2		18.6±10.7				37.3±12.2	1-3	
	Orta düzeyde	28.0±10.2	1-3		18.2±10.8				33.7±11.5	1-4	
	Başarısız	27.2±15.4	1-4		17.9±14.1				29.2±11.0		

* $P < .05$

** $P < .01$

ANOVA Analizi sonucunda kadın futbolcuların okul başarı düzeylerinin Yıkıcı Saldırganlık ($F_{(3,226)} = 14.964$, $P < 0.001$, $\eta_p^2 = .17$), Edilgen Saldırganlık ($F_{(3,226)} = 6.033$, $P < 0.01$, $\eta_p^2 = .07$) alt boyutları ile Saldırganlık toplam ($F_{(3,226)} = 5.815$, $P < 0.01$, $\eta_p^2 = .07$) puanlarında anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Sonuç olarak, etki büyüklüğü (η_p^2) açısından bakıldığında sporcuların saldırganlık puanlarının okul başarıları ile zayıf bir ilişkisi olduğu, bağımlı değişkeninin varyansının yıkıcı saldırganlık %17, edilgen saldırganlık %7 ve saldırganlık toplam puanlarının ancak %10 unu açıklayabildiği tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın elde edilmesinden sonra bu farklılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı hesaplardan TUKEY testi kullanılmıştır. Tukey testi sonucunda yıkıcı saldırganlık açısından okul başarısını çok başarılı olarak tanımlayan kadın futbolcuların sırasıyla başarılı, orta düzey ve başarısız grup ile karşılaştırıldığında çok başarılı grup lehine anlamlı sonuç bulunmuştur. Edilgen Saldırganlık açısından ise çok başarılı sporcuların orta düzey ve başarısız gruplara göre daha yüksek puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Özetle, kadın futbolcular için okul başarısı arttıkça saldırganlık düzeyleri de artmaktadır. Daha açıklayıcı bilgiler Şekil 4.1 de sunulmuştur.

Şekil 4.1: Saldırganlık ile okul başarısına ait TUKEY test sonuçları

2. Sosyal Karşılaştırma

Analizin ikinci aşamasında kadın futbolcuların bireysel faktörlerinin sosyal karşılaştırma puanlarına etkisi test edilmiştir. Bu amaca yönelik ANOVA analiz sonuçları aşağıdaki sunulmuştur.

Tablo 4.3: Kadın futbolcuların bireysel faktörlerine göre sosyal karşılaştırma ölçeklerine ait ANOVA analizi sonuçları

Değişken		Karelerin Toplamı	SD	Karelerin Ortalaması	F	P	h_p^2
Eğitim	Gruplar arası	10.440	2	5.220	.024	.976	.000
	Grup içi	48.496.934	227	213.643			
	Toplam	48.507.374	229				
Okul Başarısı	Gruplar arası	1.171.675	3	390.558	1.865	.136	.024
	Grup içi	47.335.699	226	209.450			
	Toplam	48.507.374	229				
Gelir	Gruplar arası	137.110	2	68.555	.322	.725	.003
	Grup içi	48.370.264	227	213.085			
	Toplam	48.507.374	229				

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi, ANOVA analizi kadın futbolcuların bireysel faktörlerinde herhangi bir farklılaşmaya yol açtığı tespit edilememiştir ($P > .05$).

2. Ailesel Faktörler

Saldırganlık

Tablo 4.4: Kadın futbolcuların ailesel faktörlerine göre saldırganlık puanlarına ait MANOVA analizi sonuçları

Değişken	Wilk’s λ	F	Hipotez	Hata SD	P	h_p^2
			SD			
Anne Durumu	.989	.838	3	226	.474	.011
Baba Durumu	.990	.751	3	226	.523	.010
Anne Eğitim	.901	1.970	12	590	.025	.034
Baba Eğitim	.941	1.544	9	545	.129	.020
Aile Gelir	.907	2.488	9	545	.009	.033

Tablo 4.4’de MANOVA analizi incelendiğinde kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Anne Eğitim ($\lambda = .901$, $F_{12,590} = 1.970$, $P < .05$) ve Aile Gelir ($\lambda = .907$, $F_{9,545} = 2.488$, $P < .01$) değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Anne durumu, Baba Durumu ve Baba Eğitim değişkenleri saldırganlık puanlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır ($P > 0.05$). Elde edilen anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla, ANOVA analizi yapılmıştır. Analize ait bulgular Tablo 4.5’de sunulmuştur.

Tablo 4.5. Kadın futbolcuların anne eğitimi ve aile gelir düzeylerine göre saldırganlık ölçeği ve alt boyutlarına ait ANOVA sonuçları

Değişken		SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ								
		Yıkıcı Saldırganlık			Atılğanlık			Edilgen Saldırganlık		
		\bar{x}	F	Sig	\bar{x}	F	Sig	\bar{x}	F	Sig
Anne Eğitim	Okur Yazar	26.5±10.7	1.586	.179	25.1±9.5	2.693	.032	30.7±12.6	2.310	.835
	Değil	30.2±11.3			16.5±10.3	4-1		35.3±11.0		
	İlkokul	32.2±12.0			20.0±11.0			35.6±13.5		
	Lise	34.1±12.7			16.6±11.4*			39.7±11.4		
	Üniversite	30.2±13.6			15.4±10.6			33.8±13.8		
Aile Gelir	< 1300	26.6±12.6	4.068	.008	19.4±10.9	.340	.796	32.1±12.0	5.671	.001
	1301-2000	30.9±11.6	3-1		17.4±10.9			34.3±12.9	3-1	
	2001-3000	34.7±11.6*			18.1±10.4			40.6±10.1*	3-2	
	3001>	32.2±12.2			17.0±13.1			36.3±13.3		

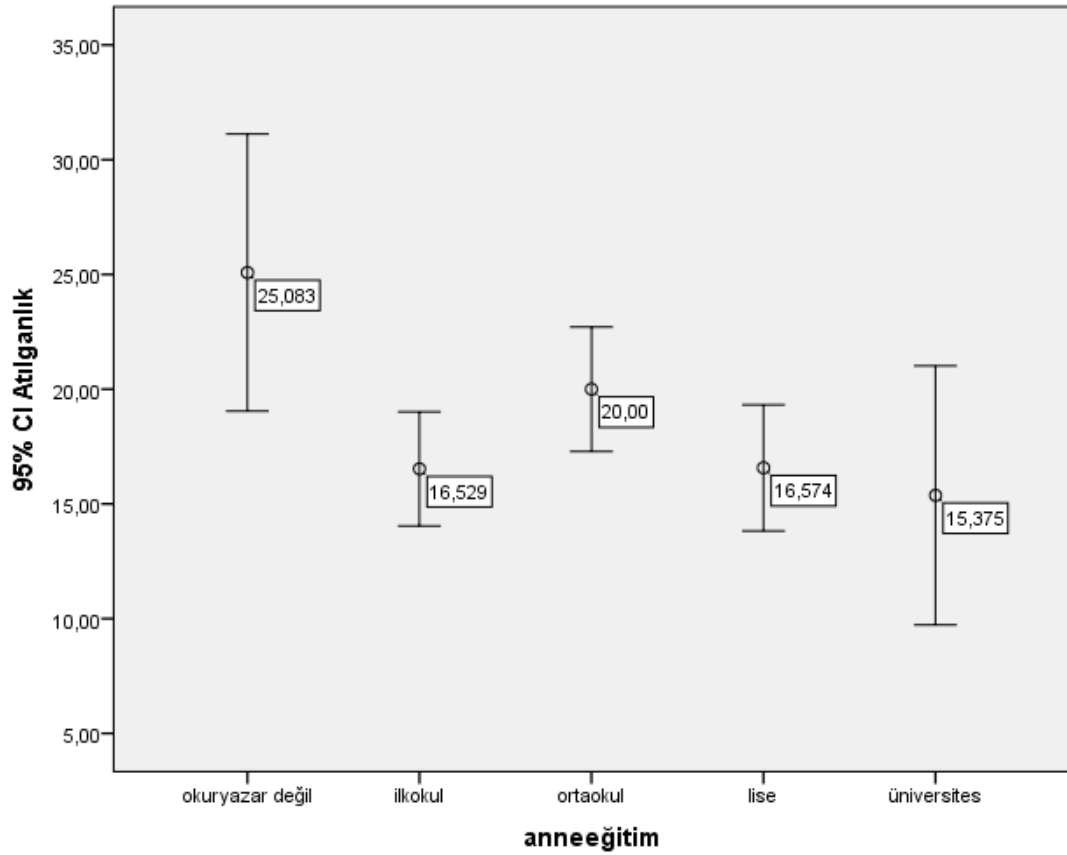
* $P < .05$

** $P < .01$

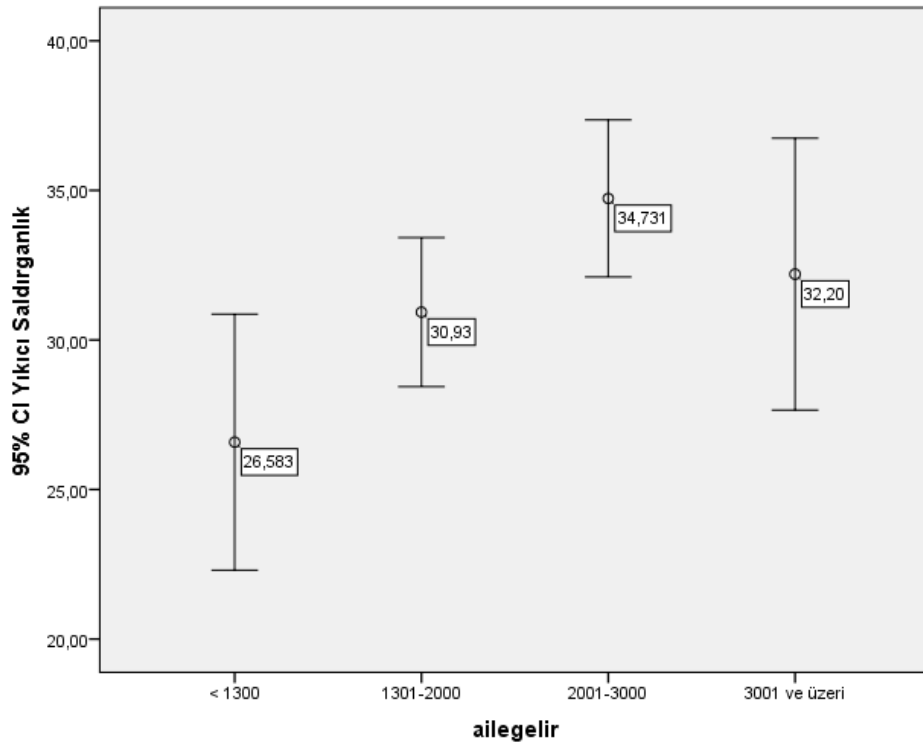
ANOVA Analizi sonucunda kadın futbolcuların anne eğitim değişkenine göre Atılğanlık ($F_{(4,225)} = 2.693$, $P < 0.05$, $\eta_p^2 = .05$) alt boyutunda anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aile gelir değişkene göre ise yıkıcı ($F_{(3,226)} = 2.693$, $P < 0.05$, $\eta_p^2 = .05$) ve edilgen saldırganlık ($F_{(4,225)} = 2.693$, $P < 0.05$, $\eta_p^2 = .05$) alt boyutlarında sporcuların puanlarının anlamlı biçimde farklılaştığı bulunmuştur. Sonuç olarak, etki büyüklüğü (η_p^2) açısından bakıldığında sporcuların saldırganlık puanlarının ailesel faktörler ile zayıf bir ilişkisi olduğu, anne eğitim için atılğanlığı %5, aile gelir için bağımlı değişkeninin yıkıcı saldırganlık puanlarının %5 ini, edilgen saldırganlığın %7 ve saldırganlık puanlarının ise ancak %3 üçünü açıklayabildiği tespit edilmiştir (Tablo 4-5). Anlamlı farklılığın elde edilmesinden sonra bu farklılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını belirlemek amacıyla tamamlayıcı hesaplardan TUKEY testi

kullanılmıştır. Tukey testi sonucunda, anne eğitimi açısından lise eğitilmiş anneleri olan grup okuryazar olmayanlar ile karşılaştırıldığında, annesi lise eğitilmiş sporcular lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Aile gelir değişkeni değerlendirildiğinde, ailesi 2001 ile 3000 TL arasında kazanan oyuncuların yıkıcı saldırganlık boyutunda 1.300 TL'den az kazananlara göre, edilgen saldırganlık boyutunda hem 1301 - 2000 TL hem de 1.300 TL'den az kazanan gruplara göre daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir.

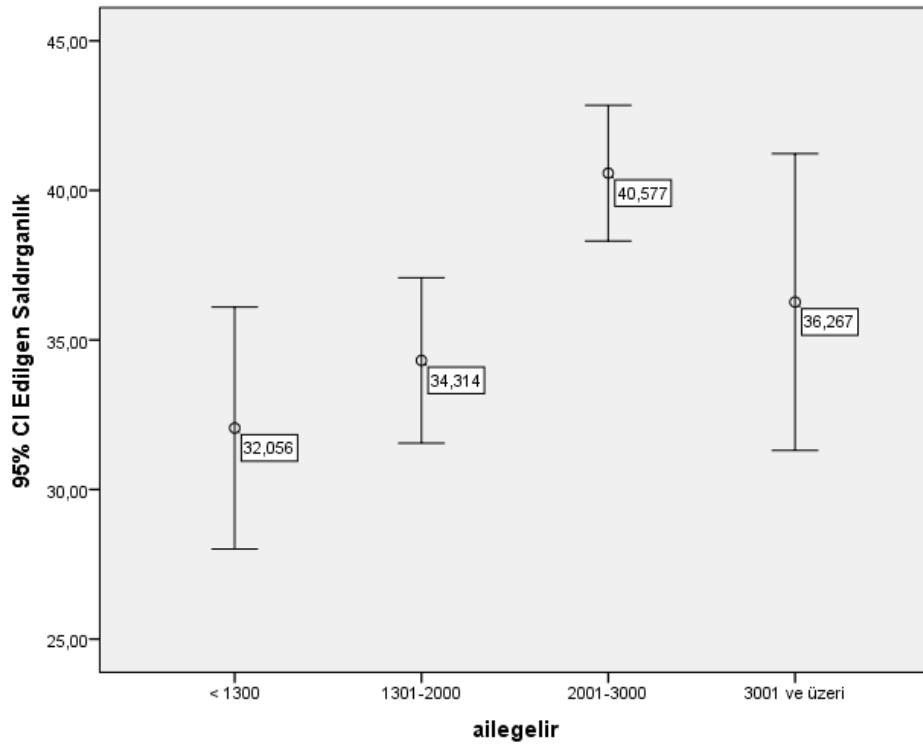
Özetle, kadın futbolcularda ailesel faktörlerden annenin eğitimi ve aile geliri saldırganlık puanlarına etki etmekte, anne eğitimi yükseldikçe ve ailenin geliri arttıkça sporcuların saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Daha açıklayıcı bilgiler Şekil 4.2, 4.3. ve 4.4'te sunulmuştur.

Şekil 4.2: Atılganlık ile Anne eğitimlerine ait TUKEY test sonuçları

Şekil 4.3: Yıkıcı saldırganlık ile Aile gelirlerine ait TUKEY test sonuçları

Şekil 4.4: Edilgen saldırganlık ile Aile Gelirlerine ait TUKEY test sonuçları

Şekil 4.4'e bakıldığında aile gelir seviyesi arttıkça, saldırganlık düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Günümüz çalışma koşulları, ekonomik kazançlar ve bireylerin yaşam içerisindeki baskılara maruz kalması göz önüne alındığı zaman, ekonomik özgürlüğe sahip olan tabakanın daha rahat tutumlar sergilediği söylenebilir. Gelir seviyesi düşük olan kesimin ise, bu durumun yaşattığı psikolojik baskı ile daha çekinden davranışlar sergilediği düşünülmektedir.

2. Sosyal Karşılaştırma

Analizin ikinci aşamasında kadın futbolcuların ailesel faktörlerinin sosyal karşılaştırma puanlarına etkisi test edilmiştir. Bu amaca yönelik T testi ve ANOVA analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4.6: Kadın futbolcuların anne ve baba sağ-vefat durumlarına göre sosyal karşılaştırma ölçeğine ait t testi sonuçları

Değişken		N	\bar{x}	SS	t	SD	P
Anne Durumu	Sağ	219	84.44	14.60	-1.078	78	.284
	Vefat	11	80.55	13.65			
Baba Durumu	Sağ	206	84.54	14.65	.920	.228	.365
	Vefat	24	81.79	13.75			

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi sporcuların sosyal karşılaştırma puanları anne durumu ($\bar{x}_{sağ} = 84.44 \pm 14.60$, $\bar{x}_{vefat} = 80.55 \pm 13.65$) ve baba durumu ($\bar{x}_{sağ} = 84.54 \pm 14.65$, $\bar{x}_{vefat} = 81.79 \pm 13.75$) değişkenlerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($P > .05$)

Tablo 4.7: Kadın futbolcuların ailesel faktörlerine göre sosyal karşılaştırma ölçeklerine ait ANOVA analizi sonuçları

Değişken		Karelerin Toplamı	SD	Karelerin Ortalaması	F	P	h_p^2
Anne Eğitim	Gruplar arası	1.549.922	4	387.480	1.857	.119	.032
	Grup içi	46.957.452	225	208.700			
	Toplam	48.507.374	229				
Baba Eğitim	Gruplar arası	1.351.666	3	450.555	2.159	.094	.028
	Grup içi	47.155.708	226	208.654			
	Toplam	48.507.374	229				
Aile Gelir	Gruplar arası	1.338.455	3	446.152	2.138	.096	.028
	Grup içi	47.168.919	226	208.712			
	Toplam	48.507.374	229				

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi, ANOVA analizi ailesel faktörlerinden Anne eğitim, Baba Eğitim ve Aile gelir değişkenlerinin kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma puanlarında herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığını göstermektedir ($P > 0.05$).

Sonuç olarak, T testi ve Anova sonuçları sporcuların sosyal karşılaştırma puanları üzerinde ailelerin bir etkisi olmadığını göstermektedir.

Analizin son aşamasında kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma puanlarının saldırganlık düzeylerini etkileyip etkilemediği test edilmiştir. Bu amaçla regresyon testi yapılmıştır. Analize ait sonuçlar Tablo 4.8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8: Kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma düzeylerinin saldırganlık puanlarına etkilerine regresyon sonuçları

	B	S.E	B	T	P
Yıkıcı Saldırganlık	.06	.05	.08	1.139	.256
Atılğanlık	-.22	.05	-.29	-4.639	.000
Edilgen Saldırganlık	-.005	.06	-.006	-.097	.923
SALDIRGANLIK	-.16	.12	-.09	-1.345	.180

* $P < .05$

** $P < .01$

Tablo 4.8’de görüldüğü gibi, sporcuların sosyal karşılaştırma puanları atılğanlık düzeylerini düşürmektedir ($B=-.22$; $\beta=-.29$; $t=-4.639$; $P < 001$). Yıkıcı saldırganlık ($B=.06$; $\beta=.08$; $t=1.139$; $P > 05$), edilgen saldırganlık ($B=-.005$; $\beta=-.005$; $t=-.097$; $P > 05$) ve saldırganlık toplam puanlarını ise etkilememektedir ($B=-.16$; $\beta=-.09$; $t=1.345$; $P > 05$).

5. TARTIŞMA

Bu çalışma 2015-2016 sezonunda Türkiye Kadın Futbol Liglerinde Mücadele Eden Sporcuların Saldırganlık ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Türkiye kadın futbol liglerinde mücadele eden sporcular öncelikle bireysel faktörlerine göre; eğitim, okul başarısı ve gelir düzeyi, ailesel faktörlerine göre; anne vefat durumu, baba vefat durumu, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve aile gelir düzeyi ortaya konularak, saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeylerine göre incelenmiştir.

Yapılan istatistiksel analizlerin sonucunda çalışma bulgularına göre kadın futbolcularda bireysel faktörlerine göre saldırganlık karşılaştırma puanlarına göre; kadın futbolcular için okul başarısı arttıkça saldırganlık düzeyleri de artmaktadır. Ailesel faktörlerden annenin eğitimi ve aile geliri saldırganlık puanlarına etki etmekte, anne eğitimi yükseldikçe ve ailenin geliri arttıkça sporcuların saldırganlık düzeyleri artmaktadır.

Analizin ikinci aşamasında ise kadın futbolcuların ailesel faktörlerinin sosyal karşılaştırma puanlarına etkisi test edilmiştir. Sporcuların sosyal karşılaştırma puanları üzerinde ailelerin bir etkisi olmadığını tespit edilmiştir.

5.1. Hipotez 1: Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Okul Başarı değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Kadın futbolcular için okul başarısı arttıkça saldırganlık düzeyleri de artmaktadır. Literatür taraması yapıldığında eğitim düzeyi ile saldırganlık değişkenleri arasındaki ilişkiyi gösteren çalışmalarda benzer sonuçlara rastlanmıştır. Bu durumda orijinal hipotezimiz kabul edilmiştir (122, 68, 71). Bu durumda eğitim kalitesi ve okul başarısı arttıkça kişinin kendisine olan özgüveni yükselerek saldırganlık içeren tavırlar göstermektedir. Eğitim kalitesiyle bağlantılı olarak okul başarı durumu saldırganlık düzeyini arttırıcı ya da azaltıcı etkisi olabileceğini düşünmekteyiz. Bu unsurların ele alındığı fazla sayıda çalışma olmaması sebebiyle alan ile ilgili daha derinlemesine yorumlar yapılabilmesini güçleştirmektedir.

5.2. Hipotez 2: Sporcuların Bireysel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların bireysel faktörlerinin (okul başarısı, gelir düzeyi, eğitim düzeyi) herhangi bir farklılaşmaya yol açtığı tespit edilememiştir.

5.3. Hipotez 3: Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Saldırganlık Düzeyleri

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Anne Eğitim ve Aile Gelir değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Anne vefat durumu, baba vefat durumu ve baba eğitim değişkenleri saldırganlık puanlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır.

Anne eğitimi açısından lise eğitimi anneleri olan grup okuryazar olmayanlar ile karşılaştırıldığında, annesi lise eğitimi sporcular lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Kadın futbolcularda ailesel faktörlerden annenin eğitimi ve aile geliri saldırganlık puanlarına etki etmekte, anne eğitimi yükseldikçe ve ailenin geliri arttıkça sporcuların saldırganlık düzeyleri artmaktadır. Literatür taraması yapıldığında benzer sonuçlara rastlanmıştır. Bu durumda orijinal hipotezimiz kabul edilmiştir.

(Omay 2008, Eroğlu 2009, Hatunoğlu 1994, Erözkan 2004) Yapılan istatistiksel çalışma sonucunda kadın futbolcuların ailesel faktörler açısından saldırganlık düzeyinin anne eğitim ve ekonomik gelir seviyesi arttıkça yükseldiği görülmektedir. Literatür taramasının bakıldığında yüksek gelir seviyesine sahip bireylerin özgüven duygularının daha yüksek olduğu görülerek, kendilerini koruma ve çevresine karşı rahat davranışlar sergiledikleri ifade edilebilir.

5.4. Hipotez 4: Sporcuların Ailesel Faktörleri Açısından Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların ailesel faktörlerinden Anne eğitim, Baba Eğitim ve Aile Gelir Düzeyi değişkenlerinin kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma puanlarında herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığını göstermektedir. Sonuç olarak; sporcuların sosyal karşılaştırma puanları

üzerinde ailelerin bir etkisinin olmadığını görülmektedir. Literatür taraması yapıldığında benzer sonuçlara rastlanmıştır. Bu durumda orijinal hipotezimiz kabul edilmiştir (122, 68, 71).

5.5. Hipotez 5: Sporcuların Sosyal Karşılaştırma Ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma puanları saldırganlık düzeylerini düşürmektedir. Literatür taraması yapıldığında benzer sonuçlara rastlanmıştır. Bu durumda orijinal hipotezimiz kabul edilmiştir (40). Kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeyleri düşmektedir. Toplum içerisinde kendisini ifade etmekte zorlanan, dışlanmış ve kabul görmemiş bireylerde benlik algısı düşük olduğu gibi, ters orantılı olarak saldırganlık düzeyleri de artmakta ve kişi başkaları tarafından anlaşılmadığını düşündüğü için saldırgan tutumlar içerisine girmektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu çalışma Türkiye kadın futbol liglerinde mücadele eden sporcuların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Çalışmaya 2015 – 2016 sezonunda Türkiye kadın futbol birinci, ikinci ve üçüncü liglerinde oynayan, Türkiye kadın futbol liglerinde mücadele eden sporcuların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin incelenmesi amacıyla araştırmaya katılan takımlar: Galatasaray, Beşiktaş, Sarıyer Belediye Spor, Bursa Vatan Spor, Sakarya Kadın Futbol Takımı, Osmaniye Demir Spor ve Fatih Vatan Spor takımlarında bulunan futbolcular gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; Araştırmacı tarafından çalışmada yer alacak sporcuların kişisel bilgi dağılımlarının belirlenebilmesine yönelik kişisel bilgi formu yer almaktadır.

İkinci bölümde, Gilbert, Allan ve Trent (1991) tarafından geliştirilen; Türkiye uyarlaması. Şahin, Durak ve Şahin tarafından yapılmış (1993) olan “Sosyal Karşılaştırma Ölçeği” kullanılmıştır (97). Ölçek; iki kutuplu 18 maddenin 6’lı boyut değerlendirmesinden oluşmaktadır. Ölçekte yüksek puanlar olumlu benlik şemasına, düşük puanlar olumsuz benlik şemasına işaret etmektedir.

Üçüncü bölümde ise, İpek İlter (Kiper) tarafından 1984 yılında geliştirilen saldırganlık envanteri 30 maddeden oluşmakta ve üç alt testi içermektedir. Bunlar, yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlıktır. Envanterde yer alan her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir. Envanterin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasıyla ilgili literatürde birden çok geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada 2013 yılında Şenyüzlü tarafından yapılan çalışmada elde edilen geçerlilik ve güvenilirlik testi katsayıları esas alınmıştır.

Şenyüzlü’nün yaptığı çalışmada (2013) envanterin “Yıkıcı Saldırganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,833; “Atılganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,805 ve “Edilgen Saldırganlık” alt boyutuna ait Cronbach’s alfa iç tutarlılık katsayısı 0,800 olarak bulunmuştur. Envanterin tümüne ilişkin elde edilen iç tutarlılık katsayısı ise 0,931 olarak hesaplanmıştır.

Çalışma bulguları, sporcuların bireysel faktörleri açısından saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Okul Başarı ($\lambda = .726$, $F_{12,590} = 6.322$, $P < .001$) değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Ancak, Eğitim ve Gelir değişkenleri saldırganlık puanlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır ($P > 0.05$).

Çalışma bulguları, sporcuların bireysel faktörleri açısından sosyal karşılaştırma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Kadın futbolcuların bireysel faktörlerinin (okul başarısı, gelir düzeyi, eğitim düzeyi) herhangi bir farklılaşmaya yol açtığı tespit edilememiştir ($P > .05$).

Çalışma bulguları, sporcuların ailesel faktörleri açısından saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Anne Eğitim ve Aile Gelir değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Anne vefat durumu, baba vefat durumu ve baba eğitim değişkenleri saldırganlık puanlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır.

Anne eğitimi açısından lise eğitimi anneleri olan grup okuryazar olmayanlar ile karşılaştırıldığında, annesi lise eğitimi sporcular lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Çalışma bulguları, sporcuların ailesel faktörleri açısından sosyal karşılaştırma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$).

Ailesel faktörlerinden Anne eğitim, Baba Eğitim ve Aile gelir değişkenlerinin kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma puanlarında herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığını göstermektedir ($P > 0.05$).

Kadın futbolcuların saldırganlık puanlarının sadece Anne Eğitim ($\lambda = .901$, $F_{12,590} = 1.970$, $P < .05$) ve Aile Gelir ($\lambda = .907$, $F_{9,545} = 2.488$, $P < .01$) değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Anne durumu, Baba Durumu ve Baba Eğitim değişkenleri saldırganlık puanlarında anlamlı farklılığa yol açmamıştır ($P > 0.05$).

Çalışma bulguları, sporcuların sosyal karşılaştırma ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan kadın futbolcuların ailesel faktörlerinden Anne eğitim, Baba Eğitim ve Aile gelir düzeyi değişkenlerinin kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma puanlarında herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak Türkiye kadın futbol liglerinde mücadele eden sporcuların saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucu olarak kadın futbolcuların sosyal karşılaştırma özellikleri bakımından ailesel faktörlerden etkilenmedikleri, okul başarı düzeylerinin saldırganlık düzeylerini etkilediği ön görülmüştür. Ayrıca anne eğitim düzeyi ile ekonomik gelir düzeyleri arttıkça, özgüvene bağlı olduğu düşünülerek saldırgan davranışlarının arttığı görülmektedir. Bu da gösteriyor ki, toplumumuzda çalışarak ekonomik özgürlüğünü sağlayan kadınların, kendilerine olan güven hissi ve maddiyatın verdiği güç ile birlikte insanlara karşı tavırlarının değiştiği söylenebilir.

Ayrıca çalışmanın ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve alanda yapılacak benzer çalışmalara da yol göstereceği düşünülmektedir.

6.2. Öneriler

- Yapılacak benzer bir çalışma daha fazla katılımcı ile gerçekleştirilebilir.
- Benzer çalışma ülkemizde bölgesel dağılım anlamında karşılaştırmaya bağlı olarak bakılabilir.
- Merkez ve kırsalda futbol oynayan kadın sporcular üzerinde saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişki karşılaştırılabilir.
- Yapılacak benzer çalışmalardan biri de geniş bir alana yayılarak yabancı ülkeler ile saldırganlık ve sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişki karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

1. Acar, F. (1995). “*Bayan futbolcuların Motorik ve Morfolojik Özelliklerinin Performansa Etkileri*” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul.
2. Acet, M. (2005). *Sporda Saldırganlık ve Şiddet*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
3. Adiloğulları, B. (2008). “*Çocuk Tribünü Uygulamasının Çocuklar ve Futbol Taraftarları Üzerine Etkisi*”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.
4. Akay, A. (2002). “*Önsöz*”, Toplum Bilim, Futbol Özel Sayısı, Ekim, Bağlam Yayıncılık, s. 5.
5. Akşar T. (2004). <http://arsiv.ntv.com.tr/news/257334.asp> Erişim Tarihi: 05.03.17
6. Antony, M. M., Rowa K., Liss, A., Swallow, S. R., Swinson, R.P. (2005). Social comparison processes in social phobia. *Behaviour Therapy*, 36:65–75.
7. Aracı, H. (2005), *Genç Sporcu Eğitimi ve Kültürü Futbol*, Ankara: Can İlayda Ofset
8. Arendt, H. Çevrini Bülent Peker, *Şiddet Üzerine*.
9. Arslanoğlu K. (2005). *Futbolun Psikiyatrisi*. İstanbul: İthaki Yayınları.
10. Aydemir Ç, Temiz HV, Göka E (2002). “*Majör Depresyon ve Öz Kısımda Kognitif ve Emosyonel Faktörler*”. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13: 33-39.
11. Ayten Zara Page, Merve İnce, (2008). *Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme*” *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık, 11 (22), 81-94 İstanbul Bilgi Üniversitesi İstanbul Bilgi Üniversitesi
12. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (2005). “*Şiddeti Önleme Platformu Eğitim Ve Şiddet Alt Çalışma Grubu Raporu*”. Erişim: 05.03.2017, www.aile.gov.tr.
13. Baymur, F. (1997). *Genel Psikoloji*. İnkılâp Yayınları, İstanbul.
14. Berkem, M. (2001). Dalış Sporu Eğitim Süreci İçindeki Öğrencilerle Eğitimcilerin Ruhsal Farklılıkları. *Klinik Psikiyatri*, 4, 38-41.
15. Bilbek, M. (2012), “*Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu İle Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Benlik Algısı Açısından Karşılaştırılması*”, Mersin

- Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Mersin,
16. Brewer, M.B. (2003). "Optimal Distinctiveness, Social Identity, and the Self. In M. Leary and J. Tangney (Eds.)" *Handbook of Self and Identity*. (pp 480-491).
 17. Burnett J. (1993). Sports Marketing: A new ball game with new rules. *Journal of Advertising Research*, 33 (5).
 18. Cengiz R. (2004). "*Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık Türleri Ve Şiddet Olaylarına Bakış Açıları*", Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı.
 19. Cevher, F. N., Buluş, M. (2006). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarında Akademik Benlik Saygısı". *DEÜ Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 28-39.
 20. Corning, A. F., Krumm, A. J., Smitham, L. A. (2006). Differential social comparison processes in women with and without eating disorder symptoms. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 338-349.
 21. Çabuk-Kaya, N. (2006). "Şiddetin Sosyal Dinamikleri". *Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu* (105-119). 20-21 Mayıs Ankara: Eğitim Sen Yayınları.
 22. Çobanoğlu MG. (1993), *Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1993.
 23. Demir F., (2005), "*Futbol Olgusu ve Futbolda Asayiş Yönetimi*". Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
 24. Demir, R., Engin, E., Acıkel, E., Orener, C., Çağlar, S. (2006). *Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi bashemsirelerinin yönetim becerilerini algılamaları ile problem cozme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. 26-10-2010 tarihinde med.ege.edu.tr/hemsirey/ calisma.
 25. Demirel, P., Kalkavan, A., Acet, M., Koç, H. ve Şinforoğlu, O.T., (2006), "Okullar Arası Yarışmalarda Dereceye Giren Sporcu Kız Öğrencilerin Sporda Saldırganlık ve Şiddet ile İlgili Görüşlerinin Araştırılması", *9. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*, 3-5 Kasım 2006, Muğla.

26. Dervent F. (2007). “*Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi*” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı.
27. Dibb, B., Yardley, L. (2006). How does social comparison within a self-help group influence adjustment to chronic illness? *A Longitudinal Study Social Science and Medicine*, 63, 1602–1613.
28. Dijke, M.H. van, Poppe, M. (2003). Preferred changes in power differences: Effects of social comparisons in equal and unequal power relations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 39, 149-160.
29. Doğan B.,O., (2005), *Spor Psikolojisi*. 2.basım, Adana, Nobel Kitapevi.
30. Doğan, B. (2007). “*Spor Sosyolojisi ve Uygulamalı Spor Sosyolojisine Giriş*” (1.basım). Ankara: Nobel yayın dağıtım.
31. Dönmezer, S. (1990). *Sosyoloji*, (10.bas), İstanbul: Beta Yayım Dağıtım.
32. Duque, Luis.F., Joanne Klevens ve Clemencia Ramirez. (2003), “Overlap and Correlates of Different Types of Aggression among Adults: Results From A Cross-Sectional Survey In Bogotá, Colombia”, *Aggressive Behavior*. 29: 191-201.
33. Duyar D. (2011). “*Futbol Seyircisinde Saldırganlık Davranışlarının İncelenmesi*” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı.
34. *Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu: Özet* (2002). Genova: World Health Organization
35. Erdemli, A. (1997). “*İnsan, Spor ve Olimpizm*”. İstanbul: Sarmal Yayınları.
36. Ergil, D. (1994). “*İnsan ve Toplum*”, Turhan Kitabevi. Ankara.
37. Eroğlu, S. E., (2009). Saldırganlık Davranışının Boyutları ve İlişkili Olduğu Faktörler: Lise ve Üniversite Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:21, ss.205-221.
38. Erözkan, A. (2004). Lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 13, 1-18.
39. Ersoy, E. (2009), “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın Ve Erkek Kimliği”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 2, Sayfa: 209-230, Elazığ-2009

40. Erşan, E., E., Doğan, O., Doğan, S., (2009). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Tıp Dergisi Cumhuriyet Tıp Derg* 2009; 31: 231-238
41. Festinger, L. (1954), "A Theory of Social Comparison Processes". *Human Relations*, 7, 117-140.
42. FIFA 11 *Women's Football- Developing The Game*.
43. Fişek, K. (1998). *Spor Yönetimi*. Ankara: Bağırhan Yayınları.
44. Fox, K. R. (1990). "*The Physical Self Perception Profile*". Manual, University of Northern Illinois.
45. Fromm, E., (1999) "*Sevgi Ve Şiddetin Kaynağı*" Çev: Selçuk Budak, Ankara, Öteki Yayınları, 1999: 37-42.
46. Fuller L. (2006). *Sport, Rhetoric, and Gender*. New York: Palgrave Macmillan. Guttman A. (1991). *Women's Sports*. New York: Columbia University Press.
47. Furnham, A., Dowsett, T. (1993). Sex differences in social comparison and uniqueness bias. *Personality and Individual Differences*, 15(2), 175-183.
48. Gans and Horn. (2003). *Sportgrossveranstaltungen-ökonomische, ökologische und soziale Wirkungen*.
49. Göktepe, M. (2008). "*Türkiye'deki Bayan Futbolcuların Sosyo-Ekonomik Durumları ve Futbol Branşına Yönelme Nedenleri*" Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.
50. Göktepe, M., Yetiş, Ü., Akyüz, M., Taş, M., Abakay, U., (2014). *International Journal of Science Culture and Sport* July: Special Issue 1 "*Türkiyedeki Bayan Futbolcuların Futbol Branşına Yönelme Eğilimlerinin Belirlenmesi*"
51. Green, Laura, R., Deborah, R. Richardson ve Tania Lago. (1996), "How Do Friendship, Indirect and Direct Aggression Relate?", *Aggressive Behavior*. 22: 81-86.
52. Güler N., ve arkadaşları, (2005), "Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı", *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 27 (2): 51 – 56, 2005.

53. Güler, Y.E. (2014) “*Ergen Futbolcularda Şiddet Eğilimi İle Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Ankara İli Örneği)*” Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya
54. Gültekin H. (2008), “*Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Uygulamaların Yasalar Çerçevesinde İncelenmesi*”, Niğde, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2008.
55. Gün, E. (2006). “*Spor Yapanlarda Ve Yapmayan Ergenlerde Benlik Saygısı*”. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
56. Günay, M., Yüce, İ.A. (2001). *Futbol Antrenmanının Bilimsel Temelleri*. Ankara: Gazi Kitabevi (İkinci Baskı).
57. Güner, B. Ç. (2006). “*Takım Sporları Ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*” Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı.
58. Hacıyev, İ. (2011). “*Futbol Fanatizmi ve Türk Televizyonlarında Futbol Programları İlişkisi*”. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi.
59. Haskan Ö. (2009). “*Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık Ve Sosyal Destek*” Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı.
60. Hatunoğlu, A. (1994). *Ana-Baba Tutumları İle Saldırganlık Arasındaki İlişkiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
61. Hoffmann, U. (2009). “*Schnellkurs Statistik*”, Köln
62. Hürkan, S. (2003). “*Siyah / Beyaz Futbol Resimleri*” Ankara: Ekonomik Araştırmalar Yayınları.
63. İkizler H.C. (1994). *Sporda Başarının Psikolojisi*, (2. Baskı), Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul: 7
64. İkizler, H. C. ve Karagözoğlu, C. (1997). *Sporda Başarının Psikolojisi*. Alfa Basım Yayım Dağıtım: İstanbul.
65. İmamoğlu, A. (2014). “*Bayan Futbolcularda 8 Haftalık Hazırlık Çalışmalarının Bazı Biyomotorik Ve Fizyolojik Özellikler Üzerine Etkisinin*

- Araştırılması”* Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı.
66. İnal, A.İ. (2004). *Futbolda Eğitim Öğretim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
67. Kabak, F., (2009), *Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2009.
68. Kafalı, S., Hünkar, İ., Keçeci, O., Demiray, E., (2017). “Bireysel Spor ve Takım Sporunu Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin Araştırılması”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 50.
69. Kanoğlu, E., (2008), *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ve Öfke İfadelerinin İncelenmesi*, Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
70. Kapıkıran, N. A. (2003). “İdeal Ve Gerçek Benlik Kavramı Ölçeğinin Güvenirliği ve Geçerliliği”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Dergisi*, 16, 14-25.
71. Karagün, E., Çağlayan Ç., (2014), *Sporcuların Şiddete Maruz Kalma Durumları ile Öfke Düzeylerinin Değerlendirilmesi*, The Assessment of Exposure to Violence and Anger Levels of Athletes KOSBED, 28 : 113 - 127
72. Kızılet, A., (2005). “*Sosyoloji ve Spor*”. İstanbul: Morpa Yayınları.
73. Kızılet, T. (2006). “*Elit Futbolcularda (bayan) Yüklenme Sonucunda Kan Laktat Konsantrasyonu İle İdrar Üre Konsantrasyonu Arasındaki İlişki*” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, İstanbul.
74. Koryürek C. (2003). “*Olimpiyadlar*” İstanbul: Stil Matbaacılık.
75. Köknel, Ö. (1995). *Kisilik*. Altın Kitaplar Yayınları, İstanbul.
76. Köksaldı E. (2002). “Skor Yöneticiliği”, *Milliyet Gazetesi*, 26 Eylül: İstanbul.
77. Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Düzeyleri İle Akademik Başarıları, İletişim Ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkiler (Anadolu Üniversitesi Ve Osmangazi Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma)*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
78. Kuter, F.Ö., Kuter, M. (2012). “Beden Eğitimi ve Spor Yoluyla Değerler Eğitimi”. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 3(6), 75-94.

79. Lench HC (2004), "Anger Management: Diagnostic Differences And Treatment Implications. *Journal of Social and Clinical Psychology*", 23: 512-531.
80. Lissa, S., (1998). "*Nike is a Goddess: The History of Women in Sport*", Atlantic Monthly Press: New York.
81. Meyn, H., (2001). "*Massenmedien in Deutschland*" Konstanz
82. Mirioğlu M., (2007), "*Futbol Haberlerinin Sunumunda Şiddet: Hürriyet, Zaman Ve Bir Gün Gazetelerinden Futbol Sunumlarının Analizi*". Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2007.
83. Neighbors, C., Knee, C. R. (2003). Self-determination and the consequences of social comparison. *Journal of Research in Personality*, 37, 529-546.
84. Nesrin Hisli Sahin ve ark. (2011), "Anksiyete Bozukluğu: Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı Ve Öfke Açısından Bir Değerlendirme", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, Ocak, 2011
85. Omay, H., (2008). *İlköğretim Okulları Öğrencilerinin Okul İklimi Alguları İle Saldırganlık Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. EKLER
86. Onay, G. T., (2004). "*Çimlere Uzanan Yol*" UEFA Grassroots Programı Kitapçığı.
87. Öksüz, E., Malhan, S., Özcan, C. (2004). Üniversite öğrencilerinde alkol kullanımı ve sosyoekonomik, sosyal karşılaştırma özellikleriyle ilişkisi. *IX. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Özet Kitabı*, Ankara, 3-6 Kasım, 434
88. Önver, M. (2002). "*Dünyada ve Türkiye'de Kadın Futbolunun Gelişimi ve Türkiye'de Kadın Futbolunun Psiko-Sosyal Boyutu*" Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi.
89. Özsoy, S., (2008). "*Türk Spor Medyasında Kadın*" *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences*, 19 (4), 201-219.
90. Öztürk, N., (2008), *Ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

91. Painuly N, Sharan P, Mattoo SK (2005), "Relationship of Anger and Anger Attacks with Depression: a Brief Review". *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 255: 215-222.
92. Pfister, G., (2008). *Emma am Ball*. Frauenfussball Heute und Gestern, Kicker.
93. Pular A., 2001, "Sporda Şiddet ve Saldırganlık". *Türkiye Üniversite Sporları Dergisi*, 1: 75-103.
94. Rogers, C. R. (1983) "Empatik Olmak Değeri Anlaşılmamış Bir Varoluş Şeklidir", Çev. Akkoyun, F". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16, 103-124.
95. Rowe D. (2004). *Sport, Culture and the Media*. London: Open University Press.
96. Safran JD, Segal ZV (1990), "*Interpersonal Process in Cognitive Therapy*". New York: Basic Boks, Inc.
97. Savaşır I, Şahin N.H. (1997), *Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*. Ankara Özyurt matbaacılık
98. Sayınar, B., Savaşan, B., Sözen, Köknel, Ö. (2007). Yükseköğretim gençliğinin benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 253-265.
99. Scheafer S. (2011). *FIFA Frauenfussball-WM, Die Zunkunf des Hamburg: Frauenfussballas*
100. Sel, R. (2005). *Beden Eğitimi Oyun ve Öğretimi*. İstanbul: M.E.B yayınları.
101. Sezer, Ö. 2010, Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları Ve Bazı Faktörlerle İlişkisi, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Haziran 2010. Cilt:VII, Sayı:I, 1-19
102. Sezgin, E. (2011). "*Bayan Futbolcuların Oyun Pozisyonlarına Göre Aerobik Güç Performanslarının Ve Toparlanma Sürelerinin Karşılaştırılması*" Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı.
103. Silah, M. (2000). *Sosyal Psikoloji*. Gazi Yayıncılık, Ankara.
104. Stefan, S., Andrew S.Z., (2006). *National Pastime, How Americans Play Baseball And The Rest of The World Plays Soccer*, Washington D.C: Brookings Institution Press.

105. Strahan, E. J., Wilson, A. E., Cressman, K. E. & Buote, V. M. (2006). Comparing to perfection: How cultural norms for appearance affect social comparisons and self-image. *Body Image*, 3, 211-227.
106. Şahin, E. S., (2007), *Psikolojik İhtiyaçları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
107. Şahin, N. H., Basım, H. N., Çetin, F. (2009). Kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarında kendilik algısı ve kontrol odağı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2), 153-163.
108. Şahin, N.H., Batıgün, A.D., Koç, V., (2010), “Kişilerarası Tarz, Kendilik Algısı, Öfke ve Depresyon”, *Türk Psikiyatri Dergisi*; 21.
109. Şenyüzlü, E. (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerine Etkilerinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
110. Talimciler, A. (2003). *Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
111. Taştan Ş., (2009), “*Futbol Taraftarlığı Ve Şiddet Olgusu Farklı Taraftar Gruplarında Şiddet Eğilimleri Üzerine Karşılaştırılmalı Sosyolojik Bir Araştırma*” Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2009
112. Tezcan, M. (1996). “*Bir Şiddet Ortamı Olarak Oku*”. Cogito: 6-7, 105-108. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
113. Türkiye Futbol Federasyon (TFF), Kadın Futbolu Geliştirme Departmanı Uğur Can YILMAZ görüşme, 15 Ekim 2017.
114. TFF FGD, <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=731>, (01 Ağustos 2017)
115. TFF-FGM (2009), “*Futbol Eğitim Yayınları “Genç Ve Yetişkin Bayanlar İçin Futbol”* Kasım Sayı:10 İstanbul.
116. Thomas, R., A. Mark W. (2003). *Science And Soccer Rutledge*, London and New York.
117. Tiryaki, Ş., (2000), *Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama*, Eylül Kitap ve Yayınevi, Ankara
118. Tiryaki, Ş., Gödelek E., (1997), Spora Özgü Başarı Motivasyonu Ölçeğinin Türk Sporcuları için Uyarlanması Çalışması, *I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı*, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1997

119. Tokdemir, C. (2005). “Bayanlar Sahaya İniyor” *T.F.F. Tam Saha Dergisi*. Sayı:14. Syf:19.
120. Topuz, R., (2008), *Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
121. Tufan, İ. (2003). “Medya ve Şiddet: Medyanın Sunduğu Saldırganlık Sahneleri İnsanları Şiddet Eğilimine Sürükler mi”, *Polis Bilimleri Dergisi*.
122. Tuzgöl, M., (2016). *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, - *pdrdergisi.org Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*
123. Türk Dil Kurumu 2017, Erişim tarihi 25.02.2017.
124. Var, L. (2008). “Futbolda Seyircilerin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma (Kırşehir İli Örneği)” Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
125. Williamson,D.J. (2007). “*Belles of the Ball*” : England.
126. Wiseman H, Metz E, Barber JP (2006), “Anger, Guilt And Intergenerational Communication Of Trauma In The Interpersonal Narratives Of Second Generation Holocaust Survivors”. *American Journal Of Orthopsychiatry*, 76: 176-184.
127. Yalçın, İ. (2004), *Ailelerinden Algıladıkları Destek Düzeyleri Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
128. Yetim, A.A. (2011). *Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Berikan Yayıncılık.
129. Yüksel, M. (2014). “Cinsiyet ve Spor”, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Yıl 7, Sayı 19, ss. 663-684.

EKLER

Ek-1: Kişisel Veri Formu

ANKET FORMU

Değerli Sporcu,

Anket sorularından elde ettiğim bilgiler **“Türkiye’de Kadınlar Futbol Liglerinde Mücadele Eden Kadın Sporcuların Benlik Algıları ile Sporda Şiddet Eğilimlerinin İncelenmesi”** konulu Yüksek Lisans çalışmasında kullanılacaktır.

- Sizden istenen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra, kendinizi değerlendirmeniz ve sizin için en uygun seçeneğin karşısına (X) işareti koymanızdır.
- Lütfen her ifadeye mutlaka tek cevap veriniz. Cevap vermek istemediğiniz soruyu boş bırakınız. Samimi ve içten cevaplar vereceğinizi ümit ediyor ve katkılarınız için teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmayı Yöneten
Doç. Dr. Mehmet ACET

Çalışmayı Yürüten
Beden Eğitimi Öğr. Pelin AYDIN

Dumlupınar Üniversitesi BESYO
Dumlupınar Üniversitesi Sağ. Bil. Ens. Yüksek Lisans Öğrencisi

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Bölüm 1: Bu bölümde kişisel durumunuzla ilişkin sorular bulunmaktadır. Lütfen her soruda durumunuza uyan seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz.

1. Yaşınız: (1) 10-14 yaş (2) 15-20 yaş (3) 21-25 yaş (4) 26-30 yaş (5) 31 yaş ve üzeri
2. Eğitim Durumu: (1) İlkokul (2) Ortaokul (3) Lise (4) Üniversite (5) Yüksek Lisans
3. Okuldaki başarınızı değerlendirdiğinizde kendinizi aşağıdaki düzeylerden hangisine yerleştirirsiniz?
(1) Çok başarılı (2) Başarılı (3) Orta düzeyde (4) Başarısız (5) Çok Başarısız
4. Aktif olarak kaç yıldır futbol oynuyorsunuz?
(1) 1-5 yıl (2) 6-10 yıl (3) 11-15 yıl (4) 16 yıl ve üzeri
5. Kadınlar Futbol Liginde hangi kategoride oynuyorsunuz? (1) 1. Lig (2) 2. Lig (3) 3. Lig
6. Anne ve babanız ile ilgili bilgiler; (1) Sağ (2) Vefat Etti
7. Babanız ile ilgili bilgiler; (1) Sağ (2) Vefat Etti
8. Annenizin eğitim düzeyi için doğru olan seçeneği işaretleyiniz:
(1) Okuryazar değil (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise (5) Üniversite (6) Yüksek Lisans
9. Babanızın eğitim düzeyi için doğru olan seçeneği işaretleyiniz:
(1) Okuryazar değil (2) İlkokul (3) Ortaokul (4) Lise (5) Üniversite (6) Yüksek Lisans
10. Ailenizin gelir durumu:
(1) < 1.300 tl (2) 1.301-2000tl (3) 2001-3000 tl (4) 3001 ve üzeri
11. Futboldan herhangi bir gelir elde ediyor musunuz?
(1) Hayır (2) 500-1000 tl (3) 1001-1500tl (4) 1501-2000 tl (5) 2001 tl ve üzeri
12. Günlük hayatta kendinizi nasıl tanımlarsınız?
(1) Sessiz, Sakin (2) Sosyal ve dışa dönük (3) Hiperaktif (hareketli) (4) Sinirli ve çabuk parlayan
(5) Öz Güvene Sahip (6) Diğer.....

Ek-2: Saldırganlık Ölçeği

SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ	Bana çok uyuyor				Bana hiç uymuyor		
	+3	+2	+1	0	-	-	-
1.Haklı olan kişi, karşısındakine doğal olarak herkesin içinde sert ve kırıncı davranabilir.	+3	+2	+1	0	-	-	-
2.Beni öfkeliendiren kişiye genellikle öfkelenirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
3.Haksızlık karşısında kişinin hakkını araması kendi bilek ve dil gücüne kalmıştır.	+3	+2	+1	0	-	-	-
4.Rahatsızlığımı içimde tutmaktansa bu duygumu beni rahatsız eden kişiye açabilirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
5.Başarısızlık karşısında kolay kolay ümitsizliğe kapılmam.	+3	+2	+1	0	-	-	-
6.Satın aldığım, fakat sonradan içime sinmeyen bir malı değiştirmeye götürebilirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
7.Bir kişi beni küçük düşürmüşse içimden onunla alay eder ve ona küfür ederim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
8.Bir şeyi çok istiyorsam, istediğimi açıkça belirtmem imada bulunurum.	+3	+2	+1	0	-	-	-
9.Bana haksızlık ettiğine inandığım kişilerin başına kötü işler geldiğini, mahvolduğunu hayal ederek avunurum.	+3	+2	+1	0	-	-	-
10.Eğer bir düşüncenin doğruluğuna inanıyorsam, bu düşüncüyü savunan tek kişi ben olsam bile yine de fikrimi savunurum.	+3	+2	+1	0	-	-	-
11.Yeni tanıştığım kişilerle rahatça konuşabilirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
12.Karşımdakilere gerek olumlu gerek olumsuz duygularımı rahatça açabilirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
13.Eğer bir insan beni çok sınırlendirmişse üzerine yürüyebilirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
14.Sınırlendiğimde bazen öyle kendimden geçerim ki ağızımdan çıkan sözlerin farkında olmam.	+3	+2	+1	0	-	-	-
15.Bu dünyada yaşayabilmeleri için insanların acımasız olmaları gerekiyor.	+3	+2	+1	0	-	-	-
16.Bir dükkân, bir butik veya markette, satıcının benimle ilgilenmediğine inanırsam, onun sonradan çok fazla vaktini alarak intikamımı alırım.	+3	+2	+1	0	-	-	-

17.Bana emretmeye hakkı olmadığına inandığım bir kişinin buyruğuna ses çıkartmazsam da, ya verdiği işi yapmam ya da yapsam da bir şeye benzemez.	+3	+2	+1	0	-	-	-
18.Bir kişi beni kırsa fakat sonra özür dilesse, beni ne kadar kırmış olduğunu en az birkaç kez üstü kapalı da olsa hatırlatmadan rahat edemem.	+3	+2	+1	0	-	-	-
19.Bir kimse görevini yapmadığında her kim olursa olsun bunu kendisine söylerim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
20.Çok saygı duyduğum bir kişi benimkinin tersi bir düşünceyi savunuyor diye kendi düşüncemi savunmaktan vazgeçmem.	+3	+2	+1	0	-	-	-
21.Topluluk karşısında konuşmaktan çekinmem.	+3	+2	+1	0	-	-	-
22.Benimkinin tersi olan görüş ve düşünceleri alt etmek bana keyif verir.	+3	+2	+1	0	-	-	-
23.Sinirlenirsem, tanımadığım kişilerle ağız dalaşına hatta tokatlaşmaya veya yumruk kavgasına girişebilirim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
24.Kişinin hakkını yedirmemek amacıyla başkalarının hakkını yemesini ters bir davranış değildir.	+3	+2	+1	0	-	-	-
25.Çevremdekiler istediklerimi yapana dek, imalar, iğnelemelerle onları tedirgin ederim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
26.İstemediğim bir şey yapmam istendiğinde ya o işi geciktirim ya da baştan savma yaparım.	+3	+2	+1	0	-	-	-
27.Bir arkadaşım bir isteğimi yapmakta direnirse ona vaktiyle onun için yapmış olduğum iyilikleri hatırlatırım.	+3	+2	+1	0	-	-	-
28.Bir kimseden bir istekte bulunacaksam, araya bir aracı koymaktansa gider, yüz yüze görüşürüm.	+3	+2	+1	0	-	-	-
29.Birisi bende bir hata bulursa, ben de onun hatalarını bulur ve ortaya dökerim.	+3	+2	+1	0	-	-	-
30.İstemediğim bir yer ve toplantıya gitme vakti gelince hastalanıveririm.	+3	+2	+1	0	-	-	-

Ek 3- Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (Skö)

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA ÖLÇEĞİ (SKÖ)*

Sizin de bildiğiniz gibi, hepimiz zaman zaman kendimizi diğer insanlarla karşılaştırır

ve bazı değerlendirmeler yaparız. Bu değerlendirmeler sonucunda kendimizle ilgili bazı fikirler ediniriz. Sizin de kendinizle ilişkili bazı görüşleriniz mutlaka vardır.

Lütfen, aşağıdaki

sıfatların her birinde, sizi en iyi yansıtan rakamın üzerine (X) işareti koyunuz.

Sol taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

Sağ taraftaki boyuta en yakın olmayı ifade eder.

Sol	①	②	③	④	⑤	⑥	Sağ
1. Yetersiz	①	②	③	④	⑤	⑥	Yeterli
2. Beceriksiz	①	②	③	④	⑤	⑥	Becerikli
3. Başarısız	①	②	③	④	⑤	⑥	Başarılı
4. Sevilmeyen biri	①	②	③	④	⑤	⑥	Sevilen biri
5. İçedönük	①	②	③	④	⑤	⑥	Dışadönük
6. Yalnız değil	①	②	③	④	⑤	⑥	Yalnız
7. Dışta bırakılmış edilmiş	①	②	③	④	⑤	⑥	Kabul
8. Sabırsız	①	②	③	④	⑤	⑥	Sabırlı
9. Hoşgörüsüz	①	②	③	④	⑤	⑥	Hoşgörülü
10. Söyleneni yapan sahibi	①	②	③	④	⑤	⑥	İnisiyatif
11. Korkak	①	②	③	④	⑤	⑥	Cesur
12. Kendine güvensiz güvenli	①	②	③	④	⑤	⑥	Kendine
13. Çekingen	①	②	③	④	⑤	⑥	Atılgan
14. Dağınık	①	②	③	④	⑤	⑥	Düzenli
15. Pasif	①	②	③	④	⑤	⑥	Aktif
16. Kararsız	①	②	③	④	⑤	⑥	Kararlı
17. Antipatik	①	②	③	④	⑤	⑥	Sempatik
18. Boyun eğici arayıcı	①	②	③	④	⑤	⑥	Hakkımı

